

ŽELEZAR

TEDNIK – GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SZ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 11. NOVEMBRA 1976

ŠTEVILKA: 45. LETO: XXV

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl – Naslov: Uredništvo Železarskega, SZ – Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

STALIŠČA AKTIVA DRUŽBENOPOLITIČNIH ORGANIZACIJ ŽELEZARNE

»Že sama pripravljenost govoriti o napakah in jih analizirati pomeni polovico uspeha« (Lenin).

Na preoblikovanje družbenoekonomskih dogajanj v naši družbi zelo vplivata razvoj samoupravnih odnosov in tehnični napredek. V mnogih dokumentih so poudarjene naloge združenega dela, v katerih delavski razred uresničuje svojo zgodovinsko vlogo najvažnejšega dejavnika v proizvodnih odnosih. Delavski razred uspešno uresničuje interese predvsem s primerno organizacijsko graditvijo samoupravnih odnosov in s tem, da postavi na najpomembnejša delovna mesta najspodobnejše in najnaprednejše delavce.

Pri tem pa igrajo veliko vlogo tudi družbenopolitične organizacije, ki z aktivno prisotnostjo na vseh področjih vplivajo v smeri ustavnih in zakonskih določil. Člani družbenopolitičnih organizacij – posebno pa komunisti, prevzemajo in nosijo za svoje družbeno delovanje odgovornost pred delavskim razredom, svojim narodom, pred delovnim kolektivom in pred občani. Delo družbe-

tičnih organizacij – posebno pa komunisti, prevzemajo in nosijo za svoje družbeno delovanje odgovornost pred delavskim razredom, svojim narodom, pred delovnim kolektivom in pred občani. Delo družbe-

tičnih organizacij je javno in mora biti dostopno kritiki in samokritiki, prav tako pa mora biti dostopno kritiki in samokritiki delo tistih, ki so tudi člani družbenopolitičnih organizacij ali pa tudi ne, pa

(Nadaljevanje na 2. strani)

IZVAJANJE DRUŽBENEGA NAČRTA RAZVOJA OBČINE JESENICE V LETU 1976

Ocena izvajanja družbenega načrta razvoja občine Jesenice v letu 1976 je narejena na podlagi gospodarskega gibanja v letošnjih devetih mesecih in ocene doseganja nekaterih značilnih ekonomskih kazalcev do konca letošnjega leta. Čeprav so devetmesečni gospodarski rezultati dosti bolj ugodni kot ob polletju letos, pa še vseeno zaostajamo na nekaterih področjih za načrtovanimi nalogami iz družbenega načrta razvoja naše občine za leto 1976.

SAMOUPRAVLJANJE

O prizadevanjih za krepitev samoupravljanja v TOZD in OZD je bila obširna razprava na zadnji seji občinske konference ZKS. Sklepov te konference ne bomo ponavljali, temveč se bomo omejili samo na oceno

integracijskih gibanj v gospodarstvu, oziroma na samoupravno dogovarjanje v združenem delu.

Na področju integracijskih procesov so potekale priprave, oziroma še

(Nadaljevanje na 7. strani)

NAGRAJEVANJE Z UPOŠTEVANJEM MINULEGA DELA

V teoretičnem pogledu kategorija minulo delo predstavlja vsako obliko človekovega dela, pogojeno s tem, da je delavec v preteklosti določen čas trošil pri delu svoje fizične in umske sposobnosti. Seveda pa so delavčeve sposobnosti v začetku, ko se je vključil v delo, večje, nato pa s časom počasi upadajo, vse do upokojitve. Prav zato pa lahko tisti del osebnega dohodka iz minulega dela premosti pojezanje delavčevih sposobnosti in mu s tem povečuje socialno varnost. Naj se karakterizira karkoli že, dejstvo je, da prav nobena organizacija združenega dela ni brez minulega dela.

Minulo delo se javlja v glavnem v dveh aspektih:

- kot rezultat celokupnega okvirnega dela na nivoju celotnega gospodarstva in
- kot rezultat dela in prispevka posameznega delavca.

Če poskušamo podrobneje opredeliti drugi aspekt minulega dela, ki se javlja kot rezultat dela in prispevka posameznika, potem lahko ugotovimo, da sedanje rešitve, ki se uporabljajo v praksi (delovni staž, stalnost, itd.) za določene višine osebnega dohodka iz minulega dela, ne izražajo ekonomskega vrednotenja prispevka delavca k razvoju materialne osnove združenega dela. Le-to ne temelji na potrebni soodvisnosti tekočega in minulega dela

delavca s stvarno vloženim prispevkom, s stopnjo rentabilnosti, s časovnim obdobjem učinkovito vloženih sredstev in s celotnim poslovnim uspehom.

EKONOMSKI ASPEKT MINULEGA DELA

Pri analizi problema ekonomskega aspekta nagrajevanja po minulem delu moramo nujno izhajati iz enakega izhodišča kot pri obravnavi problema osebnih dohodkov, to pa je, da tržni način gospodarjenja sam po sebi uzakonja neenakost, ker enako vloženi trud po pravilu ni enako družbeno priznan. Tržišče in njegove zakonitosti in tudi zako-

(Nadaljevanje na 6. strani)

KOLIKŠNE SO POKOJNINE

V zadnji številki Železarskega je bilo nakazanih nekaj osnovnih podatkov o delu skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. S tem sestavkom bom skušal pokazati, kakšne so pokojnine v Sloveniji. Morda mi bo uspelo prikazati bralcem tudi resnico o vsem, kar je rešenega in včasih celo napisanega o pokojninah.

Za področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja imamo v Jugoslaviji zvezni zakon, ki govori o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Poleg tega pa obstaja še devet področnih zakonov, to je, za šest republik in skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, za dve pokrajinski skupnosti in za skupnost PLZ jugoslovanske ljudske armade. Vseh devet skupnosti je samoupravno združenih v zvezo skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Med določili zakona o temeljnih pravicah in tako imenovanimi republikanskimi zakoni so nastale določene razlike.

(Nadaljevanje na 2. strani)

BRALCE OBVEŠČAMO, DA BOMO RAZPREDELNICE IN GRAFIKONE, KI SODIJO K SESTAVKU, OBJAVLJENEM V ZADNJI ŠTEVILKI POD NASLOVOM »TEHNOLOŠKA PRODUKTIVNOST V ŽELEZARNI V ZADNJIH DESETIH LETIH«, OBJAVILI V NAŠI PRIHODNJI ŠTEVILKI.

ŠE DOBRIH 14 DNI NAS LOČI OD OTVORITVE HLADNE VALJARNE

Že tri leta se na tem mestu vsakih štirinajst dni seznamamo s potekom izgradnje hladne valjarne Bela, skoraj pa se bo ta naša rubrika iztekla, ker bomo, 28. novembra, slavnostno odprli nov obrat in bomo v bodoče spremljali že potek poizkusne proizvodnje, oziroma kasneje same proizvodnje.

Ker je to izredno pomembna delovna zmaga jeseniških in slovenskih železarjev, je delavski svet Železarne že julija letos imenoval enajstčlanski odbor, na čelu z glavnim direktorjem Železarne Petrom Kuncem, da pripravi kar najbolj slavnostno otvoritev. Ker to sovpada s praznovanjem dneva republike, 29. novembrom, bo v sporazumu z občinskimi družbenopolitičnimi organizacijami to tudi osrednja občinska proslava dneva republike.

Odbor se je doslej že nekajkrat sestel in sprejel program otvoritve, oziroma praznovanja in zadolžil posameznike za pripravo vseh podrobnosti. Tako bo že 26. novembra razširjena slavnostna seja delavskega sveta Železarne, na kateri bodo, poleg poročila o izgradnji, izrekli tudi priznanja graditeljem in priznanja najzvestejšim sodelavcem našega glasila ob njegovi 25-letnici.

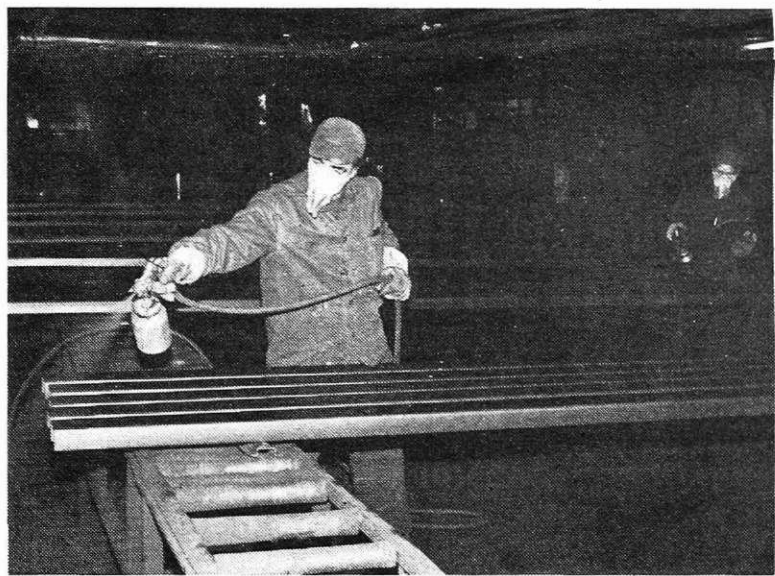
Sama otvoritev hladne valjarne s praznovanjem dneva republike pa bo v nedeljo, 28. novembra, ob 11. uri dopoldan v hali hladne valjarne na Beli. Poleg slavnostnega govora, pripravljajo bogat kulturno umetniški program, ki ga bo izvajalo devet združenih zborov in pihalni orkester Jeseniških železarjev. Delavci Železarne in ostali delovni ljudje in občani si bodo ob tej priliki lahko tudi ogledali novo hladno valjarno.

Seveda bo ob prazniku republike v občini še več drugih prireditve, med katerimi naj omenimo otvoritev spomenika talcev v parku talcev na Koroški Beli, razstavo jeklenih skulptur Toneta Svetine, kolektivno razstavo likovnih del članov DOLIKA, proslave ob dnevu republike pa bodo tudi po šolah in krajevnih skupnostih.

Za to priliko sta izdelani tudi posebna spominska značka, ki jo bodo prejeli vsi udeleženci osrednje prireditve in posebna plaketa, ki jih bo podelil delavski svet Železarne najbolj uspešnim pri izgradnji hladne valjarne.

Tudi naše glasilo bo ob tej priliki izšlo v večjem obsegu, ker je hkrati to tudi 25-letnica izhajanja Železarskega in 40-letnica, odkar je prvič izšlo jeseniško napredno glasilo Naš kovinar (le-ta je sicer v začetku prihodnjega leta, vendar se bo praznovala obenem s sedanjim glasilom Železar). V posebni prilogi pa bo prikazan ves potek gradnje hladne valjarne, objavljeni najpomembnejši podatki, opisan pomen nove hladne valjarne za našo železarno in slovensko ter jugoslovansko gospodarstvo in drugo.

Podroben program praznovanja bomo objavili v prihodnji številki našega glasila.

Delavca pri lakiranju hladno oblikovanih profilov

SEJE SKUPŠČIN SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI

Prehajamo v jesensko obdobje intenzivne dejavnosti skupščin občinskih samoupravnih interesnih skupnosti. V tem tednu so se sešale kar tri skupščine (skupnost otroškega varstva, skupnost za zaposlovanje ter občinska konferenca delegatov skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja), ena pa bo zasedala prihodnji teden (zdravstvena skupnost). Vse so bile sklicane po hitrem postopku (nekaj dni do teden dni pred sejo).

Osrednja točka dnevnega reda vseh skupščin je samoupravni sporazum o temeljnih plana razvoja v obdobju 1976–1980 posamezne samoupravne interesne skupnosti. Predloge teh sporazumov dajejo skupščine v javno razpravo, ki se bo zaključila 10. decembra 1976. Predlogi sporazumov vseh skupnosti so bili objavljeni v prilogi prejšnje številke Železarskega, o njihovih osnutkih pa so v Železarni že spomlad razpravljali delavski sveti TOZD in delovne skupnosti skupnih služb. Delavski sveti so takrat preko delegatov že posredovali pripombe, predloge in stališča vsem samoupravnim interesnim skupnostim. Vendar s tem razprava še ni bila zaključena in se torej nadaljuje do 10. decembra. Po

tem datumu se bodo sestale skupščine vseh občinskih samoupravnih interesnih skupnosti. Takrat bodo delegati uporabnikov in izvajalcev družbenih dejavnosti dokončno uskladili vse pripombe in predloge. Pristopno izjavo o sprejemu usklajenih sporazumov bodo potem sredi decembra podpisali pooblaščen delegati.

Skupščine samoupravnih interesnih skupnosti pa so, oziroma še bodo obravnavale tudi vrsto drugih zadev. Občinska konferenca delegatov skupnosti za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki se je sestala včeraj, 10. novembra, je med drugim obravnavala:

- poročilo o delu invalidske komisije I. stopnje,
- poročilo o številu delovnih invalidov v občini Jesenice,
- poročilo o poslovanju skupnosti v letu 1976 in izhodišče za leto 1977,
- socialno varnost borcev NOV in invalidnih skupnosti.

(Nadaljevanje na 6. strani)

V prihodnjih dneh se bo na zborih delovnih ljudi v Železarni, ki se izvajajo prek sestankov samoupravnih delovnih skupin, pričela razprava o predlogih samoupravnih sporazumov o osnovah planov samoupravnih interesnih skupnosti za obdobje 1976 — 1980. Nič manj kot za 892.566.000 dinarjev, ali poprečno letno za 178.513.200 dinarjev, se bodo odločali delavci, da jih bodo iz ustvarjenega dohodka namenili za občinske interesne skupnosti. Od teh zneskov odpade slaba polovica na delavce Železarne.

S tem smo želeli opozoriti, za kako pomembne odločitve gre, ki jih bodo izvoljeni delegati v temeljnih organizacijah združenega dela in delovne skupnosti. Skupne službe podpisali 15. decembra letos. V teh razpravah se namreč odpira dvoje vprašanj, ali bo naše gospodarstvo v prihodnjih štirih letih, kajti prvo leto srednjeročnega razvojnega načrta je skoraj že za nami, sposobno letno zagotavljati 9,2 % poprečno stopnjo rasti sredstev za občinske interesne skupnosti, poleg drugih obveznosti in ali je razvojna politika, oziroma ali so razvojni programi samoupravnih interesnih skupnosti resnično oblikovani tako, da zajemajo temeljne interese delavskega razreda, oziroma vseh delovnih ljudi in občanov.

Seveda bo v teh razpravah potrebno imeti v vidu načelo svobodne menjave dela, ki ga osnutek zakona o združenem delu opredeljuje takole:

»V ustvarjenem dohodku temeljnih organizacij s področja materialne proizvodnje se izražajo tudi rezultati dela delavcev s področja izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, socialnega varstva in drugih družbenih dejavnosti in na podlagi teh rezultatov dela pridobivajo delavci v teh dejavnostih iz skupno ustvarjenega dohodka s svobodno menjavo dela po prispevku, ki ga s svojim delom dajo k ustvarjanju nove vrednosti v materialni proizvodnji, k povečanju produktivnosti skupnega družbenega dela in k razvoju družbe v celoti, kot tudi v skladu s samoupravno dogovorjenimi potrebami teh dejavnosti dohodek in na tej podlagi uveljavljajo enak družbenoekonomski položaj kot delavci v drugih organizacijah združenega dela.«

Torej navedene in druge družbene dejavnosti so organska sestavina združenega dela in pomemben dejavnik večje produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti, humaniziranja socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe. Z drugimi besedami to pomeni, da se delo družbenih dejavnosti izraža, oziroma mora izražati tudi v rezultatih dela delavcev v materialni proizvodnji. Ravno s tega vidika je zato izrednega pomena, da delavci iz materialne proizvodnje aktivno sodelujejo pri obravnavanju in oblikovanju politike in programov teh

BOLJ STABILIZACIJSKO IN RACIONALNO RAVNANJE S SREDSTVI SKUPNE PORABE

interesnih skupnosti in to izražajo prek svojih delegatov v skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti. S preprosti mi besedami bi lahko rekli, da, ko govorimo o osnovah srednjeročnega plana in kasnejše letnega plana vzgoje in izobraževanja, bi morali izhajati iz tega, ali le-ti zagotavljajo ustavno opredeljeno vlogo vzgoje in izobraževanja v naši samoupravni družbi, ali je izobraževanje usmerjeno za delo in ob delu, ali omogoča delovnemu človeku v vsej delovni dobi stalno izobraževanje in podobno, ali na kratko, ali se rezultati dela vzgojno izobraževalnih organizacij združenega dela odražajo v navedenih kakovostih, oziroma v kakšni stopnji se le-ti odražajo. Ali, če vzamemo področje kulture, ali programi zadovoljujejo potrebe in interese delavcev in ali so usmerjeni v kakovosti nadaljnega razvoja, ki smo jih navedli in ki izhajajo iz ustave. Ali zdravstvo, ali je organiziranost in programska usmerjenost grajena na interesih delavcev in vseh delovnih ljudi po čimbolj popolnem zdravstvenem varstvu in dviganju zdravstvene kulture itd., itd.

Vse to pomeni v ustavnem jeziku dogovarjanje med delavci v materialni proizvodnji in delavci v družbenih dejavnostih o obsegu in vsebini navedenih in drugih družbenih dejavnosti. Torej gre za obseg, ki se mora povezovati z možnostmi skupno ustvarjenega dohodka v temeljnih organizacijah in za vsebino ter stopnjo prispevka družbenih dejavnosti k večji produktivnosti dela, razvoju ustvarjalnih sil, vsestranskemu razvoju osebnosti, razvoju samoupravljanja in drugim razvojnimi kakovostim. Le na ta način bo namreč možno tudi zagotoviti družbeni nadzor nad izvajanjem dogovorjenih programov družbenih dejavnosti in njihovo učinkovitost, oziroma stopnjo prispevka k ustvarjenemu dohodku v temeljnih organizacijah združenega dela.

Na kratko bi lahko rekli, da združevanje sredstev za zadovoljevanje skupnih potreb mora temeljiti na samoupravno dogovorjenih in usklajenih programih. Da mora svobodna menjava dela potekati neposredno med izvajalci in uporabniki.

Vse to je doslej še vedno potekalo preveč odtujeno od združenega dela, bodisi zaradi še vedno pretežno administrativnega urejanja, bodisi zaradi še neustreznosti razvitih samoupravnih odnosov. Kako bi si sicer lahko razlagali nekatere negativne pojave v letošnjem letu, ko so se administrativno spreminjale že dogovorjene prispevne stopnje za raziskovalno dejavnost, za izobraževalno skupnost in za skupnost starostnega zavarovanja kmetov ter obremenjevalo gospodarstvo na podlagi lanskoletnih rezultatov, ne glede na letošnje težave gospodarstva. Sicer so bile te spremembe predpisane z zakonom, toda, če smo se za prvotno stopnjo dogovarjali v organizacijah združenega dela, potem bi se morali tudi za spremembo, ki pomeni precej večjo obremenitev gospodarstva. V praksi je nekje izgledalo tako, da plačniki te stopnje niso imeli denarja niti za enostavno reprodukcijo, v navedenih interesnih področjih pa se je ogromno vlagalo za razširjeno reprodukcijo. Ali druge anomalije, ki se kažejo skoraj na vseh področjih družbenih dejavnosti, to je, večje zaposlovanje in precej hitrejša rast osebnih dohodkov kot v materialni proizvodnji.

Nič manj pa tudi ni prisoten pojav neusklajenosti politike in programov posameznih interesnih skupnosti, zaprtost nekaterih interesnih skupnosti in parcialno gledanje na nadaljnji razvoj, izključno z vidika te ali one interesne skupnosti, precej razpisniško ponašanje in podobno. Vse to se v manjših ali večjih niansah kaže tudi v osnovah programov in samih programih interesnih skupnosti, ki jih imamo v javni razpravi. Vsi ti vidiki bi morali biti prisotni v teh in prihodnjih dneh, ko bomo na sestankih samoupravnih delovnih skupin in v drugih sredinah obravnavali osnove planov interesnih skupnosti občine do leta 1980.

KOLIKŠNE SO POKOJNINE

(Nadaljevanje s 1. strani)

Po temeljnem zakonu je določeno, da je možno starostno pokojnino (polno) uveljaviti za moške pri 40 letih pokojninske dobe, za ženske pri 35 letih pokojninske dobe. Torej je polna starostna pokojnina v Jugoslaviji možna pri 40, oziroma 35 letih pokojninske dobe.

V skladu z določili temeljnega zakona o možnostih oblikovanja nekaterih pravic, v skladu s potrebami in pogoji na teritoriju, za katerega naj velja, je SR Slovenija v svojem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju uvedla nekaj pravic drugače kot ostale republike ali skupnosti. Naj navedemo nekaj osnovnih, o katerih običajno teče beseda med zavarovanci:

— po slovenskem zakonu ni mož-

no uveljaviti predčasne pokojnine (s 35, oziroma 30 leti).

— po slovenskem zakonu lahko upokojenci stopajo v delovno razmerje in ob prejemanju osebnega dohodka normalno prejemajo tudi pokojnino.

— v slovenskem zakonu je uveden varstveni dodatek kot institut socialne varnosti upokojencev, ki imajo iz kakršnega koli razloga (nizka pokojninska doba, nizki osebni dohodki za izračun pokojninske osnove) nizke pokojnine in nimajo drugih sredstev za preživetje.

V Sloveniji je bilo ob koncu leta 1975 od 199.805 upokojencev 10,8 % ali 21.548 uveljavljen varstvenega dodatka.

Oglejmo si, koliko upokojencev imamo v Sloveniji in na Jesenicah:

	v Sloveniji	na Jesenicah
starostnih	47.66 %	2.004
invalidskih	25,21 %	949
družinskih	27,13 %	1.278
vseh	100,00 %	4.231

Struktura uživalcev pokojnin v SRS po spolu:

	moški	ženske
starostnih	60 %	40 %
invalidskih	67 %	33 %

Poprečna pokojninska doba starostnih pokojnin znaša pri moških 35,1 leta in pri ženskah 28,2 leta.

Skupna poprečna pokojninska doba pa je pri:

starostnih	32 let
invalidskih	23 let
družinskih	26 let
vseh	28 let

Poprečne pokojnine v letu 1976 v Sloveniji in na Jesenicah so:

	v Sloveniji	na Jesenicah
starostne	2.903 din	2.930 din
invalidske	2.290 din	2.418 din
družinske	1.923 din	2.014 din
vse	2.485 din	2.538 din

Poprečje tistih pokojnin, ki so brez varstvenega dodatka, znaša v Sloveniji 2.598 din, tistih pokojnin z varstvenim dodatkom pa 1.265 din.

Ker samo poprečje še ne pove vsega, si oglejmo še, kakšne so starostne pokojnine po stopnji izobrazbe:

stopnja izobrazbe	pokojnina v dinarjih	poprečna pokojnina doba — let
visoka	5.206	37,2
srednja	3.290	33,3
VK delavci	3.203	36,5
KV delavci	2.734	33,5
PK delavci	2.239	29,9
NK delavci	2.060	26,0

Ta tabela nam dovolj nazorno pokaže, v kakšni soodvisnosti sta višina osebnega dohodka in dosežena pokojninska doba. Ker je v javnosti večkrat govor o visokih in nizkih pokojninah, si oglejmo še, koliko je enih in drugih starostnih pokojnin in za kolikšno pokojninsko dobo.

Dohodkovna skupina nad	skupina din do	odstotek starostnih pokojnin	poprečna pokojninska doba
900	1200	0,6	21,7
1200	1700	1,5	21,0
1700	2300	7,6	22,3
2300	2900	22,1	32,7
2900	3500	30,1	32,4
3500	4200	8,2	36,0
4200	5000	5,2	35,6
5000	6000	2,7	37,0
6000		2,2	36,9
		100,0	32,0

K tej tabeli naj dodam še to, da je vseh pokojnin (starostnih, invalidskih in družinskih) do 900 din mesečno 1,2 %, ob poprečno 17,1 leta pokojninske dobe, in pokojnin nad 6000 din mesečno 1,1 %, ob 36,1 leta pokojninske dobe.

V zadnji tabeli pa si oglejmo še, kolikšne so poprečne starostne in vse pokojnine v posameznih skupno-

	v Sloveniji	na Jesenicah
starostnih	47.66 %	2.004
invalidskih	25,21 %	949
družinskih	27,13 %	1.278
vseh	100,00 %	4.231

stih v Jugoslaviji (poprečje pokojnin I. — VI. 1976):

Skupnost	poprečni osebni dohodek na zaposlenega v letu 1975	poprečne mesečne pokojnine starostna	vse
BiH	2.897	2.458	1.794
Črna gora	2.704	2.460	2.019
Hrvatska	3.245	2.679	2.153
Makedonija	2.622	2.195	1.820
Slovenija	3.521	2.898	2.469
Srbija	2.911	2.663	2.076
Vojvodina	3.035	2.367	1.940
Kosovo	2.720	2.570	1.756
vse	3.060	2.626	2.083

TROITVE JE TREBA UTEMELJITI

V zadnjih dveh številkah Železarja smo lahko prebrali dva članka, v katerih avtorja razglabljata o pomembnosti rešilnih postaj za zdravstveno varstvo naših delavcev. Medtem ko v prvem avtor podaja svoje mnenje, kar sam poudarja, avtor drugega članka pojasnjuje, zakaj je prišlo do ukinitve rešilne postaje pri glavnem vhodu.

Pri tem pa je naredil dve pomembni napaki: prva je ta, da se je skril za ime socialno zdravstvene službe, ki nima takega stališča o reorganizaciji rešilnih postaj kot avtor, zato bi bilo za razčiščenje stališč o reorganizaciji rešilnih postaj koristnejše, če bi se avtor podpisal s svojim imenom, ker ima vodja službe s svojimi mlajšimi sodelavci glede tega naprednejše poglede. In drugič, svojih trditev ni utemeljil. Tako ni povedal, zakaj »ne sme sprejemati novih delavcev« za rešilne postaje (Ker je v delu reorganizacija rešilnih postaj, bo po novem naš delavec za manj stroškov deležen več in boljše varstva), koliko samoupravnih delovnih skupin je izrazilo nezadovoljstvo zaradi ukinitve rešilne postaje ob glavnem vhodu (Odgovorna služba je pojasnila samoupravnim delovnim skupinam, da je v teku reorganizacija rešilnih postaj). Ni navedel znanih vzrokov za fluktuacijo medicinskih sester z rešilnih postaj (Sestre, ki

Prikazani podatki nam dovolj nazorno povedo, da so pokojnine v Sloveniji, z ozirom na najvišji doseženi poprečni osebni dohodek in najdaljšo pokojninsko dobo, nominalno tudi najvišje. Aktivnim zavarovancem-delavcem ti podatki tudi povedo, da na višino pokojnine še vedno vplivajo izobrazba, oziroma kvalifikacija delovnega mesta, z ozirom na višjo pokojninsko osnovo, ter daljša delovna doba.

Če ste iz navedenih podatkov ugotovili, da so pokojnine jeseniških upokojencev nekaj višje kot v Sloveniji, moram dodati še to, da ta podatek pomeni le, da so upokojenci občine Jesenice med tistimi občinami, ki imajo pokojnine višje od slovenskega poprečja.

Ob koncu zapisa želim opozoriti bralce še na podatke iz članka v 44. številki Železarja, da si boste lažje ustvarili mnenje o tem, kolikšen je prispevek aktivnih zavarovancev, oziroma delavcev v združenem delu, da lahko skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v imenu in v breme zavarovancev zmorejo tolikšna bremena za redno izpolnjevanje obveznosti iz družbenega dogovora — za redno nakazovanje pokojnin.

Iz tega sestavka in iz prihodnjih, kjer bo govor o problematiki in o stanju na področju invalidskega zavarovanja in iz društvenega življenja upokojencev, si bo vsakdo lahko ustvaril lastno mnenje, da bo lažje presojal vse dobronamerne in zlonamerne vesti o pokojninah, invalidninah ter o delu samoupravne interesne skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

vaš delegat
Zdravko Pogačnik

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

so zapustile našo delovno organizacijo, prva je ta, da se je skril za ime socialno zdravstvene službe, ki nima takega stališča o reorganizaciji rešilnih postaj kot avtor, zato bi bilo za razčiščenje stališč o reorganizaciji rešilnih postaj koristnejše, če bi se avtor podpisal s svojim imenom, ker ima vodja službe s svojimi mlajšimi sodelavci glede tega naprednejše poglede. In drugič, svojih trditev ni utemeljil. Tako ni povedal, zakaj »ne sme sprejemati novih delavcev« za rešilne postaje (Ker je v delu reorganizacija rešilnih postaj, bo po novem naš delavec za manj stroškov deležen več in boljše varstva), koliko samoupravnih delovnih skupin je izrazilo nezadovoljstvo zaradi ukinitve rešilne postaje ob glavnem vhodu (Odgovorna služba je pojasnila samoupravnim delovnim skupinam, da je v teku reorganizacija rešilnih postaj). Ni navedel znanih vzrokov za fluktuacijo medicinskih sester z rešilnih postaj (Sestre, ki

Da bomo boljše informirani o problematiki rešilnih postaj, bom v naslednji številki Železarja posredoval izvešček iz analize, ki jo je naredila posebna strokovna grupa in ki bo služila za osnovo reorganizacije rešilnih postaj. Janez Tušar

STALIŠČA AKTIVA ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

s svojim delom vplivajo, oziroma lahko vplivajo na nadaljnji razvoj samoupravljanja.

Brez kritike in samokritike bi naše težko priborjene družbene pridobitve lahko postale manevrski prostor raznim oportunističnim in drugim pojavom, ki so tuji razvoju samoupravljanja. Kritika ima namen, da odstrani vse slabo in omogoči, da se stvari izboljšajo. Uspeh je mogoče doseči samo s pravilnim sodelovanjem vseh delovnih ljudi, posebno pa družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov in vodilnih delavcev. Če takšno sodelovanje ni dobro, je treba postaviti take temelje, da se to zagotovi, kajti odgovornost in cilji družbenopolitičnih organizacij ter vodilnih ljudi so isti in se jih lahko doseže le s skupnimi močmi. Ker se ugotavljajo nekatere nepravilnosti na tam področju, jih mo-

rajo družbenopolitične organizacije in vodilni v Železarni v okviru svojega delovanja in sodelovanja odpravljati. Zavedati se moramo, da stojimo pred težkimi nalogami, kot je nova organiziranost v TOZD, stabilizacija gospodarstva, uresničevanje zakona o združenem delu in podobno, česar ne bo mogoče drugače uresničevati kot z največjim možnim sodelovanjem.

Z namenom, da odpravijo pomanjkljivosti, ki se pojavljajo, so odgovorni iz vodstva Železarne in družbenopolitičnih organizacij, da na skupnih sestankih začno urejati in usklajevati predvsem naslednjo problematiko:

— medsebojno sodelovanje in obveščanje.

— natančnost in pravočasnost informacij.

— delegatski odnosi v strokovnih združenjih in odgovornosti delegatov,

— izvajanje kadrovske politike v železarni Jesenice. Slovenskih železarnah in Združenju jugoslovanskih železarn.

— delovanje na področju organiziranosti po TOZD, v skladu z zahtevami ustavnih določil, ureditev predstavljanja delovne organizacije,

— usklajevanje dela samoupravnih organov TOZD in DS Skupne službe ter samoupravnih organov Železarne.

Za razreševanje te problematike naj se že v tem mesecu sestanejo aktiv družbenopolitičnih organizacij in člani kolegija pri glavnem direktorju ter o zaključkih razgovora obvestijo delavce Železarne.

POŠKODBE V OKTOBRU

Služba za varstvo pri delu nam je posredovala podatke o poškodbah na delovnih mestih ter na poti v službo, za mesec oktober.

Na delovnih mestih je bilo poškodovanih 31 sodelavcev in izgubljenih 487 delovnih dni. Na poti v službo je bilo v oktobru osem poškodb in 77 izgubljenih dni.

V TOZD Talilnice so imeli šest poškodb in 84 izgubljenih dni, v TOZD Valjarne prav tako šest poškodb in 90 izgubljenih dni, v TOZD Hladna predelava devet poškodb in 175 izgubljenih dni, TOZD VET deset poškodb in 138 izgubljenih dni.

V delovni skupnosti skupnih služb poškodb na delovnih mestih ni bilo.

Na poti v službo so imeli v TOZD Talilnice eno poškodbo in štiri izgubljene dneve, v TOZD Valjarne prav tako eno poškodbo in šest izgubljenih dni. Tri poškodbe in 46 izgubljenih dni so imeli v TOZD Hladna predelava, dve poškodbi in 17 izgubljenih dni v TOZD VET ter eno poškodbo in štiri izgubljene dneve v delovni skupnosti skupnih služb.

V TOZD Hladna predelava so imeli v oktobru tudi eno hujšo nesrečo na delovnem mestu, ki se je končala s smrtnim izidom.

IZVRŠEVANJE PROGRAMA SKUPNE IN BLAGOVNE PROIZVODNJE TER ODPREME V OKTOBRU

Obrat	Skupna proizvodnja			Gotova proizvodnja			Odprema
	progr.	izviš.	%	progr.	izviš.	%	
Plavž	13.400	14.381,8	107,3				
SM jeklarna	27.600	28.519,1	103,3				
El jeklarna	13.500	13.636,6	101,0				
Livarna	161	164,6	102,2	60	61,6	102,7	61,6
Šamotarna	1.000	1.057,3	105,7	100	178,6	178,6	178,6
TOZD TALILNICE	55.661	57.759,4	103,8	160	240,2	150,1	240,2
Bluming	38.000	41.113,8	108,2	400	593,6	148,4	507,3
Štekel	8.000	10.816,3	135,2	3.000	4.149,0	138,3	3.906,4
Termična obd.	3.000	3.318,2	110,6	3.000	3.291,3	109,7	3.256,9
SKUPAJ	49.000	58.248,3	118,9	6.400	8.033,9	125,5	7.670,6
Valjarna žice	10.100	11.626,4	115,1	3.800	5.211,2	137,1	4.772,7
Valjarna prof.	2.100	2.448,1	116,6				1,0
Valj. deb. pl.	8.450	9.099,3	107,7	8.400	8.999,3	107,1	9.100,9
TOZD VALJARNE	69.650	81.422,1	116,9	18.600	22.244,4	119,6	21.545,2
Hladna valj. I	2.650	2.694,9	101,7	2.550	2.625,4	102,8	2.567,4
Žičarna	5.800	5.662,1	97,6	3.850	3.468,3	90,1	3.417,2
Profilarna	1.650	2.056,7	124,7	1.600	1.984,3	124,0	2.150,2
Podbojarna	40	31,3	78,3	40	31,2	78,0	28,7
Jeklovlek	1.400	1.438,6	102,8	1.400	1.438,5	102,8	1.367,8
Elektrodni	1.600	1.613,1	100,8	1.600	1.609,0	100,6	1.653,7
Želblarna	1.030	1.061,0	103,0	1.030	1.059,2	102,8	1.038,0
TOZD PREDELAVA	14.170	14.557,7	102,7	12.070	12.215,9	101,2	12.223,0
SKUPAJ	139.481	153.739,2	110,2	30.830	34.700,5	112,6	34.008,4
Hlad. valj. II	1.000	185,5	18,6	1.000	185,5	18,6	185,5
ŽELEZARNA	140.481	153.924,7	109,6	31.830	34.886,0	109,6	34.193,9

TOZD Talilnice

V tem mesecu so bili doseženi lepi uspehi v vseh obratih TOZD.

PLAVŽ:

Izdelano je bilo 14.382 ton grodlja, oziroma 464 ton na dan, kar je le nekaj manj kot letos marca.

Poraba koksa, in sicer 640 kg/t, je ravno tako letošnji drugi najboljši dosežek. Na plavžu I. so porabili le 593 kg koksa na tono grodlja. Poprečni odstotek žvepla pa je bil 0,041.

MARTINARNA:

Tudi tu je z 28.519 tonami jekla dosežena letos druga najboljša proizvodnja. Zaradi remonta peči v valjarni bluming smo obratovali le štiri dni s petimi pečmi. Zato je izdelanih 14,5 šarž, z 919 tonami surovega jekla dnevno, lep uspeh.

ELEKTRO JEKLARNA:

Zaradi manjših potreb po jeklu smo v tem mesecu opravili velika remonta na obeh pečeh. Zato je 13.637 ton v krajšem obratovalnem času dober dosežek. To je v povprečju 9,6 šarž ali 541 ton na dan. Pohvaliti je treba delo ponvičarjev, saj so bile vse šarže v lite normalno.

15. 10. je začela obratovati popravljena žarilna peč in je bolj učinkovita kot pred popravilom.

Skupno smo letos v proizvodnji jekla za 13.000 ton pod planom, do 300.000 ton nam manjka še 85.360 ton, oziroma 1.420 ton dnevne proizvodnje.

LIVARNA:

V obratu smo dosegli 165 ton odlitkov. Prevzeli smo večja nujna naročila, tako da so izgledi, da pri manjkaj do plana nadoknadimo.

ŠAMOTARNA:

Izdelano je bilo 1.057 ton proizvodov, 15. oktobra je delala zadnja nočna izmena na Pauker stiskalnici, mlini pa delajo le še na eno izmeno.

Stanko Čop

TOZD Valjarne

V oktobru sta bili proizvodnja in odprega v vseh obratih in oddelkih TOZD Valjarne zelo dobri. Nekaj težav je bilo v valjarni štekel, ker je bilo za direktno odprego iz adjuštaže na Beli pomanjkanje naročil.

VALJARNA BLUMING:

V tej valjarni na samem bluming ogrođu nismo obratovali dobro, saj smo imeli skupno 29,18 % zastojev na obratovalni čas. Preveč je bilo predvsem zastojev zaradi sosednih prog (9,03 %), tehnoloških (5,10 %) in mehanskih (5,01 %). Vzrok tako visokih zastojev zaradi sosednih prog je bil v tem, da zaradi generalnega remonta globinske peči št. 3, v primeru težav na štekel ogrođu, pogosto ni bilo na razpolago ogreth blok za valjanje v blume in slabe. Zelo dobro pa so v oktobru obratovali vsi ostali oddelki te valjarne. Kolektiv adjuštaže v III. hali je z dobro organizacijo dela in z velikim prizadevanjem uspel, kljub manjši količini izvaljanega materiala, s katerim je bil zagotovljen zagotoviti vložek za normalno delo ostalim obratom. Tudi v adjuštaži štekel valjarne na Beli in Javorniku je bilo vloženo veliko naporov za čimboljši delo. Bronz škarje so dosegle s 4,527

tonami doslej najvišjo proizvodnjo. Rezultat vseh teh prizadevanj pa je bila tudi rekordna skupna proizvodnja valjarne bluming.

VALJARNA ŠTEKEL:

Vzporedno z valjarno bluming je v oktobru dobro obratovala tudi valjarna štekel. Njena proizvodnja toplo valjanih travkov je bila doslej najvišja. V času od 2. do 31. oktobra je obratovala tudi potisna peč, ki je prevajala 12.370 ton slabov. To je bila doslej najdaljša obratovalna kampanja te peči in je tudi pripomogla k tako ugodnemu obratovalnemu rezultatu.

VALJARNA ŽICE:

Ta valjarna je dosegla v oktobru z 11.626 tonami doslej najvišjo proizvodnjo. Prejšnji najvišji dosežek je bil 11.490 ton letos v marcu. Izredno dobro delo je razvidno tudi iz doseženih skupnih zastojev, v višini 28,13 % (marca 28,0 %). Posebno nizki so bili javljski (6,47 %), elektro (3,24 %) in zastoji zaradi valjanja kvaliteta (1,00 %).

VALJARNA 2400:

Tudi v valjarni 2400 smo dosegli v oktobru zelo dober rezultat, tako pri skupni proizvodnji kakor tudi pri odpregi. In to kljub temu, da smo imeli, zaradi slabšega dela bluming ogrođa in samo dveh globinskih peči, občasno težave s pripravo ustreznega vložka.

VALJARNA PROFILOV:

Kot v ostalih valjarnah, smo tudi v tej valjarni dosegli v oktobru, pri obratovanju na dve izmeni, zelo visoko skupno proizvodnjo. Gotove proizvodnje nismo planirali.

Avugst Karba

TOZD Hladna predelava

V mesecu oktobru je skupna proizvodnja za 0,1 % višja kot v prejšnjem mesecu in predstavlja, razen prvih treh mesecev, najvišjo proizvodnjo. Blagovna proizvodnja, oziroma odprega pa je dosegla 89,55 % in je druga največja v letošnjem letu, računano brez prvih treh mesecev.

V skupni proizvodnji sta obrata hladna valjarna in elektrodni obrat presegle količino, predvideno z družbenim planom, odpremljena količina pa je, razen v teh dveh, še v profilarni na višini, predvideni z družbenim planom.

HLADNA VALJARNA:

V tem obratu smo program za mesec oktober izpolnili s 101,8 %, količino, planirano z družbenim planom, pa s 107,8 %. Odpremljena količina HVT pa dosega 113,6 % planirane količine blagovne proizvodnje.

Zadostna količina naročil in dodatno delo ob prostih sobotah sta pogojevala doseganje tako dobrih rezultatov.

ŽIČARNA:

V žičarni smo dosegli samo 92,8 % proizvodnje, predvidene z družbenim planom, in 97,6 % programirane količine za mesec oktober. Odprega pa predstavlja le 76,8 % predvidene z družbenim planom.

Pomanjkanje naročil, predvsem za debelo žico, predstavlja osnovni problem v proizvodnji žičarne.

PROFILARNA:

V letošnjem letu je proizvodnja v oktobru prvič presegle 2.000 ton, kajti v ostalih mesecih je proizvodnja znašala le 1.165 do največ 1.851 ton. Proizvodnja v oktobru predstavlja 86,7 % predvidene z družbenim planom, odprega pa že dosega 99,1 % blagovne proizvodnje, predvidene z družbenim planom.

Največjo oviro za doseganje večje proizvodnje še vedno predstavljajo pomanjkanje naročil in razdrobljene serije posameznih profilov.

VRATNI PODBOJI:

Problematika v tem obratu je enaka kot v vseh dosedanjih mesecih. Pomanjkanje naročil je glavna ovira pri doseganju boljših proizvodnih rezultatov.

JEKLOVLEK:

Pomanjkanje naročil za vlečna jekla profila od 5 do 14 mm, to je za Schumag vlečni stroj, predstavlja največji problem v proizvodnji vlečnih jekel. Dosežena proizvodnja predstavlja samo 76,1 % predvidene z družbenim planom in 102,8 % programirane za mesec oktober.

ELEKTRODNI OBRAT:

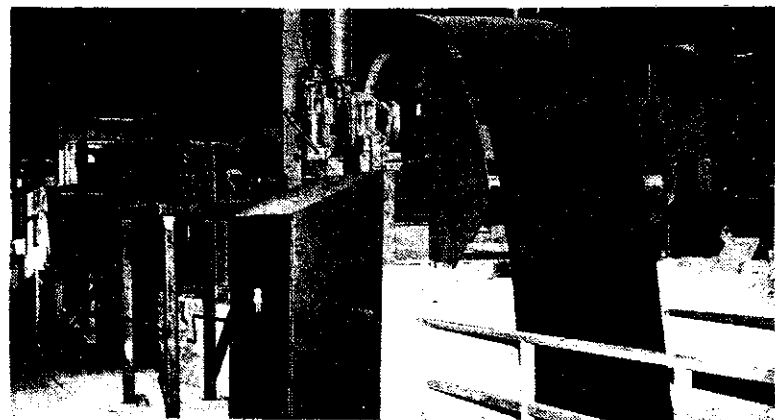
Proizvodnja v oktobru znaša 100,8 % na programirano za mesec oktober in 105,4 % na planirano z družbenim planom. Zaradi občasne pomanjkanja vložne žice nismo obratovali na vse proste sobote, zato proizvodnja ni večja. Poleg tega pa je na količino proizvodnje vplivala tudi začasna težava pri odpregi v SSSR.

ŽELBLARNA:

Proizvodnja žičnikov je v tem mesecu presegle količino, predvideno z družbenim planom, za 3,6 %, odprega pa za 1,27 %.

V želblarni bi lahko dosegali proizvodnjo, predvideno z družbenim načrtom, ko bi imeli naročila tudi za bodočo žico. Proizvodnjo bodoče žice smo praktično popolnoma ukinili in imamo v zadnjih mesecih samo občasne, simbolične količine.

Franc Vičar

Del lužilne linije v novi hladni valjarni

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 15. 11.	ZUPANČIČ MARTA	DROLC MARJAN
TOREK – 16. 11.	ISKRA BRANE	KORDEŽ FILIP
SREDA – 17. 11.	ROTAR VINKO	BURJA ANTON, ml.
ČETRTEK – 18. 11.	ERZEN STANE	SLIVNIK ALOJZ
PETEK – 19. 11.	KAVČIČ EDO	GMAJNAR JANEZ
SOBOTA – 20. 11.	PEZDIRNIK JOŽE	GASSER FRANC
NEDELJA – 21. 11.	RAVNIK JOŽE	MLAKAR FLORIJA

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Na proste sobote, nedelje in praznike dela:
dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni zgradbi TOZD-VET.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 15. do 20. novembra bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. in III. obratna ambulanta.
V soboto, 20. novembra, samo dopoldan I. obratna ambulanta.

V zobni ambulanti:
dopoldan: I. zobna ambulanta,
popoldan: II. zobna ambulanta.
V soboto, 20. novembra, samo dopoldan I. zobna ambulanta.

Ordinacijski čas: dopoldan od 6.30 do 13., popoldan od 13. do 19.30. V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

PERSONALNE VESTI – OKTOBER

V mesecu oktobru je pridobilo lastnost delavca v Železarni 83 delavcev, 99 delavcev pa je lastnost delavca v Železarni izgubilo.

UPOKOJENI SO BILI:

Franc Binder – 1919 – transport, 40 let v ŽJ, Ciril Debeljak – 1921 – prof. valjarne, 31 let v ŽJ, Jože Domanjko – 1915 – PIV-energija, 29 let v ŽJ, Gabrijel Jensterle – 1939 – požarno varnostna služba, 5 let in pol v ŽJ, Nikola Kosič – 1932 – varnostna služba, 22 let v ŽJ.

Vsem upokojenim sodelavcem želimo, da bi dolgo uživali zasluženi pokoj.

UMRLI SO:

Zahid Jakupović – 1958 – žičarna, eno leto v ŽJ, Tončka Ličof – 1928 – DE DP, 15 let v ŽJ, Janez Preželj – 1938 – strojne delavnice, 20 let v ŽJ.

Svojem umrlih naše iskreno sožalje.

NA ODSLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA SO ODŠLI:

Zlatan Ališić – 1957 – PIV – energija, Branko Ambrožič – 1956 – RTA, Branko Anev – 1957 – plavž, Monir Asanin – 1958 – valjarna Bela, Marko Bačnar – 1957 – strojno vzdrževanje, Suad Bečar – 1957 – profilne valjarne, Vinko Berce – 1953 – VEN, Ago Burnić – 1956 – plavž, Marjan Debevec – 1957 – VEN, Mirko Dimec – 1952 – tehnične službe vzdrževanja, Bor Domjan – 1956 – strojno vzdrževanje, Zdenko Drole – 1956 – strojno vzdrževanje, Darko Fertin – 1956 – OTK, Miloš Gašperin – 1951 – strojno vzdrževanje, Sadik Hairahović – 1956 – plavž, Asim Halimović – 1955 – strojno vzdrževanje, Mihec Hladnik – 1957 – nova hladna valjarna, Džemil Hodžić – 1956 – PIV – energija, Nazim Hodžić – 1956 – valjarna Bela, Refik Husić – 1956 – žičarna, Jože Jalen – 1955 – PIV – energija, Mato Jandrijevič – 1955 – strojne delavnice, Janko Janković – 1957 – VEN, Milan Janžovnik – 1957 – hladna valjarna, Nikola Jović – 1956 – martinarna, Anton Justin – 1957 – strojne delavnice, Stanko Kajdič – 1957 – OTK, Almaz Kaltak – 1957 – plavž, Mitja Kersnik – 1953 – tehnične službe vzdrževanja, Adem Kostić – 1957 – strojne delavnice, Vlade Kovačević – 1957 – martinarna, Zahid Kovačević – 1956 – strojno vzdrževanje, Zoran Kramar – 1957 – strojno vzdrževanje, Janez Kržišnik – 1957 – strojno vzdrževanje, Bojan Ličof – 1957 – VEN, Boris Lipovšek – 1957 – VEN, Alija Ostraković – 1955 – transport, Iztok Polak – 1949 – RO, Erik Polanc – 1956 – OTK, Damjan Renko – 1957 – ETE, Anton Robić – 1956 – želblarna, Mirko Rozman – 1950 – jeklovlek, Jovan Simić – 1953 – elektro jeklarna, Slavko Smodiš – 1957 – VEN, Stefan Straus – 1957 – ETE, Milan Triplan – 1957 – sektor novogradenj, Matija Urh – 1955 – tehnične službe vzdrževanja, Fadil Varmaz – 1957 – profilarna, Bogomir Vovk – 1957 – hladna valjarna, Besim Vukalić – 1957 – elektro jeklarna, Jože Žerdin – 1956 – strojne delavnice, Primož Zvab – 1954 – profilarna.

IZKLJUČENI SO BILI:

Ibrahim Kedić – 1948 – martinarna, Marjan Klemenčič – 1958 – hladna valjarna, Marjan Kunšič – 1953 – hladna valjarna, Mirsad Spasojević – 1955 martinarna.

Na osnovi sklepa odbora za kadre in medsebojna razmerja DSSS in v skladu s samoupravnim sporazumom o medsebojnih razmerjih in odgovornosti delavcev v DSSS, dajemo naslednjo

OBJAVO

za prosto delovno mesto v HVB:

kalkulant HVB, 1 oseba.

POGOJI:

Za zasedbo navedenega delovnega mesta se zahteva ekonomska ali komercialna srednja šola in pet let delovnih izkušenj v stroki.

Prijave z osnovnimi podatki in podatki o strokovnosti pošljite v roku osmih dni po objavi na kadrovski sektor ŽJ.

NE BOJIMO SE CEPLJENJA PROTI GRIPI – LE IZJEMAM NE PRIPOROČAMO

Nekateri delavci so na sestankih samoupravnih delovnih skupin spraševali, kdo naj se cepi, oziroma, za koga bi bilo cepljenje proti gripi škodljivo. Vodja socialno zdravstvene službe Aleksander Rjazancev nam je v zvezi s tem dal naslednje pojasnilo.

»Ker z letošnjim letom nameravamo cepiti z mrtvim cepivom, pojasnjujemo naslednje:

Cepi se lahko vsak član našega kolektiva, razen, če ni na dan cepljenja zbolel in ima zvišano telesno vročino. Priporočljivo pa ni za vse tiste, ki so alergični na jajca, perje in perutnino. Nosečnicam do petega meseca nosečnosti cepljenja ne priporočamo, v poznejših mesecih pa ni škodljivega učinka na mater in plod.

Kot je razvidno iz gornjega, je le malo primerov, v katerih cepljenja ne priporočamo. Za vse ostale pa cepljenje toplo priporočamo, glede na strahotne posledice vsakokratne epidemije.

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

TOZD Hladna predelava

30. SEJA DELAVSKEGA SVETA

V četrtek, dne 28. oktobra, je bila 30. redna seja delavskega sveta TOZD Hladna predelava. Predsednik je v obravnavo predlagal naslednji dnevni red: pregled sklepov prejšnje seje, pritožbe, devetmesečno poslovno poročilo, združevanje sredstev za investicije, likvidacija osnovnih sredstev in prekatégorizacija delovnih mest. Kot dodatno točko pa je predlagal še sklic zbora delavcev TOZD Hladna predelava.

O realizaciji sklepov prejšnje seje delavskega sveta je poročal direktor TOZD in povedal, da so bili sklepi v glavnem izvedeni, razen enega. Še nadalje ostane v veljavi sklep, s katerim je delavski svet zahteval, da se razčisti vprašanje delovnih mest »specialistov« v TOZD VET po izvršeni prekatégorizaciji.

V nadaljevanju je delavski svet obravnaval pritožbo delavca Milana Kofola iz žičarne, ki se je pritožil na izrečeni ukrep komisije za ugotavljanje kršitev delovnih dolžnosti. Na osnovi obrazložitve, ki jo je podalo vodstvo TOZD, in na osnovi mnenja sindikalne organizacije TOZD, je delavski svet sklenil, da vrne zadevo komisiji za ugotavljanje kršitev delovnih dolžnosti TOZD v ponovno obravnavo in odločitev.

O devetmesečnem poslovnem poročilu sta članom delavskega sveta poročala direktor TOZD in knjigovodja. Iz podane obrazložitve je bilo razvidno, da rezultati poslovanja v tem obdobju niso zadovoljivi, niti količinski niti finančni. Da pa bi izboljšali, ki je bila ustvarjena v prvih devetih mesecih, do konca leta sanirali, so bili sprejeti posebni ukrepi za povečanje proizvodnje. Poleg obstoječih družbenih planov, so izdelani še dodatni plani, ki so prilagojeni sedanjim situaciji na tržišču in po katerih naj bi dosegli maksimalno možno proizvodnjo.

Delavski svet podpira tako akcijo. Soglašajo tudi s sklepom odbora za gospodarstvo, da je treba od SDK zahtevati uskladištev predpisov in zakonov o finančnem poslovanju pred izdelavo zaključnega računa.

Dalje je delavski svet obravnaval predloge združevanja sredstev za investicijske projekte, v skladu s sprejetim srednjeročnim načrtom Železarne in samoupravnim sporazumom o temeljnih srednjeročnega načrta proizvodnje ter razvoja. To so naslednji projekti:

- Zračalna naprava za štiriosne vozove - TOZD Talilnice, za katero se združujejo sredstva v višini 9 milijonov dinarjev.

- Škarje za razrez odpadnega železa - TOZD Talilnice, za katere se združujejo sredstva v višini 36 milijonov dinarjev.

- Naprava za odpravljanje elektro peči - TOZD Talilnice, za katero se združujejo sredstva v višini 50.000.000 din.

- Odvijalni-ravnalni stroj, odvijalne naprave, peskarski stroj za jeklovlek - TOZD Hladna predelava, za kar se združujejo sredstva v višini 4.237.400 din.

- Zamenjava oblikovalnega stroja št. 3 v profilarni - TOZD Hladna

predelava, za katerega se združujejo sredstva v višini 9.860.000 din.

- Strojne delavnice - lokacija Javornik - TOZD VET, za katere se združujejo sredstva v višini 28.630.000 din.

- Zamenjava lokomotive - TOZD VET, za kar se združujejo sredstva v višini 6.400.000 din.

- Nabava brusilnice za valjarno Bela, za katero se združujejo sredstva v višini 5.597.200 din.

Vse predlagane projekte in združevanja sredstev je delavski svet potrdil brez pripomb.

Delavski svet je obravnaval samoupravni sporazum o združevanju sredstev v letih 1967-1980 za pokrivanje dela stroškov infrastrukture ŽTP Ljubljana in podpira stališča, ki jih je s tem v zvezi sprejel odbor za gospodarstvo pri delavskem svetu Železarne.

Nato je delavski svet obravnaval spisek predlogov za likvidacijo osnovnih sredstev, ki imajo sedanjo vrednost 3.139,64 din. S predlogom je v celoti soglašal in ga potrdil.

Ponovno je delavski svet obravnaval prekatégorizacijo nekaterih delovnih mest, za katere je na prejšnji seji menil, da jih je potrebno prekatégorizirati. Vsa delovna mesta, ki so bila po izvršeni kategorizaciji še vedno sporna, je ponovno obravnavala komisija za kategorizacijo ter svoje ugotovitve posredovala delavskemu svetu. Delavski svet je v večini primerov v ugotovitvah komisije soglašal. Ni pa soglašal z ugotovitvami za delovni mesti:

- urejevalec oblikovnega orodja, za katerega je odobreno povišanje samo za eno kategorijo, in
- voznik viličarja.

Delavski svet še nadalje vztraja pri svojem predlogu. Prekatégorizacijo za delovno mesto urejevalec oblikovnega orodja delavski svet utemeljuje s tem, da za to delo uporabljamo najboljše oblikovalce na oblikovnih progah in jih v primeru

premostitve ni mogoče nagrajevati z nižjimi osebnimi dohodki.

Spremembo kategorije voznikov viličarjev pa delavski svet utemeljuje s tem, da so vozniki viličarjev v direktni proizvodnji drugače obremenjeni kot vozniki, ki delajo pri razkladanju, ali samo v notranjem transportu.

Zato je delavski svet predlagal pristojni službi, da skupaj z oddelkom za študij dela in časa analizira zaposlenost vseh voznikov viličarjev v Železarne. Na osnovi dobljenih rezultatov naj služba ponovno predlaga ocenitev voznikov viličarjev po posameznih obratih.

Delavski svet je obravnaval in potrdil tudi spremembe normativov naslednjih delovnih mest:

- ukine se delovno mesto žičar Kratos 5-stopni - 6 oseb;
- uvede se začasno delovno mesto žičar Arboga - 6 oseb;
- zmanjša se normativ na delovnih mestih: referent priprave dela predelave s 5 na 4 osebe in pomočnik referenta priprave dela predelave z 2 na 1 osebo;
- uvede se novo delovno mesto II. referent priprave dela - 2 osebi.

Delavski svet je potrdil prenos odobrenih finančnih sredstev s kontov, ki v tem letu ne bodo realizirani, na nove konte, ki morajo biti izvršeni v letošnjem letu.

Obravnavali so tudi informacijo o vpisu posojila za ceste. Iz podatkov je bilo razvidno, da je temeljna organizacija Hladna predelava dosegla 69,8 odstotka predvidene vsote s 85,6 % vpisnikov. Delavski svet je sprejel kriterije občinskega štaba za vpis posojila, po katerih naj bi kot uporabniki družbenih sredstev vpisali en odstotek izplačanih bruto osebnih dohodkov v letu 1975.

Na seji so potrdili tudi predlog za nakup prostorov in opreme od Univerzale ter soglašali z združevanjem sredstev v ta namen. Potrebno je združevanje sredstev v višini 4.192.000.000 din, delež TOZD Hladna predelava pa znaša 649.760,00 dinarjev.

Delavski svet je ob sklepu seje dal v javno razpravo preko sestankov samoupravnih delovnih skupin naslednje gradivo:

- Predlog samoupravnega sporazuma o osnovah plana železarne Jesenice za leto 1977 in
- akcija »enodnevnih osebnih dohodkov za Posočje«.

JS

TOZD Vzdrževanje, energija in transport

44. SEJA ODBORA ZA GOSPODARSTVO

Predsednik odbora za gospodarstvo pri DS TOZD VET Bogomir Svetina je, dne 27. oktobra, sklical 44. redno sejo odbora in v razpravo predlagal: pregled proizvodnih rezultatov v septembru, devetmesečno poslovno poročilo ŽJ in TOZD VET, spremembe finančne konstrukcije investicijskih programov in predlog samoupravnega sporazuma o osnovah plana za leto 1977.

Pri pregledu proizvodnih rezultatov v septembru 1976 so ugotovili, da so bili v vzdrževanju zastoji

preko dovoljenih v jeklarni, šamotarni in valjarni bluming. V jeklarni so bili zastoji v glavnem na vla-

galnih strojih zaradi remonta valjalnega stroja št. 4, zaradi okvare pristanjskega žerjava št. 3 ter pomankanja vložka za peči. V šamotarni so bili večji zastoji zaradi menjave ventilov pri črpalki in menjave tesnil na Pauker stiskalnici, v valjarni bluming pa zaradi zloma glave spodnjega pogonskega vretena, menjave vstavka na spodnjem valju in menjave valjčnic na deveti valjni mizi, zamenjave puše na zgornjem pogonskem vretenu, popravila hidravlike na škarjah ter popravila ventila pri črpalki, potrganih vijakov na sklopki in ležaju na gredi za dvizno mizo slab škarji, kakor tudi na vstopni strani

manipulatorja, okvare na zapiralu slab voz in zlasti zaradi zloma gredi v pogonskem reduktorju za manipulator.

Proizvodnja rezervnih delov v strojnih delavnicah: v strugarni so za pet odstotkov presežili planske obveznosti, v konstrukcijski delavnici pa so jih uresničili le 91 %, predvsem na račun del za ASEA peč, kar pa ni bilo planirano. Računajo, da se bo v oktobru, z dokončanjem že začelih del, močno zmanjšal zaostanek. Preskrba z električno energijo in ostalimi energetskimi mediji je bila zadovoljiva. Prodaja tehničnih plinov je bila zelo ugodna, kar je razvidno iz razpredelnice:

	SEPTEMBER			%	KUMULATIVNO			LETNI PLAN
	plan dejansko		%		plan dejansko		%	
	t	t			t	t		
kisik	77	97,7	126,00	663	738,3	116,00	900	
argon	36	47,2	131,00	319	385,8	120,00	420	
dušik	8	15,7	196,00	74	92,3	124,00	100	
butan-propan	33	39,9	120,00	299	319,4	107,00	400	

S transportnimi uslugami so bili proizvodni obrati dobro oskrbovani in zaradi njihovega dela proizvodnja ni bila motena.

Pri obravnavi poslovnega poročila za devet mesecev letošnjega leta, ki sta ga odboru razlagala direktor in glavni knjigovodja TOZD VET, je imel odbor nekaj pripomb in ob koncu sprejel poročilo ter podprl vse tehnične in poslovne ukrepe, ki so že in ki še bodo programirani za izboljšavo sedanega negativnega poslovnega rezultata in za čimušpešnejši zaključek letošnjega poslovnega leta.

Proučarili so, da je na področju materialne porabe v prihodnje potrebna skrajna varčnost z materiali na vseh področjih delovanja TOZD VET in naročili, da je potrebno izdelati analize vseh pozicij stroškov, ki v devetmesečnem poslovnem poročilu posebno odstopajo od planiranih.

Nadalje je odbor obravnaval spremembo finančne konstrukcije in združevanja sredstev za nabavo brusilnega stroja za brušenje slabov v skupni vrednosti 5.597.200 din, z deležem TOZD VET 1.298.557 din, ter predlagal delavskemu svetu, da jo sprejme. Pri obravnavi predloga za združevanje sredstev za odkup po-

slovnih prostorov in opreme podjetja Universal v skupni višini 4.192.000 din, delež TOZD VET pa znaša 972.544 din, se je odbor odločil, da predlaga DS, da združevanje sredstev v ta namen potrdi.

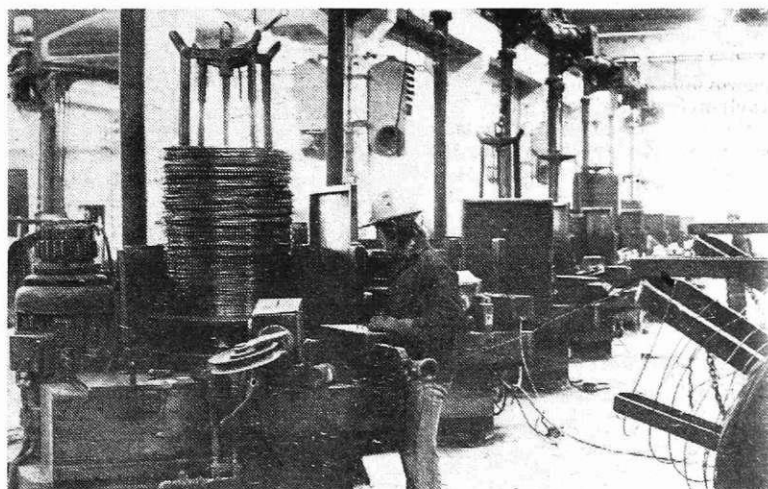
Nadalje je odbor sprejel rebalans sredstev za investicijsko vzdrževanje za leto 1976 ter odločil, da se za popravilo izolacije mazutovoda Jesenice-Bela uporabijo manjkajoča sredstva iz IV kontov za popravilo 5 kV celic v RTP Bela in za popravilo makadamskih cest.

Odbor je po obravnavi predloga samoupravnega sporazuma o osnovah plana za leto 1977, predlagal dopolnitev treh točk, in sicer:

Točka 9: poleg znižanja proizvodnih stroškov in dviga storilnosti je potrebno upoštevati tudi cilj zniževanja tehnoloških zastojev v proizvodnji.

Točka 24: nabavna služba je dolžna, da skuša organizirati dobavo surovin in materialov čimbolj planirano, v odnosu do dinamike proizvodnje (možnost zmanjšanja stojnin).

Točka 34: odbor smatra, da je z drobnimi naložbami treba v večji meri odpravljati težka fizična dela na posameznih delovnih mestih. NZ

Sodelavec v žičarni

PREGLED SESTANKOV SDS

Samoupravne delovne skupine so se v minulem tednu že začele sestajati v okviru zborov delavcev temeljnih organizacij in delovne skupnosti, na katerih obravnavajo osnutek samoupravnega sporazuma o osnovah plana za leto 1977. Predlog za še eno dnino kot pomoč Posočju in predlog za cepljenje proti gripi.

PLAVŽ

V okviru zbora delavcev temeljne organizacije so se sestale in obravnavale vprašanja, našteta v uvodu, tele samoupravne delovne skupine: **aglomeracija 1 in 2 ter plavž 2**, samoupravni delovni skupini **apnenica 1 in 2** pa sta se še posebej sestali zaradi razprave o predlogu o ukinitvi apnenice. K obravnavanim vprašanjem niso imeli posebnih pripomb, razen na plan za plavže, za katerega menijo, da je previsok, glede na predviden remont enega plavža. Samoupravni delovni skupini **aglomeracije 1 in 2** sta se strinjali z ukinitvijo apnenice, s tem, da naprave ostanejo, medtem ko so samoupravne delovne skupine **apnenica 1 in 2 ter plavž 2** proti ukinitvi, navajajo pa tele razloge: apnenica je bila pravkar popolnoma obnovljena (nova streha, elektro instalacija, nov plinovod in nov zrakovod) in menijo, da bi lahko obratovala še 8 do 10 let brez remonta; glede na sunkovite dovoze apna bodo nastale težave v martinarni, zlasti še pozimi, apna pa ni mogoče skladiščiti toliko, kolikor se v jeseni lahko pripravi apnenca. S primerno zalogo kvalitetnega apnenca, tega pa je mogoče nabaviti, bi bila martinarna nenehno preskrbljena z apnom tudi v primeru ko bi zapadlo zelo veliko snega, saj je do martinarne treba očistiti le 3000 m proge. Menijo, da je treba o ukinitvi dobro premisliti in pretehtati, kaj se bolj splača, ali ukinitve prenovljene apnenice ali pa nabava kvalitetnega in odgovarjajočega apnenca. Postavljajo pa tudi vprašanje, kaj bo s starejšimi delavci. Bojijo se, da bodo zopet novinci, v katerikoli obrat bodo prišli delat. Samoupravna delovna skupina **aglomeracija 1** ima pripombe na ogrevanje garderob in objektov, ki je nemogoče, predlagajo vrata v sanitarije iz predprostora, vrata v garderobo pa naj se zazidajo. Predlagajo tudi, naj snažilke delajo tako, kot dela obrat. Samoupravna delovna skupina **aglomeracija 2** pa ima

pripombe na delovne pogoje pri traktu št. 59 in predlaga, naj na tem območju nujno uredijo čiščenje. Zanima jih, kakšen beneficiran staž imajo vzdrževalci aglomeracije in kakšen otežkočeni dodatek.

ELEKTROJEKLARNA

Na sestankih samoupravnih delovnih skupin **obratovodstvo, elektropeči 1, 2 in 3 ter priprava vložka** so obravnavali vprašanja, našteta v uvodu. Vse samoupravne delovne skupine so bile mnenja, da plan za 1977. leto za elektrojeklarno ni dosegljiv, glede na zahtevnejši proizvodni program, razen 7 delavcev, pa so se vsi strinjali za enodneveni zaslužek Posočju, s pripombo skupine **elektropeči 1**, da te dnine ni mogoče nadoknaditi z delom na proto soboto. Ta skupina ima tudi pripombo na slabo stanje garderob in kopalnic, na kar že dalj časa opozarjajo, pa se ne premakne na boljše. Na sestanku samoupravne delovne skupine **elektropeči 3** so obravnavali tudi delo mladinske organizacije in zahtevali, da se izvoli novo vodstvo in da se dodeli prostor za sežanke. Opozorili so na slabo stanje »Sava« žerjava, pri katerem bo nujno treba zamenjati 20 m tira in napeljavo, zlasti pa krtačke za čiščenje snega pri odjemalcih. Pripombo so imeli tudi na slabo stanje šob, vodil ponove in na žilndrne jame, ki so že kritična točka povečane proizvodnje.

ADJUSTAŽA ŠTEKEL

Na sestankih skupin **adjustaža štekel 1 in 3, lužilnica in odprema** so obravnavali vprašanja, našteta v uvodu, brez posebnih pripomb, za enodneveni zaslužek kot pomoč Posočju pa so glasovali vsi delavci.

VALJARNA PROFILOV

Tudi na sestanku samoupravne delovne skupine **lahke proge 1** so obravnavali vprašanja, našteta v uvodu, brez posebnih pripomb, za pomoč so glasovali vsi delavci, glede cepljenja proti gripi pa želijo, da zdravstvena služba objavi, katera kronična obolenja niso primerna za cepljenje.

ŽEKLARNA

Pri razpravi o vprašanjih, ki so našteta v uvodu, niso imeli posebnih pripomb na sestankih samoupravnih delovnih skupin **žeklarna 2 in zavijalnica**. Pač pa so se na sestanku skupine **žeklarna 2** veliko pogovarjali o delu v obratu, med drugim

tudi o ustavljanju strojev na zadnji izmeni ob koncu tedna, o predelavi strojev na nočni izmeni, ki ni najbolj primerna, in predlagajo predelavo na popoldanski izmeni, ko je prisoten orodjar, nadalje o vzdrževanju strojev in podobno. Govorili so tudi o uporabi novih zaščitnih sredstev proti ropotu. Na sestanku samoupravne delovne skupine **zavijalnice** pa so kritično ocenili delo pospravljal, ki vse preveč časa presedijo in porabijo za branje romanov, zlasti na popoldanski izmeni. Zahtevajo večji nadzor nad njihovim delom. Z odgovorom socialno zdravstvene službe glede ukinitve rešilne postaje pri glavnem vhodu pa se niso strinjali in zahtevajo rešitev, zlasti zato, ker so ženske z ukinitvijo še bolj prizadete kot moški.

STROJNO VZDRŽEVANJE

Na sestanku samoupravne delovne skupine **strojno vzdrževanje Bela 2** (sestanki je bil 23. oktobra) so obravnavali akcijski program in zadolžitve skupine v zvezi s tem.

ELEKTROVZDRŽEVANJE

Tudi na sestankih skupin **elektrovzdrževanje Bela 1 in 4** so obravnavali akcijski program (sestanki z dne 15., oziroma 19. oktobra). Enako kot ostale skupine tega obrata, se tudi ti dve skupini ne strinjata s tako okrnitvijo električarjev, zlasti starejših, izkušanih. Dvomijo, da bodo mladi električarji brez praktičnih izkušenj zmogli zahtevno delo pri vzdrževanju elektronaprav v valjarni Bela.

DELOVNA SKUPNOST

Na sestankih samoupravnih delovnih skupin **prodajni sektor, sektor novogradenj, socialno zdravstvena služba, energetsko gospodarstvo in splošna administracija** so obravnavali vprašanja, našteta v uvodu. Samoupravne delovne skupine so imele nekaj pripomb na osnove plana za leto 1977, kar pa bomo posebej analizirali in pripravili za zbere delegatov za usklajevanje. Vsi so se strinjali, da enodneveni zaslužek odstopijo kot pomoč Posočju, in s cepljenjem proti gripi, ki se ga bodo udeležili vsi, razen nekaterih kronično bolnih. Samoupravni delovni skupini **sektor prodaje in splošna administracija** pa sta poleg naštetih vprašanj obravnavali tudi izvajanje akcijskega programa.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje
- Milan Polak

SEJA PREDSEDSTVA KS ZSMS ŽELEZARNE

Člani predsedstva koordinacijskega sveta ZSMS Železarne so na zadnji seji obravnavali akcijski program republiške konference ZSMS za novo programsko obdobje in pregledali izvrševanje operativnega programa koordinacijskega sveta.

Na predlog akcijskega programa so člani imeli dve pripombi, in sicer: koordinacijski svet ZSMS si bo prizadeval, da se uveljavi zbor delovnih ljudi in da se še bolj uveljavijo samoupravne delovne skupine, kot oblike delovanja zbora, ter da se stalno spremlja uresničevanje delegatskega sistema in delegatskih odnosov. Poleg tega pa koordinacijski svet predlaga, da se v akcijskem programu RK ZSMS kot posebno vprašanje izpostavi problem samskih domov, oziroma graditve stanovanj za mlajše delavce, ki so prišli k nam iz drugih republik. Ne gre se za gradnjo teh objektov, temveč tudi za ustrezno ureditev prostorov, kjer se bodo ti mladi, samski delavci enakovredno vključevali v družbeno življenje našega okolja.

Pri pregledu izvrševanja operativnega programa koordinacijskega sveta so člani predsedstva ugotovili, da se pri delu kažejo precejšnji premiki. Aktivnost v osnovnih organizacijah ZSMS se je povečala, predvsem v vsebinskem pogledu.

MLADI ŽELEZARJI V POSOČJU

Mladinci železarne smo drugič ponudili pomoč za odpravo posledic na potresnem področju Posočja — z enodnevno delovno akcijo v Podbrdu. Pobudi osnovne organizacije ZSMS železarne so se odzvali še mladinci žičarne, elektrogradnega obrata, valjarne profilov ter mladinke — okoličani.

V Podbrdu nas je sprejel upravnik doma ostarelih. Namen te solidarnostne akcije je bil urejanje in čiščenje doma ostarelih po adaptaciji. Delo je potekalo v prijetnem delovnem vzdušju. Zaposlene delavce v domu smo razbremenili ogromnega dela, za katerega bi potrebovali daljši čas.

Veseli, da smo opravili zaupano nalogo, smo se pristrčno poslovili, z zagotovilo, da smo ponovno pripravljeni priskočiti na pomoč.

Akcije se je udeležilo 28 mladincev, ki so bili za opravljeno delo pohvaljeni.

Tihomir Kostić

KONCERT ZA MLADE

V četrtek, 11. novembra, bo ob 19. uri v delavskem domu Julke in Albina Pičnik na Javorniku koncert pihalnega orkestra Jeseniških železarjev, ki ga organizira koordinacijski svet ZSMS Železarne. Vstop je prost, poleg članov Zveze socialistične mladine pa so na koncert vabljeni tudi drugi delavci Železarne.

Kot posebno pozitivno so ocenili to, da vse več pobud in mnenj prihaja prav iz osnovnih organizacij. Poleg dobrih rezultatov pa vseeno ne manjka problemov. Člani predsedstva so se premalo delovali pri ustanavljanju osnovnih organizacij tam, kjer jih še ni. Na seji so sprejeli zadolžitve in rok do 29. novembra.

BILI SMO V MOSTU NA SOČI

Na lastno pobudo in s finančno podporo našega sindikata smo mladinci iz valjarne profilov organizirali mladinsko delovno akcijo na potresnem območju v Posočju, in sicer v nedeljo, 31. oktobra. Ker je bila to prva akcija naših mladincev, smo pač naleteli na nekaj problemov pri organizaciji, toda izteklo se je dobro, oziroma bolje, kot smo pričakovali. Naš namen je bil, da bi delali v Breginju, ker pa je bil ta kraj že prezaseden z delovnimi enotami, smo se odločili, da bomo delali v Mostu na Soči, kjer jih potres ni toliko prizadel, toda dela je bilo dosti.

Prijavilo se nas je 17, ko pa smo se na železniški postaji prešteli, nas je bilo samo 12, toda tudi s takim številom smo bili za prvič zadovoljni.

Vlak je odpeljal, mi pa smo bili zaskrbljeni, če bo steklo vse tako, kot smo si želeli. Naše razpoloženje pa se je kmalu izboljšalo, saj je naš harmonikar zaigral in mi smo zapeli: »... Oj Kozaro, oj Kozaro...«. Nadelo smo si kape in oblekli jopice, na katerih je bil znak naše železarne, in prepevali vso pot do končne postaje, kjer nas je pričakal predsednik krajevnih skupnosti Most na Soči. Skupaj z vodovodnimi inštalaterji so nas odvedli v štiri kilometre oddaljeno vas Grapo, kjer smo pričeli s kopanjem vodovoda. Delali smo počasi, toda delali smo tako, kot je treba, ne površno in ne brezskrbno, ker nismo hoteli, da bi moral kdo za nami popravljati.

Na delovišče sta prišla tudi skupina deklet iz kranjske Planike in predstavnik štaba za civilno zaščito Most na Soči, katerega smo morali informirati o podrobnostih delovne akcije.

Vreme nam je bilo naklonjeno, saj sta se pokazala sonce in modro nebo, katerih je bilo oko po dolgotrajnem deževju prav željno.

Kmalu so se pojavili prvi žulji in prve kaplje znoja, toda to ni nikogar motilo, saj smo hoteli, da bi naredili čim več in da bi bili ljudje iz tega kraja z nami zadovoljni.

Bilo je že pozno popoldne, ko smo se za silo očistili in pod mladinsko zastavo jeseniško-bohinjskega odreda odkorakali nazaj proti Mostu na Soči.

Zopet je zadonela pesem, ki je pregnala utrujenost, pesem, ki je vedno in povsod pomagala ljudem, da so lažje prenašali težave, pesem, ki je bila vedno in povsod znak veselja in radosti. Preželo nas je neko notranje zadovoljstvo, da smo nekomu pomagali, pa čeprav ne veliko. V nas je bil tihi občutek sreče in veselja, bili smo razigrani, saj smo vedeli, da nam bodo hvaležni za tistih nekaj metrov vodovoda.

da se ustanovijo še preostale osnovne organizacije. Prav tako premajhno skrb namenja evidenciranju kadrov za posamezne funkcije v organih koordinacijskega sveta ZSMS.

Ob sklepu seje so se dogovorili, da bodo na naslednji seji, predsedstva obravnavali samoupravni sporazumi o osnovah plana za leto 1977 in sindikalno listo 1977.

J.

Po kosilu se je delovna skupina iz kranjske Planike ponudila, da nas s svojim avtobusom prepelje do železniške postaje, kjer smo se pri srčno poslovili.

Ko takole premišljam, sem mnenja, da bi takih in podobnih akcij moralo biti čim več, seveda tudi ob večji udeležbi, saj to prinaša mladincem občutek, da je s svojim delom lahko zelo koristen, poleg tega pa se s tem ustvarjata tudi tovarištvo in kolektivnost.

A. P.

SESTANEK MLADIH V VALJARNI ŽICE

Mladinski aktiv valjarne žice se je sestel 28. oktobra. Sestanka se je udeležil tudi Valentin Jekler, predsednik KS ZSMS Železarne. Tovariši kadrovik pa se vabilu ni odzval, čeprav smo od njega največ pričakovali.

Tovariš obratovodja je poročal o proizvodnji in nepričakovanih zastojih, ki so trajali 14 dni. Mladince je zanimalo, ali se bo izpolnil letni plan in če je dovolj naročil za žico. Obenem so tudi izrazili željo za premeštev na druga delovna mesta z večjo postavko. Obratovodja je razložil, kaj je treba še narediti, da se proizvodnja poveča in reši čim več I. a žice. Izrecno pa je poudaril potrebo, da se mladi redno usposablja ob delu. Navzoče je seznanil tudi z rezultati vpisa posojila za ceste.

A. N.

KRATKE VESTI

Komisija za informiranje pri OK ZSMS se pripravlja na izdajo posebnih informacij, katerih namen je seznaniti vse člane ZSMS z delom občinske konference in njenih organov ter z aktivnostjo osnovnih organizacij. V decembru pa bodo člani komisije izvedli seminar za nosilce informiranja v osnovnih organizacijah.

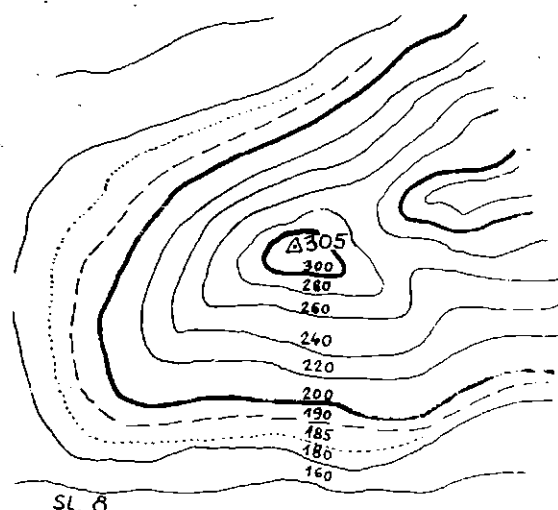
Člani predsedstva konference mladih delavcev pri OK ZSMS so si na seji, 5. novembra, zadali nalogo, da obiščejo delovne organizacije in ostale sredine, kjer se niso ustanovljene osnovne organizacije ZSMS ali pa so neaktivne. To so: splošna bolnica, Viator, Vodovod, hoteli Prisank, Alpina in Kompas, SGP Sava, mesarsko podjetje, Vatrostalna Zenica, LIP Mojstrana, Sportmetal, železniška postaja in trgovsko podjetje Zarja.

M. Dolenc

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

ORIENTACIJA KORISTNA V MIRU — NUJNA V VOJNI

Sl. 8

S pomočjo plastnic, višinskih točk in kot ali trigonometričnih točk lahko točno določimo absolutno višino vsake poljubne točke na karti ali relativno višino med dvema točkama.

Busole:

Busole so kompasi, prirejeni za posebne operacije na terenu. Sestavljene so iz magnetne igle, vetrovnice z razdelbo ter podstavka in pokrova z zarezo za viziranje.

Vetrovnica (limb) je obroč, sredi katerega je postavljena magnetna igla. Vetrovnico lahko sučemo okoli osi in ima na obroču vgrajeno razdelbo, na zgornji strani pa oznake za strani neba. Smer proti severu je označena s trikotnikom, ostale smeri pa označujejo črke: W (west) zahod, E (east) vzhod, S (south) jug.

Razdelba je sestavljena iz 6400 delov, tisočev ali hiljaditov. Vsak hiljadit predstavlja približno 1 m dolg lok na obsegu kroga s polmerom 1000 m. Taka razdelba ima praktičen pomen, predvsem pri določenih vojaških operacijah.

Magnetna igla nam kaže smer proti magnetnemu severu, ki se za majhen kot razlikuje od geografskega severa. Ta kot imenujemo magnetna deklinacija. Deklinacija ni konstantna zaradi sprememb silnic magnetnega zemeljskega polja.

Geografski sever določajo poldnevnik. Tudi levi in desni rob karte predstavljata svoj poldnevnik. Zaradi zaobljenosti zemlje ta dva poldavnika nista vzporedna (konvergenca). Če opravljamo neko nalogo na levi strani karte, potem karto orientiramo po levem poldnevniku in obratno.

V skladu z različnimi smermi severa poznamo tudi različne AZIMUTE. Zaradi praktičnosti zanemarimo magnetno deklinacijo in uporabljamo le geografski azimut. To je kot med smerjo proti določenemu objektu in smerjo proti geografskemu severu. Kot pričnemo meriti pri smeri za sever in nadaljujemo v smeri urnega kazalca do smeri proti objektu. Ker azimute določamo z busolami, je merska enota kota tisoč ali hiljadit.

OPERACIJA S KARTAMI

Kot smo že omenili je karta eden najvažnejših pripomočkov za orientacijo in izvajanje določenih nalog. Iz kart lahko razberemo množico potrebnih podatkov na sorazmerno enostaven način.

MERJENJE DOLŽIN

Za merjenje dolžin uporabljamo ravnilo, šestilo ali krivinomer, lahko pa si pomagamo že s kosčkom papirja.

Najbolj enostavno je izmeriti dolžino ravnih črt, oz. zračno razdaljo med dvema točkama.

TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI FELJTON — TEHNIČNI

KDO BO KUPOVAL NAFTO Z ALJASKE

2

Od tu pa bi zgradili 320 km dolg naftovod do zvezne države Arizone, ki bi se nato priključil na naftovod iz zvezne države Teksas in dalje proti vzhodu.

Toda v Kaliforniji so prepričani, da bi s tem naftovodom še bolj onesnažili že tako onesnaženi zrak v Los Angelesu in okolici.

Zato v Kaliforniji mrzlično iščejo druge možnosti. Vsaka ima svoje dobre in slabe lastnosti. Ena izmed njih je gradnja 2500 km dolgega naftovoda iz pristanišča Port Angeles (zvezna država Washington) do severnih zveznih držav ob Velikih jezerih: Visconsin, Michigan in Minnesota. S tem bi bila dana tudi možnost izvoza nafte v bližnjo Kanado. Toda ta investicija bi znašala milijardo dolarjev, obenem pa bi gradnja naftovoda trajala nekaj let. Zato je vprašanje, če bi te zvezne države lahko finančno krile take stroške.

Druga možnost je, da bi nafto prevažali tudi ob zahodni obali ZDA in Srednje Amerike do Panamskega prekopa in nato do Houstona (zvezna država Teksas) ali do katkega pristanišča v zvezni državi Luisiani. Toda vprašanje je, če bi v ZDA lahko našli dovolj tako majhnih tankerjev, ki lahko plovejo skozi Panamski prekop. Kajti v ZDA je navada, da prevoze po morju med domačinimi pristanišči opravljajo izključno z domačinimi ladjami. Zato naslednja varianta dobave nafte z Aljaske v osrednje in vzhodne predele ZDA predvideva možnost transporta nafte z velikimi tankerji okrog celotne Južne Amerike. Po prvih izračunih pa bi bil tak transport izredno drag.

V Kaliforniji so odkrili še eno možnost. Ta pa je, da bi nafto prodali japonskim naftnim družbam. Japonski brodarji s svojimi velikimi tankerji prevažajo nafto po vsem svetu. Tako bi bil transport cenejši za obe strani: za Japonce, ki bi nafto kupili na Aljaski in jo potem prodali kupcem doma, in za ZDA, ki bi kupile nafto kje bliže. Vendar je ta predlog v ZDA vzbudil velike proteste. To pa predvsem zato, ker bi bila ZDA spet bolj

odvisna od arabskih dobaviteljev nafte. Zato si odgovorni gospodarski krogi v ZDA prizadevajo, da ne bi prodajali nafte japonskim družbam. Za gradnjo cevovoda na Aljaski so porabili ogromna finančna sredstva. In če bi sedaj nafto z Aljaske prodajali Japonci, bi praznili s tem omogočili tej državi nemoteno preskrbo z nafto, sami pa bi bili odvisni od drugih dobaviteljev nafte. Zato predlagajo, da bi nafto čez Kanado transportirali v zvezne države srednjega zahoda ZDA. Prihodnost pa bo pokazala, kako bodo problem prodaje nafte z Aljaske rešili.

N. K.

NAFTNE PLANTAŽE

1

Energetska kriza in bojazen pred njenimi bodočimi posledicami sta izredno spodbudili napore pri iskanju novih energetskih virov. Znanstveniki in energetski strokovnjaki se po vsem svetu ukvarjajo z razvijanjem uporabe novih virov energije ali pa z racionalizacijo uporabe že obstoječih. Med nove, oziroma danes manj uporabljene vire energije štejemo predvsem jedrsko, sončno in geotermično (toplota iz notranjosti zemlje) energijo. V zadnjem času pa razmišljajo tudi o intenzivni uporabi nekaterih rastlin v energetske namene.

Vemo, da so rastline s pomočjo fotosinteze (Vbiologiji je to nastajanje organskih snovi iz ogljikovega dioksida in vode, ki se odvija v zelenih rastlinah z delovanjem svetlobne energije in klorofila.) sposobne pretvarjati svetlobo v kemično vezano energijo. Ta proces ima zelo nizek izkoristek, in sicer samo 0,1 do 0,6 %. Vendar je to danes edina praktična možnost za izkoriščanje sončne energije v velikem obsegu. Zato predlagajo nekateri energetski strokovnjaki sistematično sajenje velikih količin različnih vrst dreves, nekaterih alg ter drugih rastlin, ki hitro rastejo, na specializiranih plantažah. Te rastline bi potem uporabili za različne energetske namene z zgorevanjem.

Tak način koriščenja sončne energije preko rastlin je seveda poznan, odkar je človek prvič uporabil ogenj. Stvar pa je

ponovno postala zanimiva v sedanjem času, ko se iščejo različni izhodi iz vedno bolj grozeče energetske krize.

Druga ideja, ki je prav tako povezana z uporabo rastlin, je bolj originalna. Iz določene vrste rastlin naj bi direktno dobili nafto.

To idejo je razvil prejemnik Nobelove nagrade za kemijo v letu 1961 Melvin Calvin iz ZDA. Odkril je namreč, da vsebuje neka vrsta grma, imenovana volčje mleko, posebno vodno emulzijo ogljikovodikov. Molekularna teža in sestava teh ogljikovodikov sta presenetljivo podobni tistim, ki jih vsebuje nafta.

Domovina te rastline je Brazilija. Običajno raste na pustih, oziroma skoraj puščavskih tleh, ki niso primerna za poljedelstvo. Na enem hektaru lahko zraste takšna količina te rastline, da bi iz nje lahko izdelali 25 do 65 sodčkov (1 sodček je 159 litrov) nafte. Cena tako proizvedene nafte ne bi bila višja od desetih dolarjev za sodček. V primerjavi z današnjo ceno nafte, ki znaša okoli 12,4 dolarja za isto količino, je cena še vedno konkurenčna.

Žetev »naftnih rastlin« bi potekala tako, da bi jih porezali v višini tal, ker potem lahko brez sajenja ponovno zrastejo. »Požete« rastline je treba potem zrezati in stisniti, da izteče naftna emulzija. Vodo je mogoče izločiti s pomočjo centrifugiranja. Tako dobljeno frakcijo ogljikovodikov je možno naprej predelati v običajnih rafinerijah za nafto.

Kot vsi projekti, povezani z izkoriščanjem sončne energije, imajo tudi »naftne plantaže« to slabo stran, da zahtevajo zelo velike zemeljske površine. Za preskrbo ZDA z bencinom iz te rastline bi potrebovali plantaže s površino 300.000 kvadratnih kilometrov, kar je več, kot znaša površina Jugoslavije (255.804 kvadratne metre).

Kljub temu neugodnemu pogoju pa je ideja zanimiva. Posebno še, ker ne zahteva zemljišča, ki je sicer primerno za pridelovanje ostalih poljedelskih kultur. Če bo uresničena ali ne, bosta pokazala čas in predvsem situacija z bodočimi energetskimi potrebami človeštva.

NAGRAJEVANJE Z . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

nitosti neenakomernega tehnološkega razvoja določajo različni družbeno vrednost enakovrednih del. Zato ni čudno, da je delavska zahteva — za enako delo enako plačilo, oziroma za nagrajevanje po delu — v zgodovinskem nasprotju z mezo, kot ceno delovne sile.

Vsi, ki iščemo praktične odgovore za nagrajevanje po delu, z vgrajenim minulim delom, se srečujemo z nekaterimi dilemami. Razvoj tehnologije in produktivnosti dela je po pravilo neenakomeren in zato tudi delo, vloženo v različnih družbenih dejavnostih, ni deležno enakih priznanj. Tudi v isti dejavnosti, kjer so teoretične možnosti pridobivanja dohodka enake, rezultati enakih enot živga in minulega dela niso enaki, ker so ene organizacije bolj usposobljene, bolj organizirane in bolj prilagojene za pridobivanje večje količine dohodka kot druge. Tako tudi v različnih delovnih organizacijah iste panoge enaka količina vložene živga in minulega dela ne dobiva enakih priznanj. Priznanja v dohodku.

Ravno zaradi objektivno obstoječe neenakomernosti v razvoju, ki tedaj, ko ni organiziranega družbenega vpliva, nekatere delavce tudi v socializmu kaznuje, druge pa, mimo njihove neposredne zasluge, nagradjuje, se delavci ne morejo odreči svoji zgodovinski zahtevi: za enako delo, enak osebni dohodek.

V tržnem gospodarstvu in pri vrednotenju rezultata posameznih temeljnih in drugih organizacij združenega dela na tržišču pa mora obstajati razlika v nagrajevanju enakih količin dela, saj prav ta razlika predstavlja nagrado za produktivnejše delo. Vprašanje, ki iz tega izhaja, je: kako v takih razmerah uresničiti ustavno zahtevo po nagrajevanju minulega dela.

Tudi v najidealnejših pogojih poslovanja, kar zadeva pogoje za pridobivanje dohodka, ni mogoče doseči enakosti v dohodkih. Seveda pa, gledano z družbenopolitičnega vidika, v socialistični družbi ni mogoče dopuščati velikih razlik, kar nam je potrdila tudi dosedanja praksa. Zaradi tega se delavci preko svoje razredne organizacije, sindikata, zavzemajo za samoupravno dogovorjeno obvladovanje pogojev gospodarjenja ter pogojev pridobivanja in delitve ustvarjenega dohodka. Praktično to tudi pomeni, da se delavski razred zavzema za načelo, da morajo uspešnejši in bogatejši več vlagati, v svoj razvoj in razvoj družbe, upoštevaje pri tem, da si tako temeljne organizacije združenega dela kot posamezni delavec, objektivno prilastijo del povečanega dohodka, ki jim ga priznava tržišče. To je zavestna družbena politika, iz nje pa sledi jasna razredna težnja zagotoviti čim bolj enak osebni dohodek, seveda za enako delo. Pri tem pa pod osebni dohodek razumemo seveda njegovo ustavno opredelitev, po kateri je njegova velikost določena z delavčevim živim in minulim delom.

Te probleme neupravičenega tržnega in s tem tudi družbenega priznavanja dela deloma in posredno rešuje odvisnost gibanja osebnih dohodkov od dohodka stopnje celotne rentabilnosti in dosežene ravni osebnih dohodkov. Deloma pravimo zato, ker s sporazumi ni mogoče zajeti vseh pogojev za pridobivanje dohodka. To pa bo možno storiti le z celovitim družbenim dogovorom ali s samoupravnim sporazumom, ki bo zajel celotno področje družbene reprodukcije. Ker pa ta družbeni proces šele nastaja, izhajamo iz tega, kar je. Pri ekonomski implikaciji nagrajevanja minulega dela lahko predpostavljamo:

- da je minulo delo kot opredmeteno živo delo že zajeto v celotni družbeni akumulaciji in
- da je minulo delo hkrati zajeto tudi v tekoči akumulaciji, ki jo neka TOZD ustvari v določenem časovnem razdobju. Ne gre torej za več sredstev od določenem poslovnem uspehu, temveč za drugačno razdelitev teh sredstev, za delitev po načelu nagrajevanja minulega dela posameznika. To načelo pa ne pomeni, da je treba za vsakega posameznika raziskovati njegovo preteklost in pri tem ugotavljati, koliko svojega preseženega dela je opredmetil, ker vemo, da ugotavljanje idealnega deleža ni možno, temveč pomeni to načelo nagrajevanje minulega dela po družbeno dogovorjenih enotnih merilih.

Uvedba kategorije minulega dela je sprožila v Železarni popolnoma razumljive teoretične diskusije o tem, kaj je minulo delo in kaj je pravica do minulega dela. Diskusije v političnih organizacijah (ZK in sindikat) in med oddelkom za nagrajevanje pri SEO pa se močno razlikujejo. Kajti, ne smemo pozabiti, da minulo delo ni samo politična zahte-

va, ampak ustavno določilo. Ustava zahteva, da se pravica do minulega dela uresniči v praksi, vendar pa ne pove — in tudi ni mogla povedati — kako in v kakšnih oblikah. Tu bo morala vsaka delovna organizacija sama poiskati konkretne rešitve. Nobenega dvoma ni, da je realizacija pravice do minulega dela interakcija med stališči in praktičnimi izkušnjami.

Z zvezi s tem, kako nagraditi delavce za minulo delo, so si bila mnenja v Železarni dolgo zelo različna. Nihče ni imel ambicij dati neko novo teoretično izhodišče, niti da bi kritično ocenil že obstoječo katerokoli definicijo nagrajevanja po minulem delu. Kajti minulo delo ne more biti neka procedura za aplikativno operacizacijo, ampak mora sprejemati definicije, ki so bile predhodno obdelane, in definicije, ki so dane na voljo s stališča neposredne uporabe. Velik del delavcev v družbenopolitičnih organizacijah pa tudi v sektorju za ekonomiko (referat za dohodke) si dolgo ni bil na jasnem, ali je potrebno upoštevati socialno humanitarne vidike priznavanja minulega dela kot so:

- celotna delovna doba,
- delovna doba, prebita na zadnjem delovnem mestu,
- posebne nagrade in darila,
- nagrade in odpravnine ob upokojitvi,
- kategorije pomoči, pogostitev za dolgoletne člane,
- prednost pri reševanju stanovaljske problematike in pri napredovanju,

ali pa izoblikovati novo kategorijo v okviru individualnega vidika minulega dela. V zvezi z značajem pravice posameznika do minulega dela, sta se postavljali dve temeljni vprašanji:

1. Ali je pravica posameznika do minulega dela njegova subjektivna pravica ali je bolj neka moralna pravica, ki temelji na družbenem priznanju in solidarnosti?

2. Ali pravica do minulega dela predstavlja premoženjsko pravico? Z vidika teh dveh vprašanj so bili nekateri v Železarni mnenja, da naj se določijo merila na republiški ravni in pri tem opredelijo tudi sredstva, oziroma količino sredstev za osebne dohodke iz minulega dela, ki naj bi ustrezal normalni stopnji uspešnosti vsakega posameznega delavca. Tako bi se s sindikalno listo ali pa z družbenim dogovorom določila vrednost enote minulega dela.

Prevladalo je mnenje in pa teza, naj bi z ocenjevanjem delovne uspešnosti združili tudi njegovo minulo delo in sicer za ves čas njegove zaposlitve na zadnjem delovnem mestu. Kajti sedanje merjenje delovnih rezultatov bi bilo lahko tudi dobra osnova za poznavanje dela in izvrševanja delovnih nalog v preteklosti. Vse to pa bi pokazalo dobre in slabe strani v delovanju posameznikov, bodisi v sedanosti bodisi v preteklosti in odprlo nove smernice za izpopolnjevanje, izobraževanje in spremljanje teh delavcev.

Obseg sredstev za ocenjevanje uspešnosti, z upoštevanjem nagraje-

vanja po minulem delu, naj bi ustrezal normalnemu poslovnemu uspehu po samoupravnem sporazumu med TOZD. Predvideno je, da bi najprej izračunali sedanjo uspešnost posameznega delavca in temu dodali določeno število enot minulega dela, odvisno od prebita staža na zadnjem delovnem mestu. Za določanje enot minulega dela pa je bila v Železarni izdelana posebna lestvica staža, z upoštevanjem uspešnosti delavca.

Vprašanja, ki so se pri tem odpirala, so se predvsem nanašala na to, ali so ustrezno izbrani kriteriji za ocenjevanje delovne uspešnosti ali ne, manj pa na to, ali je res v celoti zajeta vrednost enote minulega dela. Delavci v posamezni TOZD potem primerjajo obseg sredstev za nagrajevanje po minulem delu z upoštevanjem uspešnosti s celotnim obsegom sredstev za osebne dohodke, z upoštevanjem uspešnosti TOZD. Tako je natančno razvidno razmerje med uspešnostjo TOZD in med odstotkom sredstev, namenjenih za osebne dohodke, in odstotkom sredstev za nagrajevanje uspešnosti delavca v sedanjem in preteklem času.

Delež sredstev, oziroma sam sistem ocenjevanja uspešnosti se bo obračunal enkrat letno, predvsem zaradi tega, ker se tudi poslovni pokazatelji posamezne TOZD v okviru Železarne ugotavljajo ob zaključnem računu.

Učinkovitost dela tako v preteklosti kot sedanosti ni bila v Železarni dovolj izražena pri doseganju dohodka v procesu delitve osebnih dohodkov. Kajti, s pomočjo večje učinkovitosti v sedanem času, bi lahko pridobili večji dohodek in s tem tudi sredstva za nagrajevanje minulega dela, po drugi strani pa je učinkovitost tudi eden izmed kazalcev za čimboljše notranjo razdelitev v okviru ene TOZD kot v okviru celotne Železarne. S tem načinom stimulacije skušamo v Železarni urediti notranjo delitev osebnih dohodkov, ki je sedaj neurejena in neusklajena. Razlike na enakih delovnih mestih so nesporejmljive in prav nič odvisne od učinkovitosti in od minulega dela.

V tem času potekajo zaključna dela pri izračunavanju novih vrednosti za osebne dohodke, kar pa seveda ne uresničuje pričakovanja tistih, ki so domnevali, da pomeni ocenjevanje uspešnosti sedanega in minulega dela v vsakem primeru nekaj več za posameznika.

Če bi z novim načinom hoteli uresničiti taka pričakovanja, potem bi bil ta sistem ocenjevanja lahko nevarno orožje za rušenje osnovnih proporcij, ki jih nalaga ustava, oziroma, ne bi spodbujali k večji produktivnosti, oziroma k hitrejšemu družbenemu razvoju in s tem k večjemu dohodku.

Tako pa so bili dodatki za delovno dobo postavljeni v dinamično soodvisnost z uspešnostjo, in sicer tako, da spodbujajo delavce k višji produktivnosti, to se pravi, da bo ta delež moč upoštevati pri osebnih dohodkih predvsem tam, kjer bodo doseženi ustrezni poslovni rezultati.

Hafner

SEJE SKUPŠČIN SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI

(Nadaljevanje s 1. strani)

- solidarno združevanje sredstev sklada za gradnjo domov in stanovanj upokojevcem,

- samoupravni sporazum o merilih in postopku za ugotavljanje lastnosti invalidne osebe ter

- samoupravni sporazum o gradnji in sanaciji centra za rehabilitacijo ter varstvo slepih in slabovidnih v Škofji Loki.

Skupščina enote za zaposlovanje Jesenice, ki se je tudi sestala včeraj, je med drugim obravnavala analizo o brezposelnosti na Gorenjskem ter o zaposlovanju sezonskih delavcev na Gorenjskem, problematiko štipendiranja ter poročilo o izvajanju stabilizacijskega programa in poročilo odbora za samoupravni nadzor.

Tudi skupščina skupnosti otroškega varstva se je sestala včeraj. Obravnavala pa je le:

- predlog za valorizacijo otroškega dodatka za leto 1976 in
- izhodišča za program vzajemnih in solidarnih nalog otroškega varstva v letu 1977.

Skupščina občinske zdravstvene skupnosti pa se bo sestala v torek, 16. novembra. Iz obširnega dnevnega reda povzemamo le nekaj zadev:

- devetmesečno finančno poročilo za leto 1976,
- poročilo samoupravnega nadzora ter predlogi na pritožbe zavarovancev in RZS Kranj,
- informacija o stališčih Republiškega komiteja za zdravstvo in socialno politiko SRS, v zvezi z obvezno pripravniško prakso zdravstvenih delavcev v zdravstvenih delovnih organizacijah.

Delegati pa bodo razpravljali in sklepali tudi o odrekanju vračila po-

sojila, ki je bilo vplačano kot brezobrestno posojilo, na podlagi zakona o uporabi dohodkov od prispevka iz osebnega dohodka.

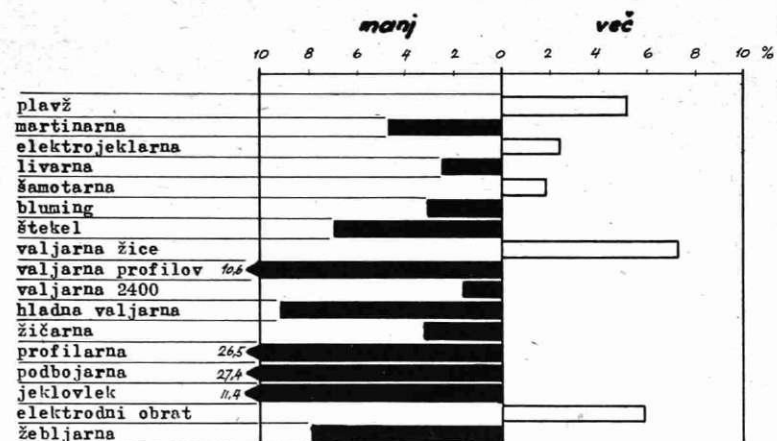
Delegacije TOZD in delovne skupnosti skupnih služb v Železarni, ki delegirajo delegate na seje skupščin samoupravnih interesnih skupnosti, so na sestankih v tem tednu razpravljale o gradivu za omenjene seje skupščin. Člani delegacij pa so se tudi dogovorili, kako bo organizirana javna razprava o samoupravnih sporazumih, ki določajo temelje razvoja posameznih samoupravnih interesnih skupnosti s področja družbenih dejavnosti v srednjeročnem obdobju 1976—1980.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

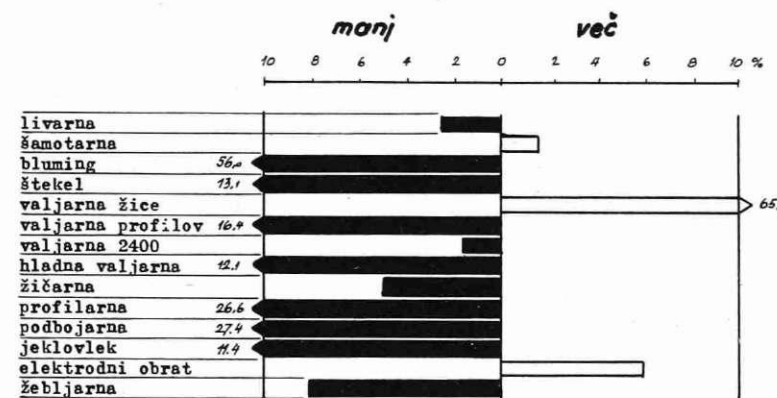
GLAS
v vsako
gorenjsko hišo!

GLAS
je vaš
najcenejši
poltednik

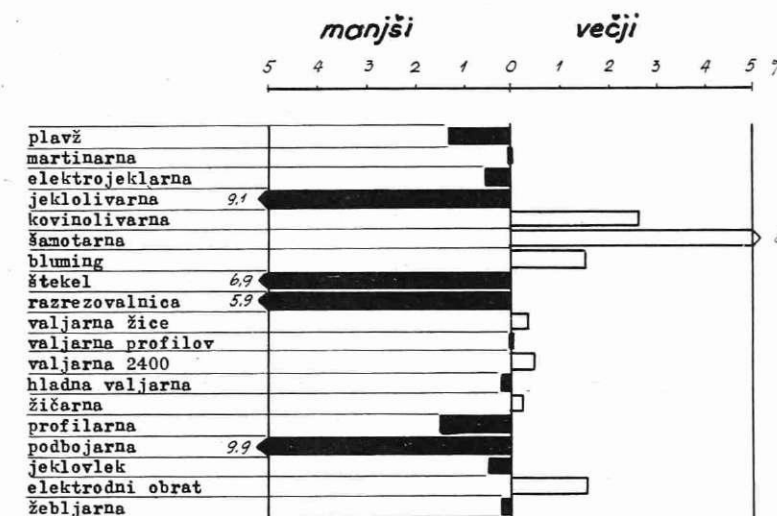
POSLOVNO POROČILO ZA PRVIH DEVET MESECEV

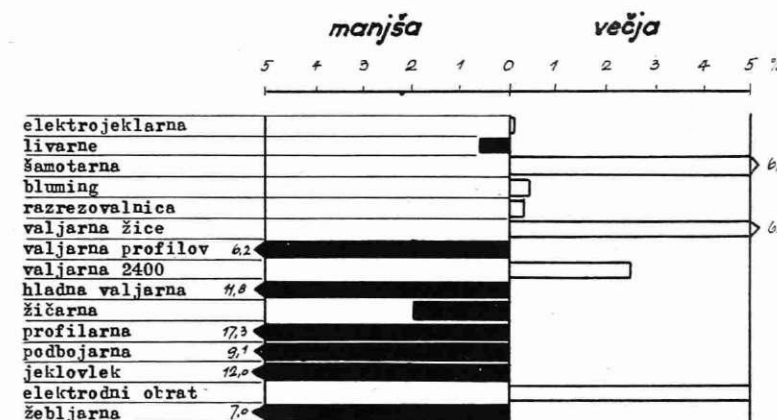
Prvi grafikon prikazuje, za koliko odstotkov so posamezni obrati v letošnjih devetih mesecih napravili več ali manj kot pa v enakem obdobju lani. Prikaz velja za skupno proizvodnjo. Beli stolpci pomenijo več, črni pa manj proizvodnje kot lani. Odstopanja so pri nekaterih obratih zelo velika (profilarna, podbojarna), tako da bi za grafični prikaz porabili preveč prostora, zato smo prikaz omejili na 10% več ali manj. Pri obratih, ki presegajo 10%, smo stolpec zaključili s puščico in zraven označili, kolikšno je odstopanje.

Drugi grafikon kaže na isti način odstopanje za blagovno proizvodnjo.

Na tretjem grafikonu so prikazana odstopanja pri izplenih. Za razliko od prejšnjih dveh prikazov smo se pri tem omejili na 5% več ali manj, ker so odstopanja manjša, oziroma je razlika med posameznimi obrati le za nekaj desetink odstotka.

Na četrtem grafikonu pa so na isti način prikazana odstopanja pri produktivnosti, računana na skupno proizvodnjo. Podatki za plavž in martinarno niso primerljivi zaradi prenosa kamnoloma in jih zato tudi ne prikazujemo.

V prejšnji številki Železarja smo grafično prikazali poslovni uspeh za celotno Železarno in ga primerjali z enakimi obdobji za štiri leta nazaj. Prikaz nazorno kaže, da smo letos dosegli slabše rezultate kot lani, zato smo se odločili, da v tej številki prikazemo delež posameznih obratov pri uspehu Železarne. Tudi nazorno, »v črno-beli sliki«, ki je, razumljivo, bolj črna kot bela. Vzroke za takšne uspehe bi obrati morali poznati in jih zato lahko analizirajo in obravnavajo na sestankih samoupravnih delovnih skupin. (Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje)

FOTOGRAFIJE JE PRISPEVAL EDI ŠELHAUS,
RISBE TONE TOMAZIN

Grüß aus
Kärnten

Lepe pozdrave
s Koroškega

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

CVETO ZAGORSKI

KAPLJA ČASA

Tišina.
Brez šuma kapljajo
kaplje časa.
Samota,
prekleta,
ki pred njo vse živo beži,
světa,
ki v njej smo,
kar smo:
kot skorjast obledel omet
odpada,
kar pismouki vtepajo v glavo,
kar papagaji ponavljajo kot za stavo –
in kot sapa z nekdanih livad,
kot neznano znani vonj,
ki se ga poskušas spomniti,
ker si nekoč dihal v njem,
kot prastaro izročilo poganov,
ki so jih ukrotili z ognjem in mečem,
kot upor in molitev prvih kristjanov,
ki so jih metali levom,
kot duhovna pesem črncev,
ki so jih kovali v verige,
Armencev,
ki so jih gnali v puščave,
Korošcev,
ki so jim na Dunaju sekali glave
ali kogarkoli,
ki je ostal po vsem tem še živ –
se pokaže kot fata morgana
v podobah,
ki ne obledijo,
prastara
resnična freska
tega, kar smo.

Kaplajte,
kaplje časa!

LISTI izhajajo kot priloga ted-
nika ŽELEZAR – glasila delov-
nega kolektiva SOZD SZ ŽELE-
ZARNA JESENICE. Ureja kul-
turno umetniški klub pri DPD
Svoboda Tone Čufar Jesenice,
glavni in odgovorni urednik
Joža Varl.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 28/VI

Jesenice, 11. novembra 1976

S TO POSEBNO ŠTEVILKO LISTOV, SE LITERARNI
IN KULTURNI DELAVCI, OD LJUBLJANE DO CE-
LOVCA, ORGANIZIRANI V KULTURNO UMETNI-
ŠKEM KLUBU TONE ČUFAR JESENICE, PRIDRUŽU-
JEMO MNOŽIČNIM PROTESTOM PROTI TEMELJ-
NIM KRŠITVAM AVSTIJSKE DRŽAVNE POGODBE
IN PROTI RAZLIČNIM PRITISKOM NA SLOVENSKO
IN HRVAŠKO NARODNOSTNO MANJŠINO NA
AVSTRIJSKEM KOROŠKEM

ANDREJ KOKOT

KLIC PRAVICI

OB SKLEPU ŠTETJA POSEBNE VRSTE

In spet
enkrat nas prevzelo
je spoznanje:
jezik
odgovornih
je dvorezen meč,
čas besede
odvečni tovor njihove oblasti.
Smrt
resničnost,
ki brezbržno
ždi nad svojim plenom.

In je tu
življenje,
življenje naše in beseda,
vztrajnejša od vsake smrti!
Zakaj kri ni voda
in življenje ne številka!
(To dokazali smo,
ko nas je fašizem trl
z jeklenimi pestmi.)

A zdaj
čelade smrti
spet dvigajo glave
in že slavijo
svoje tihe zmage,
že čakajo
uspeh številke smrti,
ki naj pove,
da nas na zemlji tej več ni.

Spet
gre za staro pravdo,
za pravico
in življenje naše.

Zdaj,
bratje,
vest nas kliče v Upor!
Zdaj
smo vsi enaki,
vsi zapisani
številki smrti.

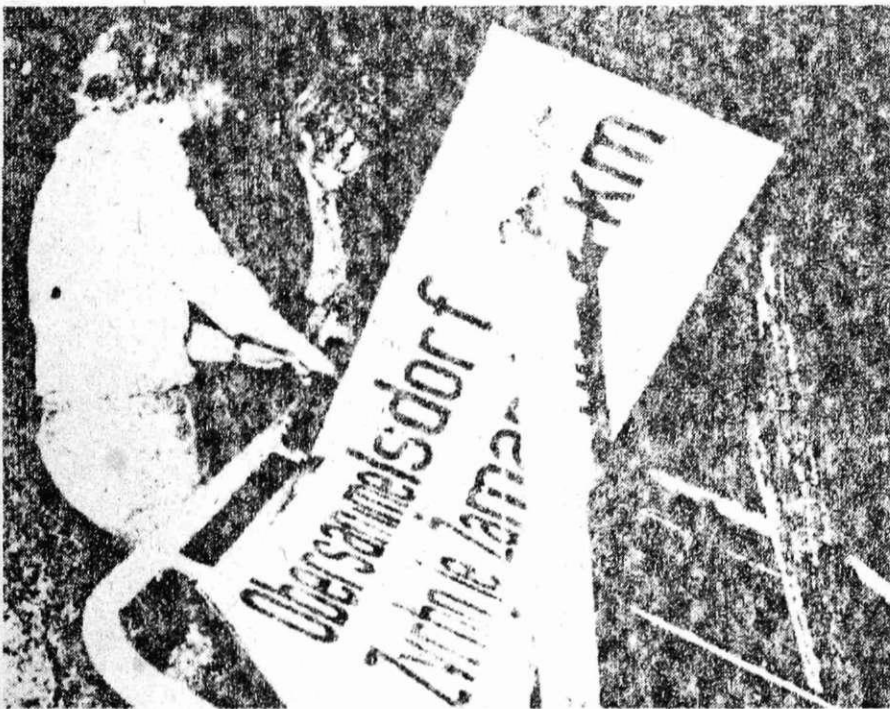
Odločnost
za življenje
to naš je odgovor,
ki razbini v nič
bo vse
nakane
potuhnenih računov
farizejskih demokratov.

Združeni
v borbi za pravico našo,
bratje,
nismo sami.
Tu je
ČLEN SEDEM!
nespodbiten zagovornik naš,
zapisan s krvjo naših padlih bratov,
borcev
za svobodo naše zemlje,
ki nas nosi več kot tisoč let.

Da, v tej
pravični borbi
nismo sami!
Klic naš
šel daleč prek naše je dežele
in svet čedalje bolj spoznava
krivico,
storjeno nad nami.

Zato bratje,
vsi z dvignjeno glavo
dnevu
izničenih števil naproti!

Naj sovraštvo
se razbini v našem klicu po pravici
do življenja
in razsodnost naj premeri
svod neba
in um razjasni zaslepljenim,
da se bratstvo
in ljubezen
spet vrne na deželo našo.

Tako so nemško-nacionalistični in neonacistični krogi na avstrijskem Koroškem sprejeli dvojezične krajevne napise

Letos v Škocjanu — avstrijski policisti so zelo brutalno ravnali z mladincem, pripadnikom slovenske narodnostne manjšine na avstrijskem Koroškem

Slovenski VESTNIK

LETNIK XXXI.

CELOVEC, PETEK, 5. NOVEMBER 1976

STEV. 45 (1786)

Hujskanje nemških nacionalistov in neonacistov rodi sadove:

Zločinski atentat na partizanski spomenik na Komelju

„Z gnusom in z vso odločnostjo obsojamo zločinsko razstrelitev spomenika v čast padlim partizanom na Komelju, zločin, ki je komaj nekaj dni po avstrijskem državnem prazniku in le en dan pred dnevom mrtvih, ko se ves olikani svet spominja svojih mrtvih in junakov ne glede na to, na kateri strani so padli, še posebno brezobziren. V takem sovražnem ozračju in spričo ponovnega bombnega nasilja tudi pri jezikovnem ugotavljanju 14. novembra ne more biti govora o demokraciji in odločitvi. Zato koroški Slovenci že vnaprej odkramo vsakršno veljavo kakršnim koli rezultatom in vidimo ob tem atentatu ponovno potrjeno pravilnost naše odločitve, da ugotavljanje manjšine oz. jezikovno ugotavljanje bojkotiramo. Tudi vladi, če z jezikovnim ugotavljanjem res pošteno misli, ne preostane ob tej situaciji ničesar drugega kot to, da opusti jezikovno ugotavljanje 14. novembra, ki ne more biti demokracija odločitev niti uporabna orientacijska pomoč, še zlasti pa ne more dati objektivne slike o dejanski moči manjšine. Edina orientacijska pomoč, ki je v takih razmerah možna na Južnem Koroškem, bi bilo ugotavljanje moči tistih sil, ki slej ko prej odobravajo — kot to ponovno prihaja do izraza v razstrelitvi spomenika — nekdanjo nacistično politiko iztrebljenja koroških Slovencev ter jo hočejo ohraniti in nadaljevati.“

Tako je poudaril predsednik ZSO dr. Franci Zwitter, ko je zadnjo nedeljo v svojem kratkem nagovoru ob odkritju obeležja, ki ga je našemu zaslužnemu pevovodji Folliju Harmanu poklonil Slovenski oktet, zavzel stališče tudi k zločinskemu atentatu na partizanski spomenik na Komelju.

„Doslje „neznani storilec“ so namreč v noč od sobote na nedeljo izvedli dinamični atentat na spomenik, ki ga je Zveza koroških partizanov 28. maja 1972 v okviru veličastne slavnosti odkrila v čast in spomin Domenovi četi, katere borci so bili izdani in 12. oktobra 1944 za hrabro pobilo na Apovnikovi kmetiji na Komelju nad Pilberkom. Takrat, pri odkrivanju spomenika, je govornik naglasil, da je spomenik namenjen borcem, ki so se borili tudi za svobodo Avstrije in Koroške — „brez dvoma ne za „Kärnten deutsch, frei und ungeteilt“, pač pa iskreno in junatko za „Koroško dveh enakopravnih narodov“ — za nov, lepši svobodnejši svet bratstva in razumevanja med narodi.“

Ravno tega pa nemško-nacionalistični in neonacistični krogi na Koroškem nočejo. Nočejo slišati o protifalšističnem boju, ker jim spomin na tiste čase obuja slabo vest zaradi zločinov, pri katerih so zelo aktivno sodelovali; zato partizane in borce za svobodo nesramno žalijo, partizanske spomenike pa skrunijo in razstreljujejo. Oblostem se pri preiskavah ne bi bilo treba sprenevedati in se delati, kakor da ne bi vedeli, kje je storilec treba iskati.

Poziv ZSO koroškim Slovincem

Neposredno pred pretevanjem Nadzorni in Upravni odbor Zveze slovenskih organizacij na Koroškem spričo zaostrene situacije ponovno pozivata vse koroške Slovence, da 14. novembra 1976 bojkotirajo pretevanje, ki so ga preoblikovali v ponoven plebscil, medtem ko domačo in svetovno javnost sku-tajo zavajati, češ, da gre za objektivno ugotavljanje materinega jezika.

Pod pritiskom sovražne propagande in ustrahovanja potom terorističnih zločinov je vsaka demokracija odločitev nemogoča in nam koroškim Slovincem ne preostane nič drugega, kot da pretevanje bojkotiramo in mu že vnaprej odkramo vsako veljavnost.

Koroški Slovenci smo bili vselej za sporazumno

Tisti, ki partizane zmerjajo z „maršci“ in „klavci“, tisti, ki v spomenikih protifalšističnim borcem vidijo „izvajanje domovini zvestih“, so vsaj posredno krivci in zalo neposredno odgovorni za take zločine.

Sadovi, ki jih rodi ta nacionalistična in hujška gornja proti Slovincem in njihovi protifalšistični borbi, pa so hkrati tudi ostra ob-sodba oblasti in političnih dejavnikov, ki nosijo odgovornost za tak razvoj, ker dopuščajo, da sila fašizma spel lahko neovirano dviga-jo glavo in razvijajo svojo dejavnost. Ta dejavnost je bila v preteklosti in je tudi danes naperjena proti neodvisni in demokraciji Avstriji, ki se je v državni pogodbi svečano obvezala, da ne bo dovoljevala obnavljanja nacistične aktivnosti in širjenja nacistične miselnosti. Razvoj na Koroškem, v sklopu katerega je atentat na partizanski spomenik le eden iz dolge vrste takih in podobnih dogodkov, zato pomeni resen opomin odgovornim dejavnikom v državi, da neizpolnjevanje mednarodnih obveznosti nevarno izpodje-da temelje, na katerih je osnovana avstrijska republika.

Tega bi se morali zavedati tudi tisti, ki so aktivno sodelovali pri odkritju spomenika nacistu Steinacherju, zdaj ob razstrelitvi partizanskega spomenika pa nenadoma odkrivajo „nevarnost“ postavljanja spominskih obeležij.

rešitev z vlado na podlagi člena 7 in smo kot pri-zadeta narodna skupnost tudi slej ko prej priprav-ljeni za tako porazumno reševanje. Z vso odločnostjo pa odklanjamo „reševanje“ potom pretevanja.

Zato se ne damo pretevali in bomo tleje bojkotirali! Zato se 14. novembra ne bomo zapisali za Slovence, marveč bomo izbrali eno izmed naslednjih možnosti bojkota:

- Zapisali bomo drug jezik.
- Glasovali bomo neveljavno.
- Oddali bomo prazno glasovnico.
- Ostali bomo sploh doma.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem

Ogorčeni obsojamo gnusni zločin

Nadzorni in Upravni odbor Zveze slovenskih organizacij na Koroškem sta na skupni seji dne 3. 11. 1976 razpravljala o situaciji po razstrelitvi spomenika na Komelju in o položaju pred pretevanjem ter sklenila naslednjo izjavo:

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem z vso ogorčenostjo obsoja gnusni zločin razstrelitve spomenika v čast padlim partizanom na Komelju. Ta atentat je nujna posledica hujškega gornja nemških nacionalistov proti antifalšistični borbi koroških Slovencev, kakor je prišla do izraza tudi ob odkrivanju partizanskih borcev in ponovni postavitvi razstreljenega spomenika na Rabežu.

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem ugotavlja, da gre pred-vsem tudi za ustrahovanje koroških Slovencev pred pretevanjem, kar ponovno dokazuje pravilnost odločitve osrednjih organizacij, da pre-tevanje bojkotirajo. Zato pri pretevanju 14. nov. 1976 ne more biti govora o demokraciji in odločitvi, še posebej tudi zaradi tega, ker tleje pretevanje v ponoven plebscil.

Zato Zveza slovenskih organizacij apelira na oblasti, da čimprej izsle-dijo krivce in jih kaznujejo, pri čemer opozorjamo, da gre pri spomeni-ku na Komelju za spomenik borcem proti fašizmu in s tem spomenik zaveznikom vojakom v smislu člena 19 avstrijske državne pogodbe in zveznega zakona z dne 7. julija 1948 (zvezni zakonski list 176), ki oba zahtevata zaščito grobov in spomenikov zaveznikom in asociliranih vojakov.

Koroški Slovenci se žulimo dolžne, da iz hvaležnosti in pletele antifalšističnim borcem čimprej postavimo novo obeležje.

Manjšinsko vprašanje na letni konferenci UNESCO

Na letnem zasedanju UNESCO (specializirane organizacije Združenih narodov za vzgojo, znanost in umetnost), ki poteka v Nairobiju v Ugan-di, je na dnevnem redu tudi vprašanje manjšin in njihovih pravic ter zaščite. To vprašanje je sprožil vodja jugoslovanske delegacije Trpe Jakov-levski, ki je problematiko manjšin po-vezal s prizadevanji za zagotovitev

človekovih pravic in za krepitev miru.

Praksa je pokazala — je naglasil jugoslovanski predstavnik — da pov-sod, kjer izvajajo asimilacijo manj-šin, „ki v bistvu ni nič drugega kot izraz in oblika rasne diskriminacije, celo tedaj, kadar jo prikazujejo kot demokracijsko pravico“, to pelje v poslabšanje odnosov med sosedji, s tem pa tudi mednarodnih odnosov. In Jakoblevski je — ne da bi posebej imensko navajal kakšno državo — obsojil primere, ko „našim manjši-nam v sosednjih državah odrekajo temeljne državljanske pravice in svo-bodine ali celo negirajo njihov ob-stoj“.

Pri tem je jugoslovanski predstavnik očitno mislil tudi na razmere v Avstriji, kjer prav zdaj gor do naj-višjih vrhov manjšinam širokogrudno ponujajo „pravico“ asimilacije oziroma ko z bližnjim pretevanjem praktično tudi postavljajo v dvom obstoj manjšin sploh.

V luči teh dejstev je morala nuj-no izzveneti kot dvoletnost izjava avstrijskega zunanjega ministra dr. Pahra, ko je trdil, da Avstrija pod-pira vsa prizadevanja za sestavo kon-vencije o zaščiti manjšin. Kajti do-kazov, kako Avstrija svojih medna-rodnih obveznosti ne izpolnjuje, ima-mo že dovolj.

14. NOV. ► BOJKOT! ► NE DAMO SE PREŠTEVATI ◀

Zičarna v Bistrici v Rožu ob koncu 19. stoletja — po zgodovinskih virih narisal T. Tomazin

Slovenska kmetija v Dravski dolini ob koncu 19. stoletja — po zgodovinskih virih narisal T. Tomazin

VALENTIN POLANŠEK

Enaintrideset let po končani drugi svetovni vojni bodo prešteli osirotele potomce.

Nad trideset let že štejem ustreljene, pobite, sežgane svojce. Kar nas v nacistični vojni niso pokončali, bi nas radi neutralno in mirno izbrisali...

MOJ PRADEDE FLORIJA
je bil devetdeset let,
ljubil je svoje
in koroško kmečko življenje,
slovensko branje in žebranje
in slovensko pesem —
pa mene.
Bil je trdoživ starih,
načitan oče.
Nacisti so ga odveliki na saneh
iz domačije,
pa se je dvignil in hotel ostati
na svoji domači slovenski zemlji.
Tik nad mojo rojstno bajto
so ga esesovci zverinsko pobili,
zavlekli v prazni bajtarski hlev
in vse skupaj sežgali.
Videl sem kri in ostanke možganov
na smreki ob poti
in zoglele ostanke
ljubljene starca,
mojega pradede.
To je bil grozni dan:
17. januar 1944
na Hohnikovi kmetiji v Lepeni
vzhodno od Železne Kaple,
v Gauu Kärnten
Tisočletnega rajha,
ki je spremenil evropske dežele
v nemške klavnice
in krematorije.

MOJ STARI STRIC JANEZ,
oče sedmerih otrok,
vojak v prvi svetovni vojni,
nesrečnik, ki ni razumel,
zakaj presviti cesar
pošilja slovenske polke
v rusko Galicijo
in proti Doberdobi,
garač in gospodar
skozi prve republike
inflacije in krize,
je tistega januarskega dne
bolehal,
pa so ga nacisti nadrl
in odgnali kot živino
iz domačije,
ga ustrelili
in z očetom Florijanom
v hlevu sežgali.
Pol stoletja
sta z očetom, z brati in sestrami
na kmetiji vrh Lepene garala,
zdaj sta skupen konec
v smrti in plamenih našla.

MOJA STARA TETA ANGELA,
ki je svojega očeta
v prvi svetovni vojni zgubila,
se pri dobrotnikih
skozi trdo življenje suvala,
se na Hohnikovo domačijo
za gospodinjjo pritožila,
je bila tretja žrtev
tistega groznega
17. januarja 1944,
doma je otroke pustila,
katerim je skozi leta
le trdi črni kruh rezala
ob surovi kmečki usodi.

PREŠTEVANJE PREŽIVELIH

(ANTIPOETIČEN CIKEL)

MOJA BRATRANKA MARIJA
se je osemnajstletna
znašla v Ravensbrücku
in je s svojimi
dekliškimi sanjami,
s svojimi dozorevajočimi
upanjmi,
z neštetimi solzami
za vedno tam ostala
med stotisočimi
sotrpinkami
iz vseh evropskih dežel.

MOJ BRATRANEC JOZI
se je med Peco in Olševo,
v naših gozdovih
boril kot mlad partizan
za svobodo našega naroda,
za pravico koroškega rojaka,
za prostost slovenske besede,
ki je bila takrat
v obdravski deželi
od hitlerjanskih nasilnežev
pregnana in prepovedana.
Se isto leto,
ko so mu na domu starše pobili,
je padel Jozi
tam na mežiški strani
kot slovenski
koroški partizan.

MOJ BRATRANEC FRANC
je bil soletnik moje matere,
pankert kmečkega sina,
torej pristna naplavin
kmečko-bajtarskega proletariata,
se preizkušal v raznih poslih,
prebredel votla brezposelna leta,
sodeloval v godbi na pihala
v napredni soseski,
se spretno izogibal vojašine
in bil zgodaj partizanski
simpatizer —
in skoraj na pragu svobode
padel kot borec
na štajerski strani nekje.

MOJ OČE LUKA
je živel v sosednji Podpeci
nad tisoč metrov visoko,
je bil vnet kmet
in zgleden čebelar,
ustanovni član krajevnega
slovenskega prosvetnega društva,
sloke postavil
in vedre narave.
S prvimi partizani Matjaževci
je imel že stike
in je pogostil tudi borce
Kranjčevega bataljona.
Dvainštridesetletnega
so odgnali nacistični krovniki
in iz kasete Dachau
niti pepela ni več poslala
nemška industrija smrti.
Trpka je pankertska ljubezen,
ki sem jo doživljal
do očetove nasilne smrti
brez očetovega zavetja,
uporna je sedaj,
ko jo gojim
brez očetovega groba...

MOJ BRAT STANKO
je živel kot brezdomec
pri dobrih sosedih,
ker so bili svoji pregnani
in dom požgan.
Pa je prišel
tisti krvavi 25. april 1945,
ko so nacisti
na Peršmanovi domačiji
pod Peco
trinajstčlansko družino
pobili.
Stanko je izkrmel
med ustreljeno staro
in neobglenim dojenčkom.

MOJA SESTRA ADELICA
je delila z bratcem
istega groznega
aprilskega dne 1945
isto grozno usodo,
nasilno smrt,
ker je bila slovenska hčer,
ker je bila slovenski otrok,
ker je bila slovenske krvi!

SLOVENSKA TROJICA KRVI —
OGNJA —
PEPELA

Moj spomin je pekoča komemoracija
na žrtve
svojcev.
Moja duša je krik
pobitih, ustreljenih,
doma sežganih,
v kacetih upepeljenih,
padlih za svobodo!

Strašna je zgodovinska trojica
nas koroških Slovencev:
KRI — OGENJ — PEPEL!

Sveta kri naših prednikov,
ki se pretaka v naših srcih,
kri ljubezni, življenja, bodočnosti!

Svet je ogenj naših žrtev,
ki podžiga našo besedo,
našo slovensko materinščino
v ljubezni, v življenju, za bodočnost!

Svet je pepel naših sežganih,
izkrmelih, strohnelih rojakov,
svetlih borecev, ki jasni našo pamet,
ki krepi našo vest — našo zavest:
DA BOMO DO SMRTI SLOVENC,
KOT SMO BILI ROJENI SLOVENC!
Slovenska trojica:
KRVI — OGNJA — PEPELA.

SLOVENSKE SMRTI NI,
ker skozi pepel
naše trpke zgodovine,
skozi ogenj tujega nasilja
naša slovenska kri
V SLOVENSKO BODOČNOST
še vedno živi,
ŽIVI,

ŽIVI — !

ALEŠ LAPOVNIK

NEMIRNO SPANJE KOROŠKIH VOJVOD

Nasilje je zajelo ves svet. V vietnamski vojni so ga prignali do vrhunca, dopolnili so še tisto, kar se je nacifašističnim strahovalcem morda izmuznilo iz zbirke sredstev in metod, s katerimi je mogoče fizično zlomiti človeka, duševno pa že precej težje. Zdaj so na vrsti koroški Slovenci, s katerimi policija na drugi strani meje ravna tako, da že sami pišejo o »Ulstru, v katerega se spreminja Koroška«, o »Belfastu v Celovcu« in podobnem. Pri tem pa gre samo za uveljavljanje tistega, kar je že zapisano in obljubljeno, kar je bilo podpisano s krvjo koroških borcev in aktivistov.

Tako preprosto sičar ni bilo, kot lahko beremo v tisku dežel severno od nas, da je ob razpadu Avstroogrske živelo na Koroškem okoli 80.000 Slovencev, da je Hitler pogolubil razcepitev prebivalstva in leta 1940. izselil Slovence iz Koroške, tiste, ki so se upirali, pa je likvidiral. Leta 1945. so izseljenci prišli nazaj kot Titovi partizani in obračunali z marsikaterim Korošcem. Sovraštvo se je na obeh straneh poglabljalo (Ulrich Brunner, Dunaj).

Po mirovni pogodbi, sklenjeni 10. septembra 1919. v St. Germainu, je prenehala obstojati Avstroogrska monarhija. V Avstriji je monarhijo zamenjala republika. Spremna nota k mirovni pogodbi, datum note je 2. september 1919, svetuje, naj bi se meje med republiko Avstrijo in sosednjo kraljevino Srbom, Hrvatov in Slovencev držale jezikovne meje med nemško in slovensko govorečim prebivalstvom. Ni bilo

torej sprejeto načelo zgodovinskih meja, kot na primer pri ustanavljanju Češkoslovaške, ki je bila prej tudi sestavni del razpadle monarhije. Že vnaprej so torej Avstriji priznali severni, nemški del Koroške. Brez plebiscita in brez upoštevanja vsakega ugovora.

Zgodovina koroškega plebiscita, te sramotne potvorbe na škodo slovenskega naroda, je še precej nedogodna, kajti avstrijske oblasti še vedno skrbno skrivajo pomembne dokumente o tem zgodovinskem dogodku.

V skladu z 49. členom tedanje mirovne pogodbe — členi so bili za Slovence na Koroškem že od vsega začetka urezovalci usode v prid močnejšemu in brezobzirnejšemu — je bil potreben na Koroškem plebiscit. V zvezi s tako imenovanim področjem Celovca je člen določal, »da bodo prebivalce celovškega področja povabili, da z glasovanjem naznačijo državo, h kateri želijo, da se to ozemlje in z njim tudi njihovi domovi, priključi.«

Področje je bilo razdeljeno na dve coni. Večja je bila cona A, manjša pa B. Določeno je bilo, da bo plebiscit zajel samo prebivalstvo v coni A, to je na današnjem dvojezičnem ozemlju, razen na zahodu. Tam, na zahodu Koroške, plebiscit ni zajel dvojezičnega dela spodnje Ziljske doline in tudi ne enega dela Roža. Plebiscitna cona A se ujema tudi z ozemljem, ki so ga nacistične oblasti v Avstriji, ki je bila tedaj vključena v tretji raji in dala precej sila gorečih policistov v zelenih in črnih uniformah, ki so tako vneto izseljevali in morili po naših krajih med II. svetovno vojno, označile 6. 2. 1943. kot področje, odkoder je treba Slovence izseliti. Leta 1910. je bilo v tej coni 73.488 prebivalcev, od katerih jih je 69,18 % označilo slovenščino kot svoj pogovorni jezik.

Glasovanje se je zaradi številnih interesov v tedanji Evropi — narodno vprašanje je imelo očitno najmanjšo težo — končalo v Avstriji v prid. Zaradi tega v coni B, to je ožjem območju Celovca, sploh ni bilo plebiscita, ozemlje je brez razprave pripadlo Avstriji.

Kot odgovor na policijsko divjanje nad Slovenci, predvsem pa zaradi načrtov za popolno izselitev Slovencev iz Koroške, se je partizanski upor razplamtel v vstajo. Prva akcija, napad na SS enote je bila, 20. avgusta 1942, na legendarni Peci pa je bila ustanovljena prva partizanska četa na Koroškem. Ob koncu vojne je bila slovenska Koroška razdeljena na pet okrajev: Celovec, Beljak, Podkloster, Pliberk in Velikovec. Po nepopolnih podatkih je bilo v tem času samo v okrajih Pliberk, Celovec in Beljak 45 odborov Osvobodilne fronte, 19 odborov Slovenske protifašistične ženske zveze, 32 odborov Zveze slovenske mladine, trije odbori Delavske enotnosti in dva protifašistična odbora.

Vrh narodnoosvobodilnega boja na Koroškem je 16. maj 1945., ko v Celovcu

izvoljen pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za slovensko Koroško (PNOO) kot najvišji organ nove ljudske oblasti. Poleg Slovencev so bili v ta organ izvoljeni tudi predstavniki avstrijskih protifašistov. Britanske zasedbene sile na Koroškem oziroma v Avstriji so po izvolitvi priznale PNOO za predstavnika jugoslovanske oblasti v deželi, vendar so to priznanje preklicale že čez nekaj dni, ko je morala jugoslovanska vojska na pritisk velikih sil zapustiti Koroško. Reševanje koroškega vprašanja je prešlo na diplomatsko področje.

Koroške deželne oblasti so napovedale popravljanje krivic, storjenih Slovincem v času nacizma, predvsem pa škode, ki so jo utrpeli med vojno izseljeni koroški Slovenci. Oblasti so sprejele uredbo o dvojezični šoli na ozemlju južne Koroške. Ta šola, ki velja za enega od rezultatov protifašističnega boja koroških Slovencev proti genocidni politiki nemškega nacizma in njegovih koroških predhodnikov, je v načelu priznavala trajen dvojezični značaj prebivalstva v 64 občinah južnega dela Koroške ter enakopravnost obeh deželnih jezikov! Toda, v letih 1958–1959, so koroške in za njimi osrednje dunajske oblasti ukinile obvezno dvojezično šolstvo na južnem Koroškem in ga spremenile v neobvezno. Od tedaj dalje se morajo slovenski učenci posebej prijavljati k pouku v materinščini.

Med pripravami na sklenitev avstrijske državne pogodbe so morale koroške deželne oblasti in večinske stranke v državi znova priznati upravičenost kulturnih in gospodarskih zahtev koroških Slovencev. Zajete so bile v sedmem členu avstrijske državne pogodbe, podpisane 15. maja 1955, med Avstrijo in štirimi okupacijskimi silami, to je SZ, ZDA, Francijo in Veliko Britanijo. Se isto leto je pristopila k tej pogodbi tudi Jugoslavija.

Sedmi člen avstrijske državne pogodbe zagotavlja Slovincem in Hrvatom v Avstriji vrsto narodnostnih pravic. Člen, o katerem se je sročilo veliko pravde, povsem nepotrebne, če bi Avstrija izpolnila tisto, kar je obljubila, ko je iz rok zaveznikov v drugi svetovni vojni sprejemala svojo samostojnost in nevtralnost, ki je zajemala jamstva za miren napredek manjšinskih narodov, določa, da:

1. manjšinski narodi (Slovenci in Hrvati) uživajo na Koroškem, Štajerskem in Gradiščanskem iste pravice pod enakimi pogoji kot drugi avstrijski državljani, vključno s pravico do lastnih organizacij, zborovanj in tiska v lastnem jeziku.

2. že omenjeni državljani imajo pravico do osnovnega pouka v slovenskem ali hrvaškem jeziku in do sorazmernega števila lastnih šol,

3. v upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradiščanske in Štajerske je slovenski ali hrvaški jezik dopuščen kot uradni jezik dodatno k nemškemu. V takšnih okrajih (s slovenskim hrvaškim ali mešanim prebi-

nič podobnega). Pa res ni nobenega zadržanja, samo onkraj ceste je parkiran na travniku osebni avto in v njem sedi možak s klobukom. Sedi, ker pač zunaj prši, najbrž koga čaka. Jaz pa si medtem ogledujem spomenik od vseh strani in si zapisujem, kaj je narisan in napisano na njem. Na osrednji glavi je neki grb, na levi in na desni sta dva črna viteška križa; v levem je zapisana hvaležnost in zvestoba koroškim borcem za svobodo v letih 1918 in 1919 (se vé, katerim), desni križ pa je bolj zgovoren: »V večem spomin padlim in v ujetništvu izginulim kameradam svetovnih vojn in 1945. odvlečenim.« Pa še to, da je narod toliko vreden, kolikor časti svoje mrtve: tiste, ki so metali bombe na Beograd in London, zidali krematorije za žive Ruse, Poljake, Žide... ki so tulili Deutschland über alles (Nemčija čez vse) in »Heute gehört uns Deutschland, morgen die ganze Welt« (Danes je naša Nemčija, jutri bo naš ves svet) — kar lahko slišiš v Avstriji še danes, celo v kakšni šoli.

Torej je vendarle res, da jih ne prva ne druga svetovna vojna nista izučili in da še zmeraj ščuvajo na revanžo, pa prav v tej ubogi »nevtralni« Avstriji, ki je po vojni tako srečno odnesla pete. Pravzaprav bi bilo treba popraviti mirovno pogodbo, saj tale spomenik dokazuje, da Avstrija ni bila od Hitlerja okupirana in od zaveznikov osvobodjena država, marveč del agresivnega rajha, pa naj bi obenem z rajhom nosila tudi posledice, ne pa da se zdaj repenči, namesto da bi jo bilo sram svojih iztirjenih sinov, kesala naj bi se zanje in v opomin naj bi ji bili — padli na ruski, francoski, jugoslovanski in drugih frontah.

Pa druga misel: kaj pravijo k temu podpisniki pogodbe — Sovjetska zveza, ZDA, Anglija in drugi, predvsem pa Jugoslavija? Mar morejo kaj takega mirno gledati? Ne bodo zahtevali, da to pošast nacizma in vojne poruši, kdor jo je postavil?

Po razmočeni zemlji, pod nizko razvlečeno, rjavo ponjavo neba odhajam od strašila proti avtobusni postaji. Mimo hitijo avtomobili in mi brizgajo v obraz rjavo blato ceste, ki vodi v Völkermarkt.

Od rjave ponjave nad mano prši, prši.

Vsa obzorja so rjavo zavešana.

Vse rjavo, rjavo.

Kot so bile rjave srajce rjavosrajčnikov.

Skoraj celo uro čakam ob cesti na avtobus. Tudi avtomobil onkraj ceste se ne premakne. Mož pod klobukom, da mu ne vidim obraza, pa še kar naprej čaka...

Avtobus je že poln, večidel otroci. Dve šolarki se stisneta na enem sedežu, da lahko prisedem.

»Hvala,« rečem in pobrem s sedeža puščico, ki je zdrsnila šolarki iz torbe. »Glej, kaj si izgubila.«

Pogleda me nejeverno in šele zdaj se zavem, da sem spregovoril v nedržavnem, nezaželenem jeziku. Toda tvegam. Upam in se bojim.

»Imaš daleč do šole?«

Deklica modrih oči prikima:

»Daleč.«

Več mi ni treba.

Pobožam jo po pšeničnih laskih.

Tega pogovora v dveh stavkih ne bova pozabila.

Zgodil se je ob samem grozečem znamenju vojne, ob Gurkenbrücke.

Vse bolj dežuje. V Celovcu se zatečem v kavarno in listam po jutranjih časopisih. Pod roko mi pride zganjen listič z naslovom »Ruf der Heimat« (Klic domovine), ki ga izdaja tako imenovani Heimatbund (Domovinska zveza). Berem zahvalo »tistim nemškim in vindišarskim Korošcem, ki jih 10. oktobra 1920 niso ustrahovale »jugoslovanske bande«, berem o »nacional-slovenskih silah«, ki da sramotijo koroško domovinsko in narodno zavest.

Berem polemiko z mariborskimi »Večerom«; le-ta se je bil obregnil ob plakat, ki je v nemščini vabil Mariborčane v graški cirkus. »Pri tem Večer zamlči, da je bil južnoštajerski Marburg še v letu 1918 nemško mesto, v katerem je bilo komaj kaj slovenskih prebivalcev.« Potem primerja čudovito tolerantne in demokratične razmere v Klagenfurtu s tistimi v mračnem Marburgu in zagotavlja, da nemški in vindišarski Korošec ne bosta dopustila »umetnega spreminjanja narodnostnega odnosa na Koroškem«, kot da tega ne bi počel prav Heimatbund.

Vmes pa kričeče debelo tiskano geslo:

»PARTIZANSKI SPOMENIKI POVELICUJEJO PARTIZANSKI BOJ, KL NAI BI PRISILNO PRIPOJIL JUŽNO KOROŠKO JUGOSLAVIJI!«

In vendar se je Avstrija že 1955. leta obvezala, da bo varovala vse spomenike protihitlerjevskega boja, prepovedala pa organizacije, ki bi ogrožale obstoj in pravice slovenskega in hrvaškega prebivalstva...

Na dež grem. Blodim po ulicah. V raztresenosti prebiram naslove nad trgovinami in obrtnimi delavnicami: najdem take kot Podpetschnigg, Matschnigg, Powoden, Samonigg, Koschath... Hudo mi je. Ne samo kot Slovincu, ki mu trgajo jezik iz grla, tudi kot človeku mi je hudo za vse te Podpečnike, Mačnike, Povodne, Samonike in Košate, ki so ob svoja pomensko in zvočno tako bogata, lepa imena, ob svojo zavest in dušo, od nekaj vrednejšega kot sta tabla nad trgovino in kupčijo Gospóda Tschebull in Ozwirck pač ne vesta, kako zdrava in tečna imena so imeli njuni predniki, pa da bi glede na svojo varčnost (avstrijsko »kopost«) tudi nekaj prihranila, če bi na reklamah in vizitkah skrajšala svoji imeni nazaj v Čebul in Ocvirk...

P.s. To je del potopisa iz leta 1973. Potem sem bil še nekajkrat na Koroškem in tudi na Robežu. Želel sem vedeti, kaj je tam novega. Če je država izpolnila svojo obveznost in dala postaviti nov spomenik, ko prvotnega ni znala očuvati pred nacističnimi vandali. Kje neki. Ampak slovenske organizacije so sklenile, da bodo postavile novega. To naj bi se zgodilo v nedeljo 24. oktobra. Vendar se domači tega boje. Naciji jim groze, da ne bodo razstrle, lili le spomenika, marveč tudi hišo... Medtem je pa stari Lisjak, obirski partizan, umrl, ne da bi dočakal nov spomenik.

Tudi grozljiva gromada ob Krki še stoji. Ob glavni cesti v Velikovec naj bi bila opomin vsem, ki se vozijo mimo, da so še žive sile, ki so prizadejale trpljenje in smrt milijonom ljudem po vsej Evropi.

Ali razumejo vsi potniki, ki se jim mudi mimo, ta opomin?

»Koroška ostane Nemška« — zahtevajo pripadniki koroškega Heimattienst

Na Robežu, na avstrijskem Koroškem, so 25. oktobra letos ponovno odkrili spomenik prvi partizanski borbi na Koroškem, ki so ga pred tremi leti porušili »neznanci«.

(Nadaljevanje z 19. strani)

ampak prizor (»Noch nie gehört!« — »Se nikoli slišal!«) izpred štirih ur se zdaj ne ponovi, marveč mi na zahtevo: »Celovec!« odvrne le: »Sieben Schilling.« No, mogoče se je nekaj že naučil, si pravim.

Spet sediva z žensko skupaj. Ne razglabljava več o jezikovnih vprašanjih, saj bi bilo odveč. Sploh o nobeni kočljivi stvari. Zadovoljen sem, ker sem anketo zaokrožil še z eno koroško posebnostjo.

Cez Dravo in že smo v Celovcu.

Nisem kakor »sin človekov«, ki ni imel kam glave položiti. Na križišču cest vroče koroške jeseni srečam prijatelja in tovariša, ki me povabi pod svojo streho. Pravzaprav ne le pod svojo streho, ker to je v resnici streha slovenstva, pa ne tistega zaprtega, belega, vase pogreznjenega, ki išče življenjske opore v tuji reakciji, in iščočega svoje uresničitve v transcendenci, marveč aktivnega, odprtega vsem dobrim tokovom, prijaznega prav tako odprtemu nemštvu in avstrijstvu; streha narodnega slovenstva; pa ne nacionalističnega.

Po stenah impresionistične in ekspresionistične podobe, krajine, portreti, karikature pa lepaki in plakati, beli, črni, rdeči, ki pozivajo k protestu, k vztrajanju, k boju; knjige, revije, časopisi na policah do stropa, po stenah, po kotih, da je čudno, ker se strop ne podre.

Tu ni plač, tu ni honorarjev ne potnih stroškov, kilometrine, reprezentance, plavih kuvert, vsakdo si služi kruh kot ve in zna in še krajec od svojega hleba odlomi za sveto stvar.

Mladi ljudje prihajajo, se dogovarjajo, odhajajo, ideje se prebliskavajo, iščejo se, združujejo, domovina je *bodočnost*, za katero grade prelepo stavbo napredka, socialne pravičnosti, prijateljstva.

Srečni so, če lahko svoje življenje vgrajajo v to stavbo.

Pride Atej, zrel mož, plečat, z močnimi črnimi zalisci, naroče ima polno kruha,

grozdja, jabolk, klobas, zaskrbljen je in hud, »kaj si nisi še nič skuhal,« se miho jezi, s tistim njegovim trdim, hrapavim glasom, ki konča vsak stavek čudno zategnjeno, ko da se bo razjokal od sočutja s človekom. Obraz ima velik, zdi se mi bel, pogled nemiren in topel, po grobo, ostro začrtanih potezah se preletavajo vroče misli.

»Ti si komunist,« mu pravim ob priliki. On pa:

»Je preveč takih izkaznic na svetu. Bodo drugi, za mano, rekli, kaj sem bil.«

»Mogoče si pa kristjan,« rečem in ga izivim.

»Teh izkaznic je še več... Nekje se pa ta dva pojma lahko celo stikata,« se pusti za kanček izzvati.

Pod to streho je malo besed, so pa zgovorne, čiste.

Kratek je bil koroški sončni dan. Proti večeru so se potegnili čez nebo rjavi oblaki in začelo je rosiť. Glave okoliških gričev, čisto nizko, pokrije prvi sneg. Pa smo komaj dobro čez polovico oktobra.

Naslednje jutro se odpravim za drugim ciljem tega potovanja: k mostu na Krki ali h Gurkenbrücke. Kje je odhodna postaja, vem le približno, pa povprašam prvo žensko, ki jo srečam tam blizu. Stiridesetletna je, okretna pri hoji, živahnega obraza in pripravljena za pogovor.

»Grem v isto smer,« pravi v lepi slovenščini, obarvani koroško. Že sva sredi pogovora. Iz Podjune je, zdaj pa živi v mestu, mož je pravi Nemec, prijazen Slovincem, delavec je, tudi sinova že delata, govorijo pa doma nemško. V rojstno vas pogosto hodi, kar mirno je bilo tja do krajevnih napisov.

»Sima je to naredil prehitro, kar čez noč. Ljudi bi moral prej pripraviti na to,« pripoveduje zagnano. »Prej smo imeli v vasi igre in tekme in tudi Nemci so prihajali nanje, zdaj pa se umikajo, ko da smo jim kaj naredili. Pa tudi med Slovenci je razdvojenost. Eni mislijo, da tabel sploh ne bi bilo treba, drugi jih hočejo nazaj.«

Iz pogovora ne morem sklepati, kaj meni sama. Nazadnje pa le soglašava, da je krivda v zapoznelem izpolnjevanju avstrijskih obveznosti do slovenske manjšine. Slovenske napise bi bilo treba pribiti že pred četrť stoletja!

Kar nisva se mogla posloviti. Komaj sem še ujel omnibus. »Gurkenbrücke,« sem rekel šoferju, ker sem predvideval, da se bom popeljal v strnjene nemške kraje, pa ne bi rad doživel reprize izpred devetin-dvajsetih let, kaj takega, kar bi me odvrnilo od nameravane poti.

Cez Glino (Glan) se zapeljemo iz mesta naravnost proti zahodu, v smeri Velikovca (Völkermarkt), skozi Sent Jakob (St. Jakob, svetnikov ni treba ponemčevati) in Gotno vas (ki naj bi bila Gutendorf — Dobra vas!). Ljudje vstopajo in izstopajo — »Guten Tag,« »Wie geht es?,« »Aufwiederschauen,« in tako naprej, živahno in ljubeznivo, da se čutim tujca z zalitim grlom. Niti tega ne vprašam, kje in kdaj moram izstopiti, saj bom videl iz avtobusa most in tudi tisti znameniti spomenik najbrž, nakar bom na prvem postajališču izstopil.

Le kakih petnajst kilometrov je do Krke in hitro smo mimo triglave grmade tistega spomenika in čez vodo. Avtobus se ustavi. Izstopim in jo mahnem nazaj. Ker prši, odprem dežnik. Krka pod mano je neprijazno rjava, deroča. Takoj na oni strani je malo stran od ceste na levi urejen prostor, očiščen in zravnčan, in iz njega se visoko skoraj za dva moža dviga grobo, neokusno s tremi vrhovi, z 22 tonami že samo po sebi dovolj surovo in agresivno, ne da bi mu bilo treba biti svarilo in izzivalec.

Ozrem se naokoli, slišal sem namreč, da to pošast noč in dan stražijo, da se mu ne bi zgodilo kaj tako hudega, kakor se je slovenskim spomenikom (čeprav se še nobenemu nemškemu spomeniku ni zgodilo

valstvom) bodo označbe in napisi topografskega zunačaja prav tako v slovenskem ali hrvatskem jeziku, kot tudi v nemščini.

4. pripadniki manjšin so udeleženi v kulturnih, upravnih in sodnih ustanovah svojih pokrajin pod enakimi pogoji, kot drugi avstrijski državljani.

5. dejavnost organizacij, katerih cilj je odvzemati slovenskemu in hrvatskemu prebivalstvu njegov značaj in pravice kot manjšine, je treba prepovedati.

Dve desetletji po sklenitvi državne pogodbe, v obdobju, ko je nasilje nad Slovenci v Avstriji doseglo vrelišče, nam prebiranje zapisov o sklepanju državne pogodbe jasno kaže, da so velike sile in tudi Avstrija tedaj upoštevale jugoslovanska opozorila o položaju koroških Slovencev v prvi avstrijski republiki. Sedmi člen avstrijske državne pogodbe zajema predvsem tista določila, ki naj bi zagotovila slovenski in hrvatski skupnosti v Avstriji enakopraven narodni razvoj v primerjavi z večinskim narodom.

Vse doslej druga avstrijska republika teh obveznosti ni izpolnila. Za gradiščanske Hrvate in štajerske Slovence, ki pa jih Avstriji sploh ne priznavajo, še ni prišlo do izvedbe zakonodaje, sloneče na državni pogodbi iz leta 1955, medtem ko je izvedena zakonodaja za koroške Slovence celo zožila dotedanje pravice slovenske skupnosti.

Leto dni po konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi, ko je tudi Avstrija podpisala zaključni dokument srečanja državljanov v Helsinkih in slovesno obljubila, da se bo vzdrževala vseh groženj ali uporabe sile ter težila k mirnemu reševanju sporov, da bo spoštovala človekove pravice, enakopravnost in samoodločbo ter izpolnjevala mednarodno-pravne obveznosti v dobri volji in zaupanju, je obenem s svojimi voditelji dobesedno dvignila gorjačo ne le nad pripadnike naše manjšine, temveč tudi nad Jugoslavijo.

Povsem drugače kakor zdaj je deloval avstrijski kancler, dr. Bruno Kreisky pred enim letom, ko je prišel v Slovenijo. Zagovaljal je, kako dobre namene ima, da bi se vprašanje koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov »končno rešilo«. Ni povsem jasno zakaj je ponujal menico brez kritja. Posledica tega dejstva je, da je dr. Kreisky začel klicati nazaj duhove in hrabriti najbolj ekstremna stališča avstrijsko-nemških šovinistov in drugih nacističnih rodoljubov in se prelevil v zagovornika skrajnih desničarjev. Dvojezični topografski napisi so izginili s Koroške, provokatorji in pretepači nemoteno divjajo po receptih, ki jih je zapustil nacistični propagandist dr. Goebbels, štetje in tako imenovani manjšinski zakoni, pa odkrito napovedujejo poskus asimilacije slovenske in hrvatske manjšine v Avstriji.

Odkar je sosednja dežela sprejela zakone o manjšinah, so dobili njeni nacionalistični elementi, zbrani v Heimdienstu, spodbudo za organizirano gonjo proti Slovincem, in sicer pred očmi predstavnikov oblasti. Ni se izpolnilo naše pričakovanje, da bo avstrijski kancler kot državnik sosednje dežele in kot vidna osebnost socialno-demokratskega gibanja v zahodni Evropi, skušal preprečiti divjanja nacionalistov. Štetje manjšine ne bo prispevalo k izpolnjevanju sedmega člena. Nasprotno, spodbuja edinole divjanje nacionalistov in šovinistov, ki so se znova začeli oglašati, tako kot tiste tolpe, ki so pred 30 in več leti preganjale Slovence na istih tleh, na katerih se danes dogajajo stvari, ki bi morale že zdavnaj izginiti iz odnosov med dvema sosednjima državama. Bolje bi bilo, če bi kancler Kreisky več storil za utrjevanje osnove za razgovore s predstavniki Slovencev in Hrvatov v Avstriji. Samo v dogovoru z njimi je mogoče manjšinsko vprašanje v Avstriji rešiti na zadovoljiv način, obenem pa bi Dunaj s tem tudi omogočil razvijanje dobrega sosedskega sodelovanja z Jugoslavijo.

BENJAMIN GRACER

KRI ROSI...

Kri
rosi
iz noči
na hrzajoče
bele konje
ki klecajo
pod bremeni
slepih sil zemlje
in z udarci kopit
krešejo jutranjo zarjo...

sonce je ugonobilo
modro golobico rojstev
in umaknilo pogled
od peklenjskih iger
izrojenega uma...

(omejenost
ujeta v lastni pasti
statične dialektike
izničuje poslednje
atome duhovnosti...)

kdor hoče požar
piha v ognje topoglavce
ki ti brez domišljije:
odrežejo jezik
prekrstijo ime
izbrišejo spomine —
v imenu bogov
in zlagane zgodovine.)

Kri
rosi
iz noči
na hrzajoče
bele konje
ki klecajo
pod bremeni
slepih sil zemlje
in z udarci kopit
krešejo jutranjo zarjo...

Slovenski kmečki dom na Koroškem ob koncu 19. stol. — po zgodovinskih virih narisal T. Tomazin

5 Knežji kamen na Gosposvetskem polju ob koncu 19. stoletja — iz zgodovinskih virov narisal Tone Tomazin

IVAN JAN

PRVI PARTIZANI PREK KARAVANK NA KOROŠKO

Zaradi močne in nenadne nemške ofenzive proti enotam prve in druge grupe odredov v juliju in avgustu 1942 na Gorenjskem skupina, ki je bila kot zarodek koroške čete in poznejšega odreda odrejena za Koroško, ni mogla preiti prek Karavank. Zato je Koroška ostala dotlej politično in vojaško neobdelana, nedotaknjena pokrajina. Vendar pa štab prve grupe odredov in PK KPS za Gorenjsko nista pozabila na naloge, ki so jih imeli v zvezi s Koroško.

Kljub neugodnim okoliščinam in zaostrenim razmeram na Gorenjskem, ko je šlo za gol obstoj tamkajšnjih partizanov, je pokrajinsko partizansko vodstvo prek koroškega odreda, ki je bil ob Cankarjevem bataljonu gorenjskega odreda pod Stolom Koroški najbližji, začelo najprej misliti na politične posege, ki naj bi onstran Karavank pripravljali teren za začetek vojaškega delovanja.

Tako je koroški odred prvo zvezo s pokrajino in z ljudmi onkraj Karavank vzpostavil v začetku julija 1942. Tedaj je namreč poslal tja prvo patroljo, ki jo je vodil koroški rojak Ivan Županc-Johan, doma z Obirskega. Županc se je že pred vojno 1938. leta, po priključitvi Avstrije k Nemčiji, umaknil nacizmu in pribežal čez Karavanke v Slovenijo ter v Ljubljano, kjer je takoj začel sodelovati v naprednem delavskem gibanju. Po okupaciji se je kmalu pridružil partizanom pugske čete, kjer je postal mitraljezec. S to četo se je v okolici Ljubljane tolkel tudi pozimi 1941/42. Spomladi 1942 pa je bil Županc s skupino iz Dolomitov poslan na Gorenjsko.

Že v času ustanavljanja koroškega odreda je bilo njegovemu vodstvu naročeno, da bo Ivan Županc šel s skupino izpod Osolinika prek Save in potem naj z njegovo pomočjo vzpostavijo zvezo s Koroško.

Ti načrti so bili v skladu z navodili glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, ki je tudi na Koroškem hotelo zanetiti plamen vstaje, in sicer v času partizanske ofenzive poleti 1942.

Tako se je Ivan Županc približal svoji ožji domovini, kar je bila že njegova davna želja. Zdaj je gorenjsko partizansko vodstvo poleg Matije Verdника-Tomaža, ki pa je bil pod Stolom, imelo na voljo zelo primernega človeka. Le-ta je v začetku julija s patroljo koroškega odreda, v kateri je bil tudi Lojze Zupan-Peter iz Dupelja, šel čez Karavanke. Izpod Storžiča so šli čez Dolge njive in čez vzhodni rob Košute na koroško stran. Županc je tedaj obšel Sela, Korte, Železno Kaplo, Obirsko in bližnjo okolico, ki mu je bila dobro znana. Tam je navezal stike s rojaki, ki jih je poznal že od prej, in se vrnil z zanimivimi podatki. Njegova patrolja se je v koroški odred pod Storžič vrnila 17. julija 1942 in prinesla s seboj obširna poročila. Tedaj so zvedeli, da so na Koroškem mobilizirani v nemško vojsko vsi moški od 17. do 60. leta, da so pogoji za začetek partizanskega gibanja in da je med prebivalstvom vera v skorajšnjo osvoboditev, ki bo prišla čez Karavanke. Glas o partizanskih akcijah je že segel na Koroško in prebivalstvo je občudovalo borbe proti fašizmu, pod katerimi so trpeli že od pomladi 1938. leta.

Mnogi Korošci so namreč te partizane, o katerih še niso imeli pravih predstav, radi sprejeli in se zanimali za cilje osvobodilnega boja. Slabo in nepravilno poučeno tamkajšnje ljudstvo je namreč mislilo, da so partizani del kraljeve Mihajlovičeve četniške vojske. Tako je tudi tam vse kričalo po politični in hkrati vojaški partizanski aktivnosti.

Županc je tudi poročal o skupini selskih fantov, ki so se umaknili pred vpoklicem v nemško vojsko ter si na severnem pobočju Karavank zgradili dva bunkerja. Tam so se skrivali že več kot leto dni, vendar pa, kljub oborožitvi, niso izvajali nobenih akcij. Županc je te fante poiskal ter jih na vso moč pripravljati k temu, da bi se priključili partizanom in začeli delovati organizirano ter pod vodstvom OF. Toda, ker so o tem delovanju ti ubežniki slišali prvič, Župančevi naporu še niso rodili pravih uspehov. Vendar pa se je eden izmed njih – Tomaž Olip – le odločil in se priključil Župančevi patrolji. Ta se je čez Karavanke kmalu vrnila v sestav koroškega odreda, to je v njegov prvi bataljon. Tomo je potem nekaj časa ostal v koroškem bataljonu, kjer se je seznanjal z osvobodilnim gibanjem in s partizanskim bojevanjem, napotke pa je dobival tudi od odrednega politkomisarja. Ivan Županc je kmalu za tem spet šel prek Karavank. Z drugo patroljo, v kateri je bil tudi njegov rojak Tomo, je iz koroškega odreda odrinil na koroško stran 24. julija 1942. Spet so obhodili nekaj krajev na Obirskem, seznanjali ljudi s cilji osvobodilnega gibanja, razkrinkavali vlogo Mihajlovičevega izdajalskega delovanja, dezertirje iz nemške vojske pa pripravljali, da bi priznali OF in partizanski zakon.

Patrolja se je čez nekaj tednov spet vrnila na gorenjsko stran Karavank. Korošci so tudi prosili, naj tja čimprej pride kak zrel in močan politični delavec, ki jim bo pomagal do spoznanj o poteh in namestih osvobodilnega gibanja in jih poučil o partizanskem bojevanju. Ta vprašanja ljudem onstran Karavank niso bila jasna, Županc pa tudi ni ne zmožal ne znal vsega sam.

Da bi podprli prve korake političnega delovanja na Koroškem, je koroški odred iz drugega bataljona, ki je bil tedaj na Dolgih njivah, torej tik ob meji, okoli 10. avgusta 1942 poslal tja tudi manjšo vojaško skupino. Vodil jo je udarni Janez Perko. Ta skupina je na Obirskem dobila zvezo s kurirjem Tomom in z Župancem, ki je bil tam prvi politični delavec.

Skupina je na posvetu z Župancem zvedela, da je na Obirskem spet doma lovec Urbas, ki se je zaradi izdajstev skrival pred partizansko sodbo. Urbas je bil »zvest nemški gozdar«, kot zvemo iz sodbe nacističnega sodišča v aprilu 1943 v Celovcu. Takrat so na smrt obsodili prvih 13 koroških Slovencev, ki so sodelovali v začetkih narodnoosvobodilnega gibanja. Ta patrolja je morala najprej obračunati z nemčurjem, ki je bil nevaren tudi ostalim prebivalcem. Urbas pa je bil oborožen, zato je bila njegova justifikacija dosti tvegana. Vendar so partizani to 12. avgusta 1942 kljub temu izvršili. Pri Urbasu so dobili tudi orožje in mu ga odvzeli.

Patrolja je čez dva dni, to je 14. avgusta 1942 prišla tudi na prelaz Šajda, kjer se je ustavila na kmetiji Kališe in izvršila prehranjevalno akcijo, nato pa se je vrnila v sestav bataljona.

To so bile sicer drobne akcije, vendar so nacistične oblasti na Koroškem zelo vznemirile. To je razvidno iz že omenjene nacistične sodbe in iz okrožnice orožniškega poveljstva v Velikovcu, ki jo je 14. avgusta 1942 poslalo vsem svojim postajam. Z njo opozarja, »da morajo na področju, ki ga ogrožajo banditi, pri patroljiranju upoštevati posebna navodila. Uniformirane patrolje morajo okrepiti s pomožnimi oddelki esajevcev in esesovcev... Izkušnje kažejo, da imajo banditi svoje obveščevalce in vohune...«

To so bili prvi vojaško-partizanski posegi na vzhodnejši del Koroške, ki časovno približno sovpadajo s prvimi partizanskimi patroljami na zahodnejši del Koroške, ki jih je vodil politkomisar Cankarjevega bataljona in gorenjskega odreda, kasnejši narodni heroj, Matija Verdnik-Tomaž. Tomaž Verdnik je kot politični delavec ostal na Koroškem konec septembra 1942 – in sicer v Rožu.

Drugič je koroški bataljon posegel na Koroško že čez nekaj dni; Nemci so namreč sredi avgusta 1942 težišče napadov pre-

Poiščem manjši kos belega kamna in si ga vzamem za spomin. Mlada žena pobrška po kosih, najde zlato črko E in mi jo da. »To je tudi začetnica mojega imena,« se zdravo nasmehne. »Elizabeta.«

Kaj je pisalo na spomeniku, me zanima. »Na tem mestu je bila borba s fašisti dne 16. 8. 1942.«

Kdaj pa je bil spomenik odkrit in kdaj razstreljen, me še zanima.

»Drugega septembra je bil odkrit, poln travnik ljudi je bilo, čez štirinajst dni, na nedeljsko jutro pa je zagrmelo.«

V hiši posedemo za mizo. Gospodinja prinese na poseben, koroški način pripravljeno slanino (Lisjakova slanina, pravim) in mošta. V pogovoru zvem, da podira sin, snahin mož, drevje pod Obirjem, dečva in pob, se pravi vnukinja in vnuk, pa se uči v mestu in se zvečer vračata. Da ima snaha že tako velika otroka, se čudim. Pa še to zvem, da živita dva Lisjakova sinova v Borovljah, eden pa je padel kot partizan. Ne, starša nič ne dobivata zanj. Na vlogo je prišlo vprašanje, v kakšni uniformi je padel in v kateri enoti, pa na odgovor, da je padel v boju proti nacizmu, za republiko, v partizanski uniformi, ni bilo nobenega pisanja več.

Stari Lisjak, partizan izpod Obirja, pristavlja edino čutilo, ki mu je preostalo, k tranzistorju in hlata za slovensko besedo iz Celovca.

S starkinega obraza berem ponos in zadovoljstvo, ko govori o sinovih in vnukih.

Potem se vračam po isti poti, čez travnik mimo prežvekujoče krave, skozi gozd po kolovozu na cesto, kjer bom počakal na avtobus iz Apač v Borovlje. Srečen premišljam, da ne hodim skozi rezervat mrtvih duš, da živi tod narod in da ga je dosti več, kakor ga je zapisanega v seznamih.

Do Vesce (Dörfel), nekaj kilometrov, sem v avtobusu sam. Tu vstopi priletna ženska, preprosto oblečena, ampak v črnem klobuku, otovorjena z dvema težkima cekarjema, ki ju ne more zveliči v avtobus. Ker sedim na prvem sedežu spredaj, ji brž skočim na pomoč in cekarja potegnem. Ženska si oddahne in se zahvaljuje: »Vielen Dank, vielen Dank!« (Najlepša hvala!) »Nič takega,« pravim jaz. Sede zraven mene. Pravi, da prenaša v kozarcih vložene brusnice in da se pelje v Klagenfurt. Na njeno vprašanje odgovorim, da se peljem v Celovec. Vpraša: »Kje pa vonate v Klagenfurtu?« Pravim, da ne stanujem v Celovcu, ampak v Ljubljani. Potem se zapleteva v jezikovno razpravljanje. Pravi, da koroški jezik ni ne slovenski ne nemški. (»Vonate« naj bi bil tak primer: koren nemški – wohnen – stanovati – končnica in pregibanje pa slovensko, prava latovščina!) Jaz ji obzirno ugovarjam, češ da je jezik lahko ali nemški ali slovenski, lahko tudi narečje enega ali drugega, mešanica enega in drugega pa ni noben jezik. Vidim, da ne razume. Ne more razumeti. Nima več narodne zavesti. Izgubila se je v močvirju vindišarstva.

Zdaj šele prav razumem vindišarstvo, zavestno organizirano in negovano, da bi tudi jezikovno ločilo manjšino tokraj Karavank od matičnega naroda onkraj, da bi okužilo narodno telo, ga razkrojilo, uničilo. Obenem je politično, družbeno najbolj nazadnjaška opora reakciji in nacizmu. Taki renegati postanejo zaradi konflikta v sebi, zaradi nemirne vesti, podzvestnega občutka krivde in manjvrednosti najzagrizenjši nasprotniki slovenstva in slovanstva pa tudi sleherne napredne, miroljubne misli v samem nemškem in avstrijskem narodu. Tega se ženica, ki je pod bogve kakšnimi dolgotrajnimi pritiski klonila in se ujela v mrežo, niti ne zaveda.

Tako se pripeljemo do Borovelj in ker morava oba prestopiti, ji pomagam znesti cekarja iz avtobusa v avtobus. Isti šofer,

Celovec – demonstracija, ki jo je organiziral solidarnostni komite proti politiki avstrijske vlade, ki očitno krši svojo državno pogodbo

Letos v Sent Jakobu – avstrijski policisti so iz »varnostnih« razlogov pritiskali koroške Slovence ob zid!

Baško jezero in Kepa (1976)

Slovenska kajža na Gosposvetskem polju ob koncu 19. stoletja — po zgodovinskih virih narisal T. Tomazin

(Nadaljevanje s 17. strani)

Prelepa koroška govorica! Nisem še slišal tako blagovodne besede, taka je ostala morda prav zato, ker se je ohranila kot na otoku, ki pljuskuje vanj valovi in odnašajo prgišče za prgiščem prst, na kateri in od katere živi. Napisati, kako je bila izgovorjena tu in povsod na tej poti, pa na žalost ne znam.

Ženska z otrokom hiti na avtobus, ki obrača, da bi se vrnil v Borovlje.

Stopim do kmetije, pa so vrata zaklenjena. Za kljuko je zataknjen slovenski časopis. Pes na verigi me oblaja, zdi se mi, da kar prijazno, po slovensko. Obrnem se in zavijem s kolovoza še k drugi kmetiji, prav blizu. Opazil sem bil staro v črni, ki se je sklanjala in v studencu prala.

»Nazaj po cesti morate, na vrh, pa navzdol do hiše na levi, tam zavijte v hrib... Še pol ure ni.«

Torej se obrnem in jo mahnem po cesti, med smrečjem, od koder sem se bil pripehljal. Pa še prav mi je, saj sem si bil želel hoje. Samo če hodiš, se nagledaš krajev, se nadihaš njihovega zraka, pogledaš v obraze ljudem. Navzgor in navzdol. Pri hiši povprašam možaka malo čez zrela leta za pot. Lepo mi pove, po slovenski, naj se obrnem s ceste v hrib. Grem po kolovozu, po pobočju skozi gozd, čez travnik. V daljavi zagledam na njem skalo ali kaj, rjavo in belo. Pa pomaha z repom in razločim, da je krava, ki mi je pomahala v pozdrav. Pridem do dyeh hišic, hleva in kolnice, vse naokrog čisto kot pravkar pometeno. Pri prvi hišici potrkam in stopim v vežo. Vrata v kuhinjo so odprta.

»Dober den! Je tu Robež, pri Lisjaku?« vprašam mlado žensko, ki stoji tam in se pogovarja s poštarjem. Trideset ji ne bi pri-

sodil, raje manj. Srednje postave je, obraza kot zlata parmén, se mi zdi, nekaj neuničljivo mladega je na njem. Prav toliko mora biti poštarju, mož veselega prijaznega obraza je, koroški zrak, sonce in veter sijejo z njega.

»Menda ateja iščete,« odgovori ženska smehljaje se, »v hiši zraven so. Jaz sem le snaha.«

»Pa so doma?«

»Kaj bi ne bili, saj nikamor ne morejo.«

V kuhinji sosednje hišice, namenjene starima za prevžitek, sedita v kuhinji za mizo stavec in starka. Pravzaprav bi samo njemu, nekdanjemu partizanu, lahko rekel stavec, ženska se namreč ob mojem prihodu živahno zgane in obraz ji spreleti smehljajoča se radovednost, medtem ko se mož ne gane; glavo sklanja nizko nad mizo, uho prislanja k tranzistorskemu aparatu, iz katerega prihaja slovenska govorica.

»Pri vas je stal spomenik,« pravim.

»Stal je in spet bo stal,« odgovori ženska nekam drzno in celo zadovoljno.

»Kdo ga bo pa spet postavil?«

»Država.«

»Plačati in postaviti bi ga morali tisti, ki so ga razstrelili,« se grem jus.

»To naj država od njih izterja. V državni pogodbi piše, da mora država garantirati za naše spomenike.«

Sele zdaj se zgane tudi stavec. Toda obraza kot izmučenega, opustošenega, ne obrne k meni, še naprej ga pritiska k aparatu. Neprijetno mi je, ker mu ne morem pogledati v oči, mu stisniti roke.

»V Globasnici je bilo v nedeljo zborovanje, zdaj ga pa že tudi Celovec daje,« pravi, zatopljen v poslušanje, ne da bi vedel, s kom govori.

»Tako ga je prizadelo, da se ne more po- praviti,« pove žena. »Že prej je komaj kaj

videl, zdaj pa sploh nič več. Tisto jutro, ko je počilo, je celo glas izgubil in pri srcu ga od takrat še bolj boli. Bil je v bolnici, da bi mu sneli mreno, pa so ga vrnili, preslab je.«

Može je začel kašljati, kar davil se je, in žena mu je primaknila k ustom kozarec sirupa.

»Rad bi videl tisti podrti spomenik,« povem željo.

»Ni ga več tam. Žandarji so zahtevali, da ga pospravimo. V lopo smo ga zanesli.«

Pa bi le rad videl tisti kraj, pravim, in tudi raztreščeni spomenik, da bi rad videl.

Sla sva. Mimo lope navkreber čez travnik, počasi, ker žensko boli v kolkih. Kakih sto metrov nad hišo stoji lopa z razdrto streho in prednjo steno.

»Tako je počilo, da bi skoraj lopo odneslo,« pravi in pokaže na betonsko ploščo, kjer je pred lopo stal spomenik.

Plošče se drži še kos marmorja in to je vse.

»Lep spomenik je bil, čeprav le steber, visok meter in devdeset.«

Komu je le bil v napoto, postavljen na odročeni kraj, od koder vidiš proti jugu le Obir in proti jugozahodu Črni vrh, Dravo na severu pa zastira gričevje.

Ozrem se naokoli in se šele zdaj prav zavem, kako sončen je dan. Včeraj v Ljubljani tak dež in mrak, danes pa tu tako sonce. Sonce čez Koroško. Zazdi se mi, da nikjer ne sije tako božajoče toplo in da nikjer tako blago ne razsvetljuje zemlje kot prav tu.

Ko se vračava, stoji pred kolnico spodaj mlada snaha in skupaj stopimo pogledat, kar je ostalo od spomenika: kup večjih in manjših kosov, na nekaterih zlate črke. Zlikovci so temeljito opravili s spomenikom, res je moralo močno zagrmeti, da se je razklal marmor in se sesul v drobir.

nesli z Jelovice v Karavanke. To zvezo tudi iz knjige nemškega policijskega polkovnika Hermanna Franza, poveljnika 18. policijskega polka gorskih lovcev. Ta med drugim pravi, da so tudi oni 15. avgusta 1942 začeli s pohodom v Kamniške Alpe in v Karavanke. Pri tem je partizanom celo priznal, da so le »z veliko vzdržljivostjo, voljo in energijo (partizani) zmogli take pohode (nad prepadi itd.)«. Zaradi močnega nemškega pritiska drugemu bataljonu kokrškega odreda tedaj ni preostalo drugega, kot da se za nekaj časa premišljeno premakne na koroško stran. S tem bi močnim nemškim oddelkom zmešali sledove. Tako je z Dolgih njiv krenil 16. avgusta 1942 in še ta dan prešel greben Karavank.

Da pa to ne bi bil samo umik, so v Selcah izvršili manjšo prehranjevalno akcijo, in sicer v trgovini, nekaterim lovcem pa so pobrali tudi orožje. Potem so skozi vas prepevali partizanske pesmi. To je prebivalce še posebno spravilo pokonci.

Nad Selami je bataljon nameraval kaznovati tudi nekega priseljenega Nemca. Ta je že julija z očetom vred prijavil policiji Župančevo patroljo, ki se je tedaj zadrževala v tem kraju. Sin je pobegnil, očeta pa so partizani dobili in ga odpeljali s seboj. V njegovi hiši so našli tudi nekaj orožja in municije. Vendar pa so tega človeka izpustili, kajti menili so, da bi, če bi ga ustrelili, napravili na Koroškem več škode kakor koristi.

Zaradi nemškega pritiska se je bataljon naslednji dan s koroške strani spet umaknil na južno stran Karavank.

Omenimo iz tega časa še tretji vojaško-partizanski poseg na Koroško, ki je še bolj odjeknil po okolici. To je med 22. in 26. avgustom 1942 — torej teden dni za kokrškim bataljonom — opravil prvi bataljon savinjskega odreda druge grupe odredov — Kranjčev — med bojnim pohodom proti Stajerski. Namesto prek Košute, Kokre in Kravca, se je proti Stajerski raje prebijal po koroški strani, kjer je 25. avgusta nad Robežem doživel tudi zmagoviti spopad z Nemci. To potrjuje tudi plen: Kranjčev bataljon je tedaj dobil sedem pušk, eno lahko strojnico in eno brzostrelko.

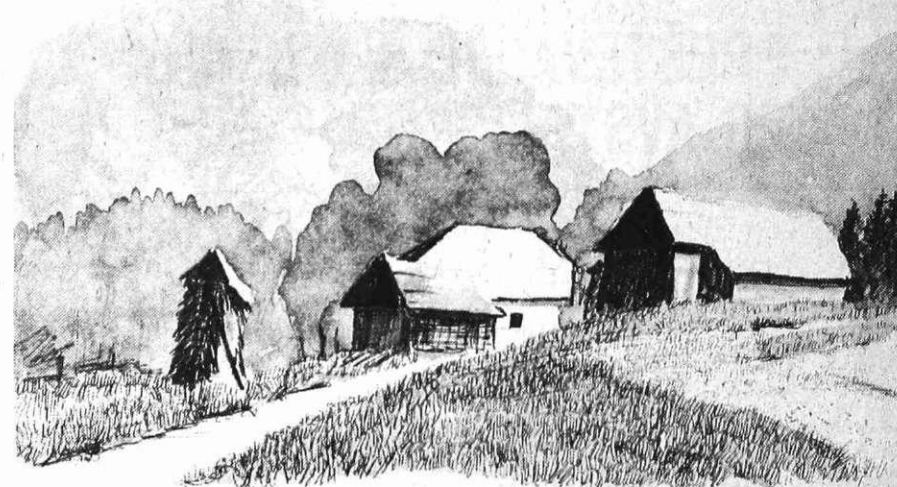
O vojaških posegih na Koroško, ki sta jih v avgustu 1942 izvršila kokrški in Kranjčev bataljon druge grupe odredov, navajamo tu zaradi preglednosti partizanskih začetkov na Koroškem.

Nalogo, da okrepi politično delo na tem delu Koroške in da prisloži na pomoč Ivanu Županu, je od politkomisarja kokrškega odreda dobil tudi predvojni komunist Stane Mrhar. Potem, ko se mu je zacelila rana na nogi, je sredi septembra z Ivanom Župancem-Johanom, ki je s Koroške spet prišel v odred poročat, odrinil prek Karavank. O tem pokojni Stane Mrhar pravi:

»Nekega dne v septembru... sem bil poslan k Lojzetu Kebetu-Stefanu, ki je bil politkomisar prve grupe odredov. Pri njem sva z Johanom dobila navodila za politično delo na Koroškem... Najina naloga je bila, da tam organizirava odbore OF in pripraviva teren za organizacijo partizanskih enot.

Z Johanom sva nato nekaj mesecev hodila skupno pot... Na Koroškem še ni bilo nobenih odborov. Začela sva jih postavljati v Železni Kapli, v Repnici, na Beli, v Batajnišah in v Borovljah. Odbore so sestavljali trije do štiri člani. Johan je hodil k ljudem, pokazal se jim je, da so ga videli še živega... Tako je med drugim zapisano v »Spominih na partizanska leta«, ki so izšli 1961. leta.

Zasluga Ivana Županca-Johana pri utiranju poti OF na Koroškem je bila zelo velika. Do Mrharjevega prihoda je tu narodnoosvobodilnemu gibanju že položil prve temelje ter bil v stikih s številnimi

Kmetija pod Dobračem (1976)

rojaki, saj je poznal veliko ljudi, oni pa njega.

O začetem delu na Koroškem je Stane Mrhar poročal, 4. oktobra 1942, politkomisarju kokrškega odreda, kjer med drugim pravi:

»V okolici Obirja in Železne Kaple je Johan do sedaj navezal stike z ljudmi, za katere je vedel že prej, da so zavedni Slovenci. V okolici Železne Kaple se je že nabiral denar, zaenkrat samo prostovoljni prispevek. Zdaj bomo uredili tako, da bodo prispevki redni. Tudi politično je imel uspeh, tako da so ljudje že nekoliko poučeni o naši borbi. Takoj, ko sva prišla v okolico Železne Kaple, sva tu formirala odbore OF... Med potjo sva obiskala tudi kmete okoli Obirja... Kmetje so do dveh tretjin razpoloženi antihitlerjansko... Na partizane gledajo tako, češ, pridite in rešite nas tega hudiča (Hitlerja). Svéda jim midva pojasnjujeva, kako se bomo rešili tega hudiča... Obiskala sva tudi župnika... Stvar je razumel... in obljubil, da bo... govoril za nas ugodno, kakor je tudi že do sedaj.

Tudi v Selah in v Borovljah se bo dalo organizirati, ker so tudi tam že določeni ljudje, prek katerih bo mogoče delati. V kratkem greva niže v ravnino...

Glede tistega kmeta je tako, da nas je naznanila dekla. Tako je sedaj vedno tam (v Kortah) do 30 SA-erjev. Kmet jih je zelo sit...

Johan je tu potreben, ker pozna ljudi in pota. Tudi s Poljaki, ki so hoteli pobegniti, je dobil zvezo. Vseh je okoli 60 (Poljski ujetniki, ki so tam delali op. I. J.).

Z drugimi dezertjerji je težko dobiti zvezo, ker se zelo izogibajo. Drugih fantov pa ni, ker je do 18. leta vse pri vojakihi... Pomisleke imajo pač glede družin, zime in konca...

Ko dobiva literaturo, zdaj, ko se Peter vrne, greva v nižino... Govorila sva tudi z nekaterimi dopustniki... midva jim pač dopovedujeva, da bo konec prej, če čimprej dezertirajo in gredo v boj proti fašizmu... Gled partije (mišljena je KP Avstrije — opomba I. J.) nisem do sedaj dobil nobenih stikov...

Konec avgusta 1942 je bil od štaba kokrškega odreda določen tudi poseben kurir, ki naj bi vzdrževal zvezo med štabom in Koroško. To je bil Peter Blažič-Melhor, ki je pred aretacijo in streljanjem pobegnil iz Kovorja 3. julija 1942. Konec novembra pa so ga na območju Košute Nemci le ujeli, nakar je pod hudim pritiskom Nemcev precej priznal. Ko so ga Nemci poslali v taborišče Burghausen, je našel priložnost in v začetku novembra 1943 pobegnil ter se pod Dobroč spet priključil partizanom go-

renjskega odreda. Vendar pa je 2. 5. 1944 pri Kovorju padel.

Blažič je bil kot kurir večkrat na Koroškem in zato je znosil tja in nazaj tudi precej literature in razne pošte. Od Županca, ki je na Obirskem imel priložnost poslušati radio, je prinašal v odred tudi radijska poročila in drugo literaturo.

Županc in Mrhar sta med prvimi navezala stike tudi z Jurijem Pasterkom, Tavčmanovim iz Lobnika pri Železni Kapli, Francetovim — Lenartovim bratom, ki je pozneje prišel iz nemške vojske, in pa s Karlom Prušnikom-Gašperjem, prav tako iz Lobnika. Prušnik o tem med drugim pravi:

»Tavčmanov Jurij je bil v vsem okraju eden izmed prvih, ki je vstopil v OF. Že avgusta 1942 so bili pri njem sestanki prvih slovenskih partizanov... Novembra 1942 so gestapovci Jurija zaprli, zaprli pa so tudi njegovo ženo Katro in sestro Nano in Tino. Jurij je bil aprila 1943 obsojen na smrt in na Dunaju obglavljen, žena in sestri pa so bile obsojene na dolga leta zapora...

Nekega večera 1942 me je Jurij, moj zvesti prijatelj še iz časov mojega petnajstčlanskega pevskega zbora in brat Franceta Pasterka-Lenarta, na skrivnem obiskal. Bil sem ravno v hlevu. Zašepetal mi je: »Zidarjev Hanzi (Ivan Županc) in neki Ljubljancan bi rada govorila s teboj. Pri meni sta. Nato je poudaril: »Sestanek bo!«

Rešilne besede Jurija Pasterka! Bil sem tako srečen, da sem ga objel in takoj odšel z njim.

Pri njem sem našel velikega, črnolasega človeka v partizanski obleki... Bil je Stane Mrhar, z njim pa Ivan Županc-Johan...

Odkar me je obiskal Stane, je imelo moje življenje jasen cilj. Bil sem srečen. Vse sem delal premišljeno. Jurij Pasterek, Franci Weinzerl in jaz smo redno imeli tajne sestanke in smo si delo vedno razdelili...

Tako se je tudi na Koroškem začelo razvijati narodnoosvobodilno gibanje, čemur je kokrški odred dal svoj delež. Nemci pa so imeli prav, ko so v obtožbi koroških sedelavcev OF aprila 1943 govorili, da bi na tem delu Avstrije, se pravi na južnem območju Koroške, z razvojem partizanstva nastalo »večno žarišče nemira«. Namenoma pa so »pozabili«, da je žarišče že nastalo in da so bili tega krivi prav oni, nacisti. Ivan Županc in Stane Mrhar sta ostala na Koroškem čez zimo, marca 1943 pa sta se spet vrnila na gorenjsko stran. Ivan Županc, ki so mu policijske, nemške oblasti pripisovale velik pomen in ga imele za skrajno nevarnega, je padel 14. 10. 1943 pri Šmarjeti v Rožu.

MIHA KLINAR

PREŠTEVANJE SLOVENCEV NA KOROŠKEM PO AVSTRIJSKO, JE BILO VEDNO ODŠTEVANJE

Pred menoj je zemljevid našega koroškobelskega rojaka prof. dr. Matka Potočnika, pisca dveh knjig »Vojvodina Koroška«, ki sta izšla leta 1909; zemljevid o jezikovni slovensko-nemški meji na Koroškem iz leta 1850, verjetno napravljen po statistiki iz leta 1846. Ta je »uradno« ugotavljala, da je v takratni koroški kronovini 318.577 prebivalcev, od tega 223.033 Nemcev in 95.544 Slovencev, podrobnejši pregled teh podatkov pa kaže tudi to statistiko iz leta 1846 kot nezanesljivo, saj isti vir navaja za prebivalce južno od narodnostne meje številko okrog 118.000 Slovencev, torej več kakor na celotnem ozemlju Koroške. Prej omenjena številka velja že za strnjeno slovensko ozemlje, na katerem je bilo po istem viru takrat samo okrog 16.000 Nemcev. To še ni bil čas pospešene germanizacije koroškega slovenskega ozemlja, do katere je prišlo po letu 1848, zlasti pa v zadnjih petdesetih letih pokojnega habsburškega cesarstva.

»Do leta 1860,« tako navaja v svojem prirodnoznanstvenem, političnem in kulturnem opisu »Vojvodine Koroške« dr. Matko Potočnik, »sta se govorila oba deželna jezika po celem Korotanu, kajti do tega leta so pošiljali gospodari iz vseh nemških krajev otroke na »menjo« v slovenske kraje, kjer so se poznejši posestniki naučili slovenskega jezika.«

Ni moj namen, da bi razglabljal o takratni avstrijski in po letu 1867 avstro-ogrski politiki in še posebej poudarjal, da je bila ta politika v obeh polovicah tedanje cesarsko-kraljeve habsburške monarhije raznarodovalna. Po tako imenovani decembrski ustavi 1867, so Nemci »tostran Litve« (v avstrijskem delu dualistične monarhije) zahtevali nekako prevlado nad drugimi narodi, kakor sta zapisala v svoji »Zgodovini novega veka od westfalskega miru do današnjih dni« c.k.r. profesorja Fr. Komatar in Mat. Pirca, ki jo je leta 1912 založilo »Društvo slovenskih profesorjev« v Ljubljani:

»Slovanov je bilo sicer več kakor Nemcev, toda Slovani so bili razdeljeni v več narodov, ki so si v marsičem nasprotovali. Po volitvah so (na tak način) imeli Nemci v parlamentu večino: ZAHTEVALI SO NEMŠKI JEZIK KOT DRŽAVNI JEZIK V PARLAMENTU, UPRAVI, ŠOLAH IN V JUSTICI... liberalna meščanska stranka je bila centralistična in je zahtevala podreditev posameznih kronovin celi državni polovici...«

»Čprav so se ministrstva menjavala, je germanizacijski pritisk naraščal in pritiskal predvsem na Slovence v slovenskem delu Koroške in v slovenskem delu Štajerske pa tudi na takratnem Kranjskem in Primorskem, torej v vseh deželah, v katerih so živeli Slovenci in bili zaradi kronovinskih meja, ki niso bile narodnostne meje, izpostavljeni nenehnemu germanizacijskemu pritisku. Ta se je poleg drugih sredstev posluževal tudi potvarjanja statistik. Tako so leta 1880 pri »nepripravnem« uradnem štejeju našli na Koroškem 29,38% slovenskega prebivalstva, leta 1890 27,98%, a leta 1900 samo še 24,63%.

Tako so »nepripravnosti« uradne statistike pri štejeju prebivalstva na Koroškem Slovence odštevale in tako se je po teh statistikah »uradno« skrčilo število Slovencev od leta 1880 do 1900 za 28.375

ali za 12,4%, število Nemcev pa se je pomnožilo po »nepripravnih« uradnih statistikah v istem obdobju za 11,74%.

»Pri zadnjem ljudskem štetju leta 1900,« piše o tem v prej omenjeni knjigi dr. Matko Potočnik, »so našli na Koroškem vsega prebivalstva 367.324 in med tem samo 90.495 Slovencev, a 269.960 Nemcev.« Potem dr. Potočnik navaja podrobneje že prej omenjene podatke in postavlja uradne statistike na laž, ko dokazuje, da se je število prebivalstva na Koroškem v primerjavi s številom iz leta 1880 povečalo leta 1900 samo za 5,3%, komaj za 18.594 ljudi.

»Odkod so tedaj vzeli Nemci svoj prirastek, ki znaša 9.781 ljudi več nego splošni prirastek prebivalstva v deželi in kam je izginilo 12.757 Slovencev?«

Tako se v svoji prvi knjigi »Vojvodina Koroška« vprašuje prof. dr. Matko Potočnik in odgovarja:

»Uradno štetje nima prave vrednosti že iz navedenih dejstev ne, posebno pa zato ne, ker je nemogoče, da bi se bilo število Slovencev sploh zmanjšalo, saj je primeroma veliko več novorojencev med Slovenci kakor med Nemci. Slovencev je gotovo še dandanes nad 120.000 v Korotanu. Vzrok temu umetnemu naraščanju nemškega prebivalstva moramo iskati v tem, da so našli leta 1900 v nekaterih občinah zelo veliko Nemcev, dočim jih je bilo leta 1880 ali leta 1890 tam prav malo ali prav nič.

V Smerčah pri Zili, kjer ni nobenega pravega Nemca, so jih našli leta 1880 4%, leta 1890 6%, leta 1900 pa 28%, v Kostanjah (rojstnem kraju sodobnega koroškega pesnika Andreja Kokota, našega stalnega sodelavca — op. M. Kl.) leta 1880 samo 1%,

leta 1900 pa kar 70%. V Zihpolju leta 1880 samo 1%, leta 1890 2%, leta 1900 45%; v Medborovnici leta 1880 0%, leta 1900 pa 67%; v Vrbi leta 1880 27%, leta 1900 pa 100%; v St. Kandolfu leta 1880 4%, leta 1900 pa 69%; v Črnem gradu leta 1880 0%, leta 1890 41%, leta 1900 pa 59%; v Rikarji vesi leta 1880 48%, leta 1890 5%, leta 1900 pa 54%...«

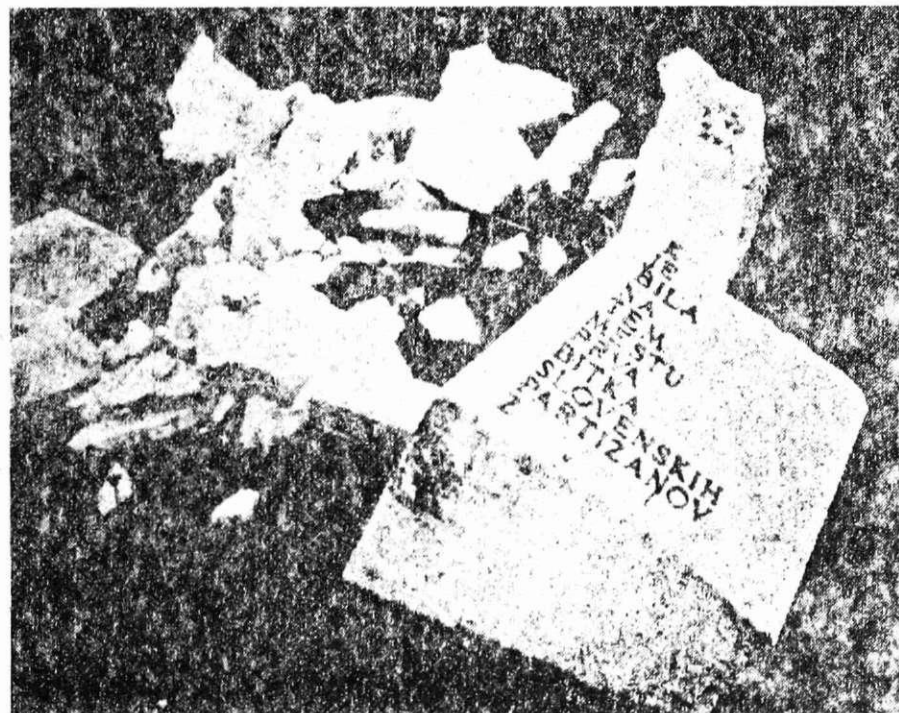
Take so bile seveda »uradne« statistike, v resnici pa po dr. Potočnikovem zapisu ni bilo »v navedenih krajih niti 10% pravih Nemcev« in bi zato za germanizatorske popisovalne metode veljala ista obsodba, kakršno je leta 1908 o podobnih madžarskih metodah v ogrski polovici monarhije zapisal v časniku (»Münchner Zeitschrift«) norveški književnik in nobelovec Björnsterne Björnson in znan borec za samostojnost svoje norveške domovine, ki je postala nekaj let prej samostojna:

»Ich bin aus einem freien Volke, das sich selbst regiert und weder in diesem noch in einem anderen nordischen Volke kennt man Wahlbetrug. Ein Volk bei der Wahl betrügen, wäre in unseren Augen dasselbe, wie ihm das Trinkwasser vergiften.

Gefälschte Wahlen — was für Gesetze wird sie geben? Und was wird aus der Moral der Leute, die solche Gesetze vollziehen?«

Mit magyarischen Statistik, die jeden zu Magyarern macht, der magyarisch sprechen kann, ist nicht zu rechnen...«

Ta Björnsonova obsodba statističnega potujčevanja je veljala seveda tudi za avstrijsko nemške nacionaliste v avstrijski polovici Avstro-ogrske in prav tako in še bolj za avstrijsko nemške nacionaliste v

Leta 1973 so storilci, ki izhajajo iz vrst tistih organizacij, ki bi jih morala avstrijska vlada na podlagi sedmega člena avstrijske državne pogodbe prepovedati, zločinsko razstrelili partizanski spomenik na Robežu

»Kaj pa ti rjačeš?«

»Kor bo, pa bo, si tak ne morš kaj pomut...«

Kaj pa je zdaj to? pomislim. V samem Celovcu, na samih uradnih tleh glavne celovške postaje ta moja draga, rahlo bahava, vendar zanesljiva in široko potezna poljansčina?

Hkrati zaslišim tudi rezko drzanje lopate po betonu.

Nepojmljiv osrečujoč nemir me vsega prežarja, to je občutek človeka v pričakovanju bližnjega presenečenja.

S tem nenavadnim žarom v prsih se poženem v skoku še čez zadnjih nekaj stopnic in že sem na poledenelem peronu. A tudi ta se mi v hipu pretaplja v žaru mojih srečnih oči, da ni več ne hladen ne nevaren. Sunkovito se obrnem tja, od koder sem čul blage slovenske besede, stopim dva, tri korake bliže k moškima, k mojima dragima domačinoma, in ju vprašam kar naravnost:

»Lop prosm, a je cuh s Plibrka ži prišu bol kor?«

Zadrega.

Molk.

Oči se jima povesijo.

Stopim še za kak korak bliže k njima in — da bi se mi morda le odvajala za kak pogovor — rečem s hotenim rahlo robotim humorjem, pač kakor bi dejal sosed sosedu v moji vasi:

»Bu še pa kjir bodi na rit sjidu šte jutru, ku je pa som led, komr puguadaš...«

Nič.

Nič.

Kakor da sem jima jezik odrezal.

Obe glavi sta še naprej sklonjeni. Ne pogledata me. Brez besede bašeta dalje tisti svoj pesek in nepremično buljita vsak v svojo lapato. Naposled de eden od njiju:

»Is schon gnu.« (Je že dovolj.)

Odpeljeta se: togo zravna, kakor s kolom v hrbtu, oči srepe uprte predse po praznem ledenem peronu, trdo mimo mene, ne da bi me s pogledom ošinila...

Od same nedopovedljive osamelosti čutim, kako se zajeda vame mráz z ledenega perona — skozi konice otrplih prstov na rokah, na nogah. Od same nepopisne zapuščeni čutim, kako zdaj neustavljivo ledenim, kamnim po celem životu — in se že v naslednjem trenutku sploh ne bom mogel več premakniti.

Tu na celovškem peronu bom stal kakor kip osuplosti, kakor ledeni kip groze. Za zmeraj. —

Zakaj gluha loza na Koroškem je hujša kot Trdinova v Gorjancih.

Ker visi na koroškem nebu ledeno sonce.

Z ledenimi žarki, ki delajo ledene sence.

Ker slovenska beseda spotoma od človeka do človeka v zraku poledeni, tako da se boleče zarije vanj, ki mu je namenjena: da ga preplaši, ga rani, razgali, osramoti, okuži, poniža, onečasti, da ga zakrknje in — poledeni. —

(Janko Messner: Odlomki iz črtice Gluha loza na Koroškem, iz Letnega poročila zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu 1972/73)

Zato sta se me torej ženski zballi. Mogoče sta mislili, da sem kak »raztrganec«? Mogoče res hodijo tod okoli kaki novodobni raztrganci — vindišarji? Kot tisti gestapovski agentje med vojno, ki so hodili po deželi in se izdajali za partizane, pa pehali ljudi v pogubo?

Ne poznam Borovelj, pa me prinese sreča mimo »Kulturhausa« (Slovenecem kulture ni treba) in mimo »Pfarramta« (tudi cerkve in vere najbrž ne) do hiše, na kateri piše »Darlehenskasse — Posojilnica«. Vendar že pisana slovenska beseda. Ampak napis in vrata pod njim sta oškropljena z umazano, lepljivo rumeno barvo in mož v kombinizonu jih pleska. Ustavira se in začudeno gledam. Iz lokala stopi zajeten, prileten možak in mi poje:

»V petek, 12. oktobra so jih pomazali.«

naša pravica

76

NE DAMO SE PREŠTEVATI

»Kdo?«

Možak se posmehe:

»Neznani storilci.«

Ne utegnem se pogovarjati, mudi se mi na avtobus. Možaka samo to še povprašam, kako je bilo z dvojjezičnim krajevnim napisom v Borovljah.

»Ga sploh niso pribili, ostal je v skla-dišču. Pa se župan hvali: naš kraj je miren...«

Na trg se vračam po drugi strani. In spet me sreča zanesle mimo hiše, ki jo krasijo popacana vrata. Popacan je tudi naslov »Zadružna tiskarna družbe ZOJ Drava« in še njegov nemški prevod. Sto in več letna ofenziva ne velja torej le slovenskemu jeziku, marveč vsakršni, posebej še gospodarski samostojnosti slovenskega življa. Saj sem to vedel že prej, ampak tak patron sem, da docela ne verjamem prej, preden ne vidim, ne slišim, ne doživim, ne otipam. (Na posojilnici sem res tudi »otipal«: pritisnil sem se k vratom in za spomin mi je ostal na plašču rumen madež.)

Na avtobus sem prihitel še ravno prav. »Apače,« sem rekel soferju, on pa: »Siebzehn Schilling.«

Avtobus je bil poln otrok, ki so se vračali iz šole, vstopali so in kazali soferju izkaznice. Prost je bil samo še en sedež zadaj, kakor nalašč spet zraven gospodične v trompetengoldu. In tako smo se spustili iz Borovelj po dolini mimo Dolja (Dollich) čez večji potok Medborovnica (Waidischbach) pod vznožje Macna (Matzen — 1927 metrov) in Črnege vrha (Schwarzgipf — 1685 m) in skozi vasi Trata (Tratten), Spodnje Glinje (Untergleinach), Vesca (Dörtl), Dobrova (Dobrowa), Selo (Seel), pa čez potok Spodnja Borovnica (Frei-

bach)... Na postajališčih so otroci izstopili in se vljučno poslavljali od soferja: »Auf Wiedersehen!« Vsekakor dobro naučeni otroci. Žal nisem imel možnosti, da bi katerega ogovoril.

V tem je začelo avtobus stresati — z asfalta smo prešli na makadam. Zmeraj več ovinkov, zmeraj bolj navzgor, pa malo navzdol, pa spet gor. Cesta postaja ožja, bolj in bolj jo stiskajo hribočki, predgorje Obirja. Moja mična sosedka me je že zapustila, tudi otroci so že vsi izstopili. Pokrajina je vse bolj domača — ko da bi se vozil kje pod Karavankami na oni strani, pod Košuto ali Stolum. Obenem se mi zdi, ko da prodiram globlje in globlje v neki rezervat — proti kraju, kjer je bila prva partizanska, osvobodilna bitka na Koroškem, v kraj, kjer naj bi bil, kot sem bral v časopisih, razstreljen spomenik boja proti nacizmu in vojni. Spomenik trem padlim partizanom v boju, kjer je padlo sedem esesovcev.

Avtobus ostro zavije za neko hišo in se ustavi. Zadnja postaja, Apače — Abtei. Izstopim in se razgledam. Naprej vodi samo še malo širši kolovoz. Mahnem jo po njem. Po kakih petdesetih metrih mi prideta naproti priletna ženska z dečkom desetih let, najbrž vnukom, šolarjem. Hitita, pa ju vseeno ogovorim, da bi se prepričal, če hodim prav.

»Predalec ste se pripeljali z avtobusom, v Selu bi bili izstopili,« pravi. »Pa kar tu povprašajte,« pokaže na hišo nekaj sto metrov spredaj, na pobočju griča, »vas bo že kdo z avtom potegnil.«

(Nadaljevanje na 18. strani)

(Nadaljevanje s 15. strani)

Nakar se pri Kožentavri (Kirschenteuerl, kar pomeni, prevedeno nazaj v slovenščino: drage češnje) odcepi borovelska cesta proti vzhodu in tam na križišču je velika tabla z napisom *Loiblpass*, zraven pa v nemščini in angleščini in celo — komaj verjamem očem — v slovenščini: *Odprti!* Pa je mojega veselja hitro konec, ko zadevo premislim: če bi bila beseda priznanje slovenščine in slovenskega naroda na Koroškem, bi pisalo ob Loiblpassu tudi Ljubelj, tako pa je tale »odprt« namenjen samo tujcem — inozemcem, se pravi s te strani meje, da se bomo vedeli kje vračati, potem ko smo pustili celovskim trgovcem naše blaginje. Razočaranje, po drugi strani pa zanimiv prispevek k moji zasebni anketi.

Goriče — Gortschach. Milo se mi stori, ko tako lepi, pomensko bogati, zveneči besedi, pa tako iznakaženi. Ne vem, zakaj me postane sram, saj tega nisem storil jaz, ne moj narod. Poskušam si razložiti to neprijetno, nelogično čustvo in doženem, da me je sram — Nemcev, Avstrijcev, sploh človeka, ki se tako daleč oddalji od človeškega, od humanega, lepega in dobrega. Jaz sem zase prepričan, da česa takega ne bi mogel storiti. Tudi mojemu narodu lahko očitaš marsikaj, tega pa ni počel. Mogoče hoste rekli — ker ni mogel, ker njegova zgodovina ni bila taka. Vseeno, ampak počel tega ni, tega nima na vesti in za to v zgodovini ne bo odgovarjal kot proletariat ne bo odgovarjal za grehe buržoazije ali birokracije ali menezerstva (fašun pa vseeno plačuje, kdo pa drug). Moj narod ali bolj prav moje ljudstvo je ljudstvo — proletarec (po Čankarju). Wienu resda pravimo Dunaj, ampak le internim, zase, ker sta naš kmet in študent toliko hodila na Dunaj. Po nacistični logiki pa bi lahko tudi Dunaj zahtevali Slovani zase, saj koliko pa je v njem nemške krvi? Ampak Wien naj bo le Wien, hvala zanj, Martin Krpan ima dovolj skrbi s svojo krpico zemlje, kobilico in soljo! (Čeprav je je prepogosto premalo.)

Ja, ta Martin Krpan! Zmeraj, ob raznih priložnostih, doma in v svetu me pocuka za rokav. Pred leti, prav na Dunaju, sem ga zelo pogrešal. Prijatelj me je bil povabil,

naj si pridem ogledat to mesto — muzej. Seveda me je popeljal tudi v Schönbrunn, poletno rezidenco avstrijskih cesarjev, poseben Marija Terezija si je prizadevala zanj. Dvorana za dvorano, sobana za sobano, zlate in srebrne in rdeče in ne vem kakšne še, tudi kitajska, pa cesarskih, cesarijih, cesarjevičjih in drugih portretov nič koliko, naj so bili samci ali samice, vlačuge ali ljubice ali matere ali babice, pa ljubki obrazki nešteti otrok in vnukov in pravnukov — zaman pa sem čakal, kdaj bom zagledal Martina Krpana, rednika vse te oblasti in baharije, njunega varuha in branilca, s kobilico in mesarico, kdaj bom zagledal kak prizor iz boja z Brdavsom ali njegovega pogovora s cesarjem, s cesarico, njeno hčerjo ali dvornim ministrom. Tja do zadnje sobane sem čakal, pa nič. Na koncu, pri izhodu, je stala na pragu zala gospodična, ki nas je bila vodila skozi dvorec in nam vse tako lepo in natančno in s primernim spoštovanjem razlagala, iz česar sem sklepal, da je zelo izobražena, prav gotovo kustos ali vsaj kvalificirana vodnica, stala je torej tam na pragu, kot se gostoljubnemu oskrbniku spodobi, in preljubeznivo se smehljaje nastavljala drobno, belo in verjetno tudi po kakšnem deodorantu dehtečo dlan pa sramežljivo se zahvaljuje (oh, saj ne bi bilo treba,«) sprejemala šilinge...

Borovlje, čedno mestece, na zunaj urejeno, kot se mi zde kar vsi kraji, ki sem jih prevozil. Do avtobusa za Apače imam še skoraj uro časa, zato se posprehodim. Nikjer slovenske besede, ne napisu. Morda se trgovci in obrtniki ne potegujejo za slovenske kupce — ali pa le-ti nimajo drage izbire. Kako je le prišlo tako daleč? Seveda, najprej moraš imeti oblast: potem uzurpatorjev, jezik po uradih, pa po šolah, zavzemanje gospodarskih postojank, spravljanje v odvisnost, izrivanje domačega jezika iz javne rabe, potiskanje v manjvrednost, v sramoto, pa vsakdanji pritiski in ogrožanje vseh vrst, ob priložnostih tudi z ognjem in mečem.

Prej, v avtobusu je bila sedela zraven mene zelo nališpana gospodična, pod vijoličastim klobučkom, vsa v trompetengoldu in dišča po sladkih mazilih, zato si z njo nisem drznil nadaljevati ankete, s kmetičama v rutah na sedežih pred menoj pa

tudi nisem mogel. Zdaj pa ju spet srečam na trgu, stojita in se pogovarjata nekaj po slovensko.

»Dober dan!«

Pokimata in se izmikajoče pogledata.

Rad bi vedel, če je daleč do Rožbeza, šel bi namreč tudi peš, če ne bi bilo predaleč. Zvem, da bi bilo pet ur hoje ali še več. Rad bi še pokramljal z njima, ne le zaradi »ankete«, ampak ker imam posebno rad preproste, delovne ljudi! Zenskama pa ni do pogovora, druga k drugi se tišči, umikata se, ko da se jima kar naenkrat mudi... ogledujeta se naokoli... nečesa se bojata.

Pretresen sem. Užaljen. Ne zaradi njiju, ki se mi smilita. Človeško sem užaljen.

Gluha loza.

Gluha loza na Koroškem.

To zdaj ni le literatura. To je doživljena izkušnja, kakor jo je bil zapisal Janko Messner v črtici s prav tem naslovom *Gluha loza na Koroškem*.

Hudo nesrečo si nakoplje vsakdo, ki ga je zaneslo vanjo, kajti tam se na vsakem koraku množijo strahote in prikazni, ki jih drugače ni najti ne na slovenski ne na nemški zemlji. Na jasnem nebu visi tam *krvavo* sonce, ki te žge v glavo kakor peklenjski ogenj. Tam zgubiš še svojo senco. Čuki in sove zijajo vate z dreves pri belem dnevu, gnusni močeradi se plazijo po razpokanih tleh. Drevesa imajo črne veje in sivo napikano perje, ki se ti med prsti zmanje, kakor hitro se ga dotakneš. Po tleh ležijo vsevprek človeške roke, noge in druge kosti, raztrgane in krvave. Iz razpok v skalovju se ti režijo mrtvaške lobanje, s tankih vejic pa visi tu pa tam za rdečo žilico gnusno zateklo oko. V grmovju ob potu se ti pačijo grdi obrazi in ti kažejo dolge jezike...

Tisto jutro sem moral pričakati pri jutranjem vlaku iz Doba nečakino Štefko (izučeno krojačico, ki se vozari vsak dan »s trebuhom za kruhom« petdeset kilometrov daleč v Celovec), saj mi je prinesla še skoraj tople kruh iz domače kruhapeke.

Ko tako hitim iz temnega železniškega podhoda po stopnicah navzgor na tretji peron, zaslišim nenadoma neke za hrbotom dva odločna moška glasova, da me kar toplo spreleti:

prvi avstrijski republiki po letu 1920, saj se je statistično odštevanje slovenskega koroškega prebivalstva nadaljevalo kot črna dediščina nemškega nacionalizma iz habsburške monarhije, kjer so leta 1910 »našteli« le še 66.191 koroških Slovencev, čeprav je slovensko zasebno štetje leta 1910 ugotovilo kljub povečanemu germanizatorskemu pritisku še vedno 115.000 Slovencev.

Naslednje ljudsko štetje v Avstriji je bilo že v prvi avstrijski republiki leta 1923, ki je število koroških Slovencev statistično zmanjšalo kar na 39.292 prebivalcev s slovenskim občevalnim jezikom. Od Slovencev je verjetno odpisalo vse tiste Slovence, ki so se pri plebiscitu odločili za avstrijsko republiko, bodisi v misli, da bo ta naprednejša kakor monarhistična vele-srbska kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (to so bili večinoma Slovenci — člani avstrijske socialno demokratične stranke, ki je bila ob plebiscitu na oblasti) ali Slovenci, večinoma vojaki, siti vojne in vojaške obveznosti, ki je po zagotavljanju takratnih avstrijskih oblastnikov »v republiki Avstriji ne bo«. Ta varljiva prizadevanja so se seveda po plebiscitu pokazala kot prevara, saj so leta 1923 bile v avstrijski republiki na oblasti klerikalne avstrijsko-nemške sile, ki so kasneje postale avstrofašistične ali pa nacistične, obojne nemško šovinistično usmerjene. Tako so v času avstrofašizma — v času tako imenovane Dolfussove Domovinske fronte, pri ljudskem štetju »našteli« na Koroškem le še 26.796 Korošcev s slovenskim občevalnim jezikom.

»Na neuporabnost takih števil,« je v svoji razpravi Med plebiscitom in napadom na Jugoslavijo zapisal dr. Tone Zorn, »ne kažejo le takratni ugovori koroških Slovencev, ampak tudi dejstvo, da je poskočilo, kljub nacističnemu režimu, leta 1939 število slovensko govorečih na skoro 45.000 in nekaj manjšo številko zabeležimo tudi po drugi svetovni vojni leta 1951.«

Pri tem je seveda treba poudariti, da so tedaj imele prvo besedo v Avstriji zopet stare, med njimi tudi nacistične ali nekdanje avstrofašistične sile, ki so se kmalu ponovno organizirale v fašističnem »nadstranskem« Heimatiendstu, ki je v našem času postal res oblast nad vsemi tremi glavnimi avstrijskimi strankami ne samo na Koroškem, marveč tudi v avstrijskem parlamentu in celo nad samo socialistično vladno s svojo zahtevo o »posebnem preštevanju manjšine«. S krepitvijo teh nemško šovinističnih sil — črnorjavih dedičev avstrofašizma in nacizma — se je seveda zopet naglo nadaljevalo statistično zmanjševanje števil koroških Slovencev. Leta 1961 — šest let po podpisu avstrijske državne pogodbe — so na Koroškem našli le 25.472 slovensko govorečih Korošcev. To število je pri zadnjem ljudskem štetju leta 1971 naraslo sicer na 27.340 Korošcev s slovenskim občevalnim jezikom, vendar so tudi vse povojne številke stara in znana nemško-šovinistična potvorba, saj je po ocenah obeh slovenskih organizacij na Koroškem še danes okrog 80.000 slovensko govorečih deželanov.

Zgodovina teh potvorb v zadnjih sto letih je najbolj zgovoren dokaz, zakaj koroški Slovenci nimajo zaupanja »do posebnega štetja« za ugotavljanje manjšin v drugi avstrijski republiki in do tako imenovanega zakona o »zaščiti manjšin«. Zato za vse, ki to hočejo in vsiljujejo koroškim Slovincem, še vedno velja v tem zapisu citirana obsodba potujčevanja, ki jo je leta 1908 zapisal norveški književnik in nobelovec Bjørnsterne Bjørnson in se nad takim statističnim štetjem, ki je napravljalo slehernega, ki je znal jezik vladajočega naroda za pripadnika le-tega, s štetjem, ki je potvarjalo resnico, vpraševal, kakšna zakonitost naj bi nastala s potvorjenimi številkami in kakšni zakoni naj bi nastali iz takega postopanja, goljufivega postopanja. Res bi lahko sleherni pošten človek podvo-

mil nad moralo oblastnikov, ki segajo po takih sredstvih in ki na podlagi takih goljufivih statistik kujejo zakone, ki ne ogrožajo v avstrijskem primeru samo demokratičnih pravic in svobode koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov, marveč vseh demokratičnih sil v Avstriji, tudi tistih demokratičnih strank in socialistične vlade, ki se je podredila oblasti koroškega nacionalistično-šovinističnega Heimatiendsta, ki se zares lahko imenuje sedaj »nadstranski«, saj si je z zakonom o preštevanju posebne vrste zares zagotovil oblast nad avstrijskimi večinskimi strankami.

Heimatiendstovske ideje poznamo iz časov nemškega šovinizma v Avstro-Ogrski, iz časov avstrofašizma in nacizma v avstrijski prvi republiki in k nacistični Nemčiji priključeni Ostmarki, ideje, ki so ribarile v imenu nemštva, nemškega naroda, ideje, ki so bile v času avstrofašizma in nacizma najbolj učinkovito sredstvo za omamljanje nemškega ljudstva v boju proti judovskemu marksizmu, boljševizmu in manjvrednim podljudem drugih evropskih narodov v imenu Herrnvolka — v imenu nemškega gosposkega in gospodovalnega naroda.

O svetovni tragediji, ki so jo te ideje povzročile, mi ni treba pisati, kakor tudi ne o zločinah, ki jih je »Herrnvolka« povzročil in ki se jim je svobodoljubno človeštvo evropskih narodov uprlo s puško v roki. Na čigavi strani so bili takrat koroški Slovenci in na čigavi iniciatorji Heimatiendsta, ki si je danes zagotovil oblast nas avstrijskimi strankami in avstrijsko vladno vsakdo ve. Seveda pa je za to treba toliko bolj opozoriti na nevarnost nemških nacionalističnih sil v Avstriji, ki se je danes zavedajo koroški Slovenci, gradiščanski Hrvatje skupaj z nemškimi govorečimi Avstrijci, združenimi v solidarnosti komite za odpor proti nacionalistično šovinističnim in fašističnim silam, ki so vnovič podredile avstrijsko politiko pri »reševanju« »narodno-manjšinskega« vprašanja v Avstriji z znanimi idejami nemškega šovinističnega nacionalizma s katerimi bi radi zastupile tudi mladi rod nemških Korošcev in Avstrijcev, ki se ne zavedajo več, oziroma se ne morejo zavedati zla, prizadetega človeštva v letih 1933-1945.

Zatekati se k takim idejam in jim morda celo podlegati v strahu za volilne glasove avstrijskih strank, je bilo vselej nevarno. To je potrdila preteklost, premagana preteklost, s katero pa se določene, med drugo svetovno vojno na strani Hitlerja do zadnjega vztrajajoče sile ne morejo sprijazniti. In prav tem silam je podlegla danes celo avstrijska socialistična vlada pod kanclerstvom dr. Bruna Kreiskyja. Podlegla je koroškemu Heimatiendstu, ki zastopa šovinistično idejo nemškega nacionalizma, ki pa jo je treba tako kakor vsako šovinistično nacionalistično idejo o narodu obsoditi. Veliki indijski pesnik in filozof in nobelovec Rabindranath Tagore je že leta 1918 v svoji razpravi Nacionalizem zapisal: »Ideja naroda je eno najbolj učinkovitih sredstev za omamljanje, kar jih je človek izumil. Pod učinkom njegovih hlapov lahko neko celo ljudstvo izjavi sistematični program najbolj grobe sebičnosti, ne da bi se vsaj malo zavedalo svoje moralne pokvarjenosti in postane celo nevarno razdraženo, če ga na to opozorimo.«

In takih sredstev se poslužuje Heimatiendst, ki so mu botrovali nacisti in sodelavci, vojnih zločincev Maier-Kaybitscha, Reimerja in drugih, med njimi tudi »patriot« Steinhacker, član NSDAP in med vojno dobro znan tudi nam Gorenjcem in ne samo Korošcem kot eden izmed izvajalcev Hitlerjevega naročila za nacistično delovanje na Gorenjskem: »Napravite mi do deželo nemško za vselej!«

No, to se mu ni posrečilo. Odgovorili smo nacističnemu Herrnvolku, h kateremu se je žal prištevvalo vse preveč Avstrijcev,

odgovorili smo mu z orožjem v roki, z bojem, ki se ni bil samo za našo slovensko svobodo, marveč za svobodo vseh okupiranih narodov. Na naših tleh se je organiziral boj tudi za svobodo Avstrije. Na naših tleh je vzniknil prvi avstrijski partizanski bataljon, na naših slovenskih partizanskih tleh se je rodil tudi glas avstrijske osvobodilne fronte, ki ga je bilo slišati s slovenske partizanske radijske oddajne postaje. Le-ta je pozival tudi avstrijske vojsake v Hitlerjevi vojski naj nehajo služiti Hitlerju in nacizmu in naj se aktivno uvrste v boj za svobodo Avstrije, zakaj mi smo bili hkrati boj ne samo proti nacizmu, marveč tudi boj proti vsem gosposkim domovinom. Sleherni izmed nas se je zavedal, da

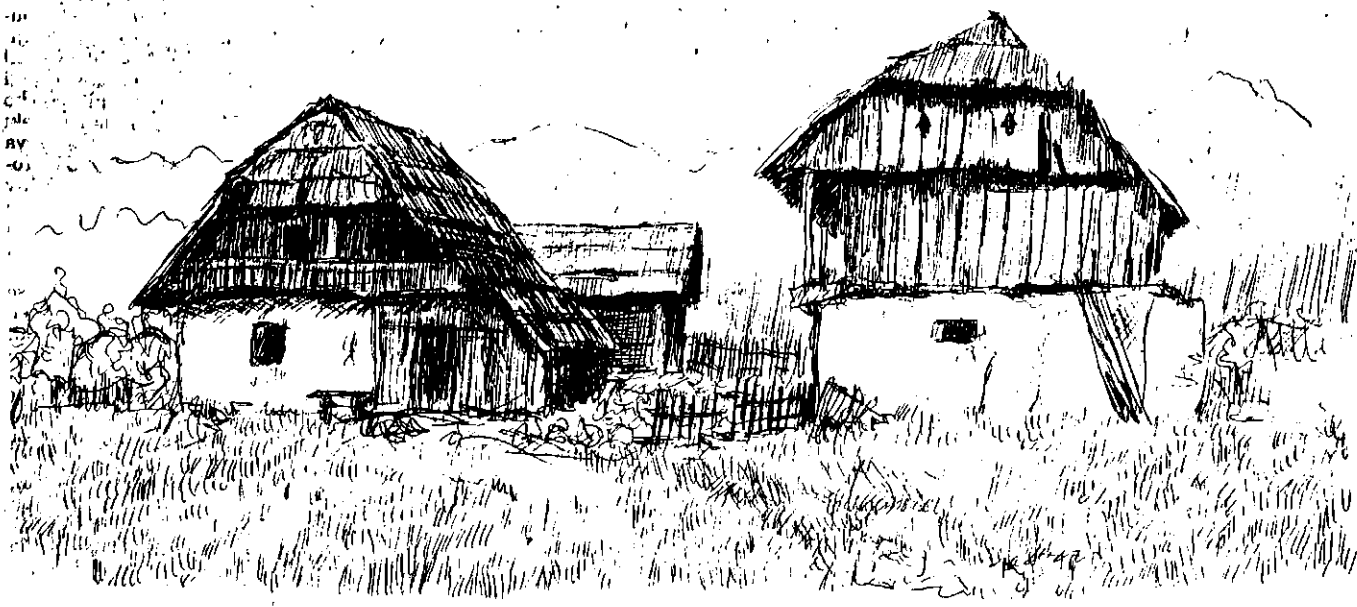
»DOMOVINA GOSPODE DOMOVINA NI TVOJA, TVOJO BO PLOD LE TVOJEGA BOJA.«

In s tem smo mislili socialistično domovino — domovino delavcev, kmetov in vseh delovnih ljudi, domovino, ki ne pozna nacionalnega sovraštva, kakršnega potrebujejo »gosposke domovine« in se pri tem zatekajo k ideji (večinskega, vladajočega) naroda za omamljanje svojega delovnega ljudstva delavcev, kmetov in drugih delovnih ljudi za vdano službo »gosposki domovini«, ki si jo lasti in ji vlada še vedno gosposka, ki s pomočjo nacionalizma »pod učinkom hlapov« (nacionalistično šovinistične) ideje naroda lahko uresničuje s pomočjo ljudstva svoj gosposki program najbolj grobe sebičnosti, tega izvora vsega drugega zla in krivic pa tudi fanatizma, ki poraja v imenu Herrnvolka tudi zločine, oziroma jih je porajal v času nacizma tako strahotne in množične, kakršnih nesrečna človeška zgodovina niti v svojih najbolj mračnih obdobjih ni nikoli zabeležila.

In potem naj Slovenci na Koroškem pa tudi nemško koroško in avstrijsko ljudstvo klone pred voljo neizkoreninjenega nacizma in fašizma, ki ga posebej Heimatiendst, prav tako, kakor so klonile razen komunistične vse druge avstrijske politične stranke, oziroma njihova vodstva, parlament, ki ga tvorijo vrhovi in vršički teh strank, in vlada, ki se imenuje socialistična in ki se boji, da bi izgubila pri prihodnjih volitvah glasove heimatiendstovsko šovinistično nahujskanih volivcev.

Zato je ta vlada pristala na vnovično preštevanje koroških Slovencev, ki je bilo in je po avstrijsko doslej vselej samo odštevanje in na katero zavedni koroški Slovenci ne morejo pristati in se mu bodo postavili po robu z bojkotom ter terjali dosledno izpolnitev sedmega člena avstrijske državne pogodbe, ki so si ga priborili v boju proti Hitlerju kot partizani v vrstah NOV Jugoslavije skupaj z drugimi vojskami protihitlerjevske koalicije in ne bodo odnehali pred silami, ki so smatrale poraz Hitlerjeve Nemčije kot svoj poraz in ki se danes še vedno razkazujejo s Hitlerjevimi odlikovanji za »junštva« in zločine, storjene nad ljudstvi okupiranih držav v drugi svetovni vojni.

Če se ima sodobna Avstrija zares za prvo nacistično žrtev, potem bi se morala sramovati odlikovanih veteranov nekdanjega Hitlerjevega Wehrmachta, zločinske SS in gestapa, pa tudi Steinhackerja in Heimatiendsta, ne pa podlegati zahtevam teh sil, ki so leta 1938 izročile Avstrijo Hitlerju in uničile njeno državnost, nove svobodne državnosti avstrijske republike pa ji niso nikoli priborile. Tega ni mogoče zanikati. Svoboda Avstriji so priborile povsem druge sile, med katerimi prav gotovo niso bili najmanj močni koroški slovenski partizani na koroških tleh in partizani prvega avstrijskega bataljona, ki se je od novembra 1944 boril za svobodo Avstrije v okviru narodnoosvobodilne vojske Slovencev, ki mu je ta boj edino lahko omogočila in ki je znala njihov boj tudi ceniti, o čemer je bilo pri nas tudi po vojni mnogo več napisanega kakor v sami Avstriji.

Slovenski kmečki dom v Celovski ravnini ob koncu 19. stoletja — po zgodovinskih virih narisal T. Tomazin

ASIMILACIJA NA AVSTRIJSKI NAČIN

Historia magistra vitae — Zgodovina, učiteljica življenja, to vsebine polno reklo kot da danes ne velja več. Lep primer za tako trditev je vsekakor obnašanje Avstrije v tako imenovanem manjšinskem vprašanju. Vendar nam tu ne gre le za obveznosti, izhajajoče iz člena 7. državne pogodbe. Gre nam za mnogo več. Spraševati se moramo, do kod bo še segla brezbrzičnost in zavestno omejevanje osnovnih pravic vsakega posameznika in kršenje osnovnih načel človeškega dostojanstva, pa naj bodo te pravice, ta načela zapisana v nekem pravnem aktu, ali ne. Človek je človek z ali brez mednarodnih dokumentov. In ta človek se Slovencem na avstrijskem Koroškem grobo jemlje, in to kljub nekemu mednarodnemu dokumentu. Poleg svetovno znanih žarišč rasnega razlikovanja in zatiranja v svetu, zatiranja, ki temelji na nekakšnih, že zdavnaj preživelih težnjah po ohranjanju koristi in privilegijev, mednarodna skupnost dobiva novo, vse bolj ostro oblikovano žarišče — avstrijsko deželo Koroško.

Avstrija je demokratična država, katere državstvena suverenost temelji na državni pogodbi, sklenjeni med zmagovalci v drugi svetovni vojni. Avstrija je druga republika. Dvakrat v zgodovini je bila izbrisana s političnega zemljevida Evrope. Prvič takrat, ko se je med prvo svetovno vojno razsul stoletni habsburški imperij in se je iz njegovih ruševin rodila prva avstrijska republika, drugič pa v usodnem letu 1938, ko je Hitler Avstrijo z »Anschlussom« priključil tretjemu »Reichu«. Po zmagi zaveznikov in dokončni kapitulaciji hitlerjevske Nemčije so bili dani pogoji za ponovno vzpostavitev avstrijske državnosti. Rodila se je druga avstrijska republika.

Ta druga republika pa je iz okupirane dežele nastala tudi zato, ker so avstrijski državljani sodelovali v skupnem boju proti nacizmu. Neljuba resnica je namreč za današnjo, zlasti uradno Avstrijo, da je velika večina »pravih« Avstrijcev sodelovala v »veliki borbi za domovino«, za nemštvo, kar pomeni, da so bili ti »pravci« Avstrijci vzorni Hitlerjevi soldatje in nemalo njih, »strokovnjakov za Balkan«, prav dobro poznajo tudi naši narodi. Zaradi takih dejstev bi Avstriji po kapitulaciji pripadalo edinoletno status premaganca, vendar ni bilo tako. Avstrijski politiki so takrat zagovarjali trditve: »Avstrija je prva žrtev nemškega nacizma, Anschluss je bil vojaška, nasilna priključitev k tretjemu »Reichu«. Svobodoljubni Avstrijci so sodelovali na strani zaveznikov vojske.«

Da, to je bila resnica. Anschluss je bil vojaška, nasilna priključitev k Nemčiji, vendar se je tudi izredno velika večina Avstrijcev jasno in glasno izrekala za to priključitev in kasneje sodelovala pri

vojnih grozodejstvih nacistične soldateske. Res pa je tudi, da je v Avstriji med drugo svetovno vojno delovalo dobro organizirano gibanje — koroški partizani, katerih večino so predstavljali prav koroški Slovenci, danes preganjana in brezpravna narodnostna manjšina, živeča znotraj meja republike Avstrije, tiste Avstrije, ki se ima za svojo vzpostavitev zahvaliti predvsem njim.

Ne le zato, ker pripadamo istemu narodu, temveč tudi zato, ker moramo misliti

v Avstriji tudi njih, ki mislijo pošteno, delujejo pošteno in različnost v jeziku jim ne pomeni nikakršne ovire. Toda žal v Avstriji ne morejo dokončno opraviti z neko preživetjo, a iz preteklosti predobro poznano, najbolj mračno ideologijo človeške zgodovine. To ideologijo ljubosumno varujejo tisti ljudje, in žal jih ni malo, ki z nostalgijo gledajo nazaj na stare čase, ko so se kot »gospodarji« sprehajali po številnih deželah zaslužnjene Evrope in krvavo propagirali skulturo nacizma iz tega stoletja.

človeško, nam ne sme biti vseeno, kaj se dogaja v osrčju tako izmučene Evrope. Tu ne gre več le za nekakšne ideološke razlike, za upravičenost nekakšnega izmišljenega »prastrahu«, gre za dobro načrtovani in do skrajnosti premišljeni etnocid, ki ne pomeni nevarnosti le za prizadeto narodnostno skupnost, temveč je v posmeh vsemu humanistično mislečemu človeštvu — ti-stemu človeštvu, ki si želi mirnega in vsestranskega razvoja vseh svojih potencialnih zmognosti in sposobnosti. To ni niti patetika, niti utopizem, to je realna in uresničljiva vizija vsega svobodoljubnega človeštva.

Ne bilo bi pošteno, ko bi vseprek trdili — Avstrija, Avstrijci nasploh. Ne. Veliko je

Na ves glas prepričujejo sebe in druge, da so prvi na braniku germanske kulture, ki jo morajo skrbno varovati pred nevarnostmi slovanske povodni — te drhali nečiste krvi in brez prave kulture. Imajo se za viteze na okopih civilizacije, ki ji grozi nevihta barbarstva. To je njihova vojna, ki pa jo žele podtakniti vsemu človeštvu. Nekoč jim je to uspelo, toda verjeti moramo, da je bilo to zadnjič.

Ta fašistoidna skupina »pravih« Avstrijcev, ki se sami radi imenujejo tudi za »avstrijske Nemce« zbrana v, z državno pogodbo prepovedanih organizacijah in društvih, potiska vso Avstrijo v sramoto. Pred njimi je kapitulirala celo uradna avstrijska politika, je kapituliral skoraj ves avstrijski

Na Jesenicah prestopim v avstrijski neznanstveni dolgi vagon, predeljen z visokimi lesenimi stenami, tako da se lahko udobno nasloniš, zadremiš in te nihče iz sosednjih razdelkov ne vidi. Razen mene je v vozu še nekaj avstrijskih železničarjev, ki se vračajo z nočne izmene, pa še nekaj moških in žensk, ki se prav tako vračajo z dela ali pa odhajajo na delo. Skratka, delavski vlak, opisujem pa ga zato, ker prav gotovo le malokdo sploh ve za ta vlak in da je mogoče priti čez mejo tudi na več kolesih, ne le na štirih in z lastnim motorjem, pa da je lahko tudi tako kolektivno premikanje še bolj zanimivo, čeprav se lahko zdi individualističnemu in vsaj na videz visoko standardnemu okusu nesodobno in neudobno.

Za dremanje pa je bilo komaj kaj časa, saj mi je že v Ljubljani ljubezniva uslužbenka pri potovalni agenciji razložila, da bom moral v Rosenbachu prestopiti. In tako se budni zrinemo skozi Karavanke, kakih 1600 m globoko nekje med Golico in Rožco na drugo stran, v oblačno koroško jutro, se spustimo previdno, solidno in počasi okrog globač, mimo hudournikov in skozi gozdove med travnike, polja in vasi prijaznega Roža in že vstajamo s polivinilasto tapetiranih klopi ter se pomikamo proti izhodu. Za mano se tišči avstrijska železničarja, možaka več kot zrelih let, pa ju malo zaradi gotovosti in malo iz radovednosti povprašam:

»Moram za Celovec v Področji prestopiti?«

Nič me čudno ne pogledata, nič se ne spogledata, in eden mi odgovori nekoliko trdo, ko da bi orehe trl med zobmi, pa vendar po slovensko:

»Ja, v Rosenbachu prestopiti.«

Še bolj sem radoveden, pa nadaljujem:

»Bom dolgo čakal na vlak za Celovec?«

»Nič dolgo, vlak za Celovec že čaka.«

To je bilo prvo zadovoljstvo, ki me je obšlo onkraj Karavank. Pozabil sem na mejo, nisem čutil tujstva. Niti ne, ko sem se potegnil v drug vlak, v prav tak vagon kot je bil prejšnji, in si poiskal sedež v enem izmed predelkov, med družbo mladih ljudi, po vsej priliki dijakov, ki se vozijo v Celovec v šolo. Pogovarjajo se in šalijo, eden bulji v knjigo. V predelku onkraj hodnika je podobna družba, rekel bi, da malo zrelejša, mladi delavci, vajenci, vajenke. Dva se stiskata in si imata bogve kaj skrivnostnega in lepega povedati; neko strašno lepo dekle bliska samozavestno po fantih, ustnice ima kot vrtnica, pa še z rdečilom jih je rahlo obarvala, da so še izrazitejše, še določnejše oblikovane in tudi nos ima povsem raven in čelo gladko in belo ko marmor; če se le ne bi vsak hip tega zavedala, ko ne bi bila tako ponosna na to svoje alabastrstvo! Vsi pa govorijo po nemško, ampak nič me ne moti, saj so besede le dogovorjena znamenja sporazumevanja. V prav taki družbi bi se lahko vozil tudi po naši kranjski deželi. Prav tako bi se šahili, se stiskali, buljili v zvezke, bili domišljivi ali skromni, se poglobljali v čudovite stripe in zvečili gumi in se na vso moč, kakor zdaj tile tu, zastrupljali z nikotinom ter sebi in svetu dokazovali svojo zrelost.

Vozimo se mimo postaj in krajev, ki jim po zemljevidu, priloženem Blaža Singerja »Vodniku na poti med Slovenci na Koroškem«, iščem poleg nemških slovenska imena: Brežnje — Fresnach, Podgorske Rute — Greuth, Sveče — Suelschach, Svetna vas — Weizelsdorf, Struga — Stran, Ščeden — Tschedran in tako naprej. Milo se mi stori. Mogoče ti mladi ljudje sploh ne vedo več za prava imena, ne poznajo več njihovih lepih, zvonečih pomenov, ampak le neke nerazumljive, brezumne besede, ki označujejo neke geografske pojme in nič več. Lahko bi kraje preprosto poimenovali s številkami, bilo bi enostavneje: 1, 2, 3, 4... sto, tisoč. Ali s črkami: A, B, C... Vsaj ne bi bilo tako zapleteno, nesmiselno in neestetsko. (Najbrž prav zato, ker so

storili nekaj tako grdega, groznega, zagriženi grduni, zdaj ne trpijo izvirnih slovenskih imen, da bi bilo ja pozabljeno, kar je bilo, da bi bila resnica ja za zmeraj pokopana in da bi do konca prevladala laž, pa če še tako znakažena in osudna.)

Koliko let je že minilo, odkar sem bil zadnjič v Celovcu? Prešteti moram, ne morem verjeti. Prav res, devetindvajseto je že. Na nakupe ne hodim, česa drugega pa tudi nimam tam iskati. Klagenfurt, to ime se mi je bilo takrat usedlo v dušo kot nekaj grozljivega, podobnega brezizhodnosti, uničenju. Toliko let je moralo miniti, da sem si mu spet zaželel pogledati v obraz, se prepričati o nečem, kar sem imel za mrtvo, brez pričakovanj, brez iluzij, kar tako, kot gre človek pogledat kak kraj svojega spomina, staro hišo ali usahljeno drevo.

Takrat, maja 1945, sem se bil s tramvajem peljal skozi Celovec. V uniformi, brez pištole. Saj je bil že mir in hotel sem biti civilist, uniformo sem nosil le zato, ker druge obleke nisem imel. Ne spominjam se podrobno, kako se je zgodilo, najbrž sem hotel pozabiti in sem potlačil globoko v podzavest, ko da se ni zgodilo, ko da ni bilo res: zrinili so me iz tramvaja in slišal sem sikajočo besedo: Čuš!

Tega nisem še ne napisal ne povedal, najbrž zato, ker je pregrozno, preveč breupno, in pravzaprav se šele zdaj prav zavedam strašne simbolike tistega v en sam tramvaj skritega, prav nič mednarodno pomembnega dogodka, ki se je zgodil komaj dva ali tri tedne po porazu nacizma. Dvomi, da bi se lahko zgodilo kjerkoli na svetu, samo v Klagenfurtu se je lahko. Saj še danes ne vemo, koliko glav je imel nacistični zmaj, zagotovo pa je ena ostala v Klagenfurtu živa. Potuhnjena, komaj slišno sikajoča, med ropotanjem tramvajskih koles jo slišim. V ugodju in udobju se je ohranila, preživela in v mestu »od okupatorja osvobodjene nevtralne« dežele računala na boljše čase. (Saj je bila vendar tudi Avstrija, prav tako kot na primer Jugoslavija ali Danska, žrtev nemške okupacije!)

Potem pa še to: naslanjal sem se na polico nekega okna v hiši Mohorjeve tiskarne in nastavljal obraz zgodnjemu junjskemu soncu, ko sem zagledal tri tanke, ki so se po cesti pomikali proti postopju. Defilirajo pač, sem si rekel, naj defilirajo naši zavezniki, oni se zelo radi kažejo s tanki. Ampak ne, kaj pa to pomeni, en tank se je postavil na en ogel hiše, drugi tank na drugi ogel, tretji je odskrtal za hišo... tanka se obracata proti hiši, vanjo in vame namerjata celi mitraljezov... Opozorim tovariše, pa kaj hočemo, na pragu že stoje vojaki v večeraj še prijateljskih uniformah, zdaj pa že tujih. Pograbim svoj pisalni stroj in hočem skozi vrata, pa mi vojak ne pusti. Stroj moram odložiti. Moj stroj. Tega se še prav posebno spominjam, najbrž je tudi v tem kaka globlja simbolika: stroj sem bil kupil v osvobojenem Beogradu, v starinarni, takoj po osvoboditvi, ko sem se bil pripeljal tja z ruskim letalom iz Bele krajine, ko je bila tam še vojna. Kupil sem si bil pisalni stroj, to individualno, skromno orodje, kot bi si bil kupil, če bi bil čevljar, šilo in dreto. Kupil zato, ker se nisem hotel udeleževati plenjenja, čeprav sem videl, da so si drugi že vlačili s seboj fotoapurate pa daljnogleda pa motorje pa že tudi avtomobile in se po tako uspešnih izkušnjah usposabljali za še večje mirmodobne podvige... Čutil sem se okradenega, oropanega, jaz pa sem sanjal, da sem že prestopil prag svobode v kraljestvo miru in dela.

O Klagenfurt, o Klagenfurt — ali kako že poje podobna pesem. Kolesa pa meljejo svoj Kreuth, Strachitz, Stein in jaz v mislih v podtekstu berem Kopanje, Stražišče, Zakamen...

Gledam te mlade ljudi, rad jih imam kot vse ljudi, dokler ne dvignejo rok nad druge ljudi, in smilijo se mi ti mladi ljudje, oropani za smisel in za lépo. Za kakšen smisel, za kakšno lepoto, za kakšno dobroto bodo živeli, delali?

Rad bi poskusil, če je še kaj podteksta v njih, omahujem v sebi, bojim se, mika me. »Je že blizu Celovec?«

Poba meni nasproti se spogledata, potem pogledata mene, čudnega tujca, ki se je bil prikadel v ta jutranji, dijaški in delavski vlak, pa se v očeh enega nekaj zgane, podtekst ali kaj, prikima in nekaj zamomlja. Ni znal odgovoriti, razumel pa je.

»Hvala,« pravim in to ni prazna zahvala, marveč zahvala za nekaj tolažečega, kar mi gane dušo in je povračilo za prejšnje bridke misli.

Potem izstopamo, spraševati pa si nič več ne upam, bojim se, da bi se mi rahla stavba upanja podrli.

Lahko ti je, popotnik, ki prihajaš z natančno določenim ciljem: menjal bom tam in tam, tam dobro menjajo, ali pa potegnesh iz skritega žepka prithotapljenke šilinge, še lažje je tebi, ki prihajaš s potnim nalogom, dnevnic, legitimacijo in priporočilom, kaj pa si lahko obeta osamljen strelec? Ne pri klagenfurtskih ne pri celovških (slovenskih) institucijah ne bo dobrodošel.

Pa saj ne prihajam k njim na obisk, se tolažim. Ura je zgodnja, komaj osem, vseeno pa moram pohiteti, zakaj možna osamljenega strelca ne prenese prenočevanja v devizah.

Vsaj o dveh fenomenih se hočem prepričati: če res razstreljujejo v republikanski, demokratični Avstriji protinacistične in odporne spomenike pa če res postavljajo spomenike nacizmu in revanšizmu.

Ne spoznam se v Celovcu, zato moram spraševati. Po slovenski vprašam starega postrežčka pred postajo, kako bi prišel v Rož. Prav nič začuden me ne pogleda, postrežčki imajo pač opravka z različnimi ljudmi in vedu vse. Razložijo mi, da se moram odpeljati z omnibusom najprej do Ferlacha, tam pa bom prestopil na drug omnibus, ki me bo potegnil do Abteia, od tam do Rož. Bomo pa moral peš, vendar pa ni daleč; pa da omnibus za Ferlach odpelječez pol ure prav izpred postaje. »Hvala lepa,« in »Na svidenje,« nakar se v Singerju prepričam, da je Ferlach — Borovlje, Abtei pa so Apače in če bog da, bom dopolnje opravil ta obisk. Za vožnjo pa potrebujem šilinge (južno nosim kot samotni strelec, upokojenec, kmet ali kakor hočete v malhi s seboj), zato stopim nazaj na postajo (kdaj bo ljubljanska tako prostorna, funkcionalna, čista?) in prešine me misel, da bi povsial svoje slovensko spraševanje na višjo raven — v nekako zasebno anketiranje. Torej vprašam pri informacijah še enkrat, kako bi prišel v Rož. Mlad uslužbenec samo odkima, pa se oglasi njegov kolega na sosednjem sedežu in nama v trdi mešanici dveh jezikov pomaga, da prideva do istega zaključka kot prej s postrežčkom. Prav vljudno se poslovim z »Na svidenje« in z »Auf Wiedersehen« (sic: smo resda kmetje, divjaki pa ne) in stopim k drugemu okencu, k menjalnici, kjer se mi po slovenski ne posreči menjati dinarjev v šilinge in moram poprositi elegantnega gospoda v njegovem jeziku, nakar mi da za 100 ND 100 šilingov, kar je pač najslabša možnost na svetu. Vendarle pa »Dar keschön« in »Auf Wiedersehen« in tako mi lepo mine čas do odhoda. Ko vstopim v omnibus, sedi v njem že nekaj ljudi, ki jih pozdravim z »dober dan«, in se niti ne bojim, da bi me vrgli iz vozila, kaj vem zakaj sem kar dobre volje. Dva ali trije mi v pozdrav prikimajo, voznik in obenem inkasant za volanom pa mi na besedo »Borovlje« odvrne: »Noch nie gehört,« (»Še nikoli slišal,«) česar mu kajpak ne verjamem, pa se naredim kot on neumnega in rečem »Ferlach«, nakar mi da listek, jaz pa njemu sedem šilingov, potem pa se popeljem skozi mesto na državno cesto, ki pelje na jug proti Ljubelju. Kavnato rjavi tok Drave pridemo približno tam, kjer sem se pred dvema urama pripeljal z vlakom.

(Nadaljevanje na 16. strani)

Cvetko Zagorski

PO KOROŠKIH KOLOVOZIH

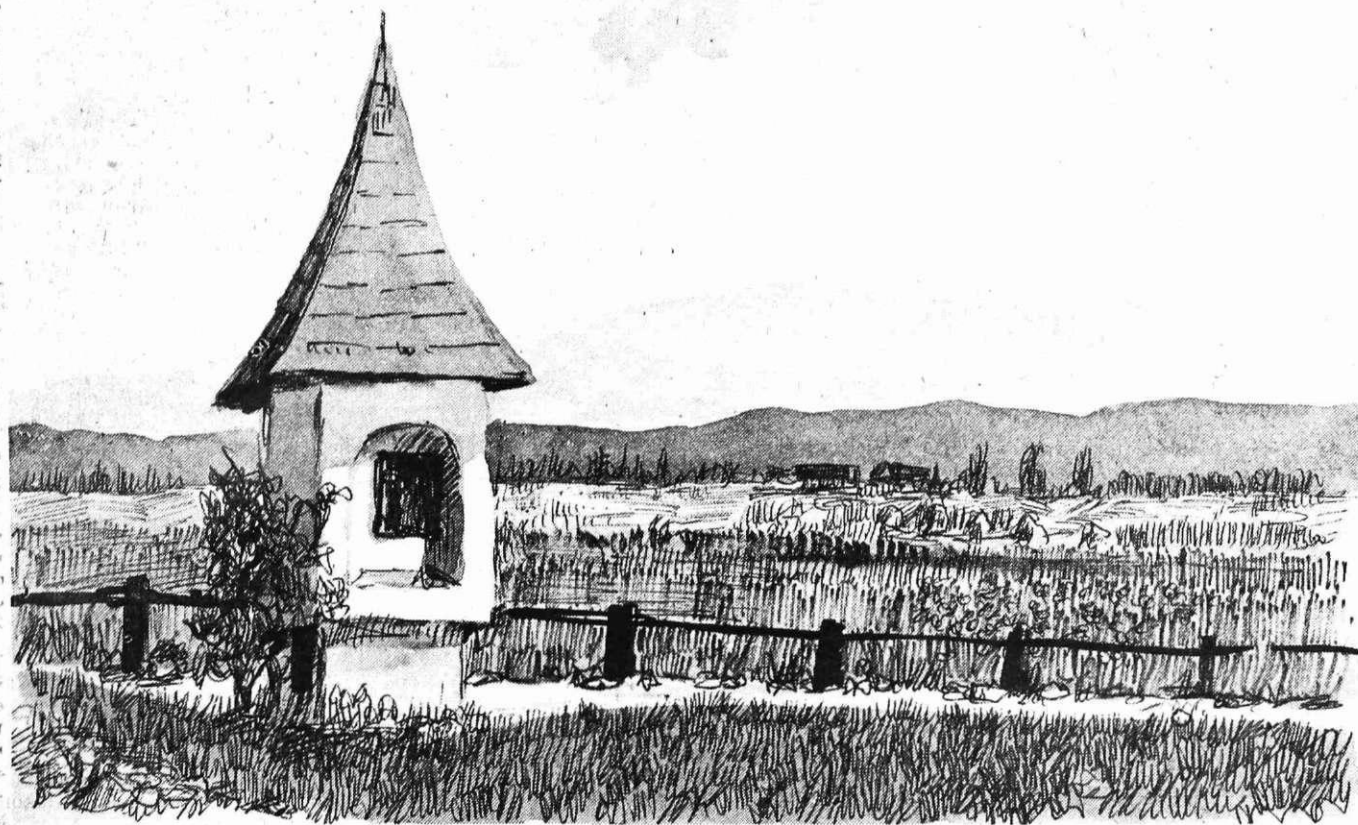
ZAPISI S POTI

Malo pred peto sedem na vlak in se potegnem do Jesenic. Spotoma imam dovolj časa, da še enkrat premislim: kakšen nevernež sem in čudak (lahko kdo poreče tudi bedak), da se takole vozim preverjat nekaj, kar so si za to poklicani in plačani že ogle dali, zapisali, fotografirali in v večji in vsični obliki dali na znanje javnosti. Poleg plače so kasirali dnevnice, kilometrino, mogoče še kaj za reprezentanco, hitro opravili, se pozanimali spotoma za menjava valut in kaj nakupili zase, za družino, mogoče za prijateljico, vse normalno in nič čudsko. Pametni, preudarni, uspešni ljudje, ki jih preveva zavest, da služijo domovini, ona pa jih sproti pravično plačuje. (Tako mi je nekoč razlagal tak potnik, s pipico miru med zobmi.)

Ti pa takole po svoje in ob svojem, osebenjsko, na račun penzije. Prav je imel uspešni sorodnik, ki mi je že pred dvajsetimi leti rekel, da sem bedak, in tudi nekdanji prijatelj je imel prav, ko se mi je prežirljivo posmehnil: samotni strelec, in šel stran od mene, svojo uspešno pot.

Koroška domovinska ljubezen pa ima še neko drugo ozadje, ki nas že stoletja veže na to deželo in ustvarja neko čustveno skupnost... Kaj je to? Na Koroškem se je v šestem stoletju spočela prva slovanska državna tvorba. Kake starejše menda naša zgodovina ne pozna. Ljubezen naših prednikov do svoje koroške domovine je že od takrat zrasla v tisto veliko čustvo, ki še danes živi, ko je koroška državnost že davno prenehala živeti. Tega čustva so se pozneje polastili tudi tuji oblastniki dežele, nemški priseljenci, in ga vsadili v srce vsakega prebivalstva ter ga izkoristili proti pravicam starega prebivalstva, proti koroškim Slovincem...

Prežihov Voranc: »Srečanje«

Znamenje pri Sinju, vasi (1976)

tisk, toda pred njimi niso kapitulirali tisti, proti katerim je vsa ta gonja naperjena — koroški Slovinci, vsaj tisti ne, ki so si upali Slovinci tudi ostati. In teh ni tako malo, kot trdi avstrijska vlada. Oni vedo za svoje pravice in jih vztrajno zahtevajo. Vztrajno se bore za tisto priznanje, ki jim ga je zgodovina dala že davno, ne morejo pa ga dobiti od avstrijske državne administracije. Absurdnost nekega stanja. Na avstrijskem Koroškem divja še vedno, skoraj šestdeset let po tisti zgodovinski prelomnici, ko so južnoslovanski narodi dobili svojo državnost, kakršna že je bila, neizprosni boj za najosnovnejše možnosti obstoja slovenskega narodnostnega življa.

»Prastrah« je učinkovito orožje v rokah neonacistov v Avstriji. Ne da bi zardevali od sramu, brez kakršne koli znanstvene podlage strahovito potvarjajo zgodovino. Kljub vsem nespornim dejstvom trde, da je Koroška vse čase bila, je in bo nemška dežela. Najnesramnejši in do skrajnosti cinični pa so, ko tiste, ki so se uprli Hitlerju in nacizmu, zmerjajo za izdajalce domovine in sebe imenujejo domovini zveste, ker so junško prelivali svojo kri pred Mosko, Stalingradom in širom Evrope za Veliko Nemčijo, braneč idejo pangermanske prevlade sveta. Partizansko odlikovanje na suknjiču je danes v Avstriji izdajalsko dejanje, kljukasti križ za znak največje predanosti domovini. Quo vadis, Austria?

Politične rešitve so vedno le delne rešitve, vse do takrat, ko jih kot edino veljavne in pravične sprejmejo dejanski, konkretni ljudje, tisti, o katerih usodi se odloča. Politična akcija je nemočna, če se z razumskim dokazovanjem ne preseže ideologija. Politična akcija se lahko nasloni na oblast in ta lahko uporabi grobo silo — policijo, vojsko ali obe skupaj, toda to položaja ne more spremeniti, lahko ga za nekaj časa umiri, a le navidezno; slej ko prej vulkan, ki se je pritajil, izbruhne in največkrat z mnogo večjo močjo.

Avstrija si prizadeva položaj na avstrijskem Koroškem rešiti politično, seveda v škodo slovenske narodnostne skupnosti. Toda to reševanje že vrsto let čepi v slepi ulici, iz katere kot da ne more, ali noče najti izhoda. To dokazuje dejstvo, da je vrhunec reševanje doživelo z izjavo enega najvišjih avstrijskih državnih funkcionarjev, v kateri slovenski manjšini milostno podeljuje pravico do asimilacije — torej do pojava, ki enostavno rečeno pomeni etnocid, oz. izničenje pripadnikov neke narodnostne skupnosti. Pri asimilaciji gre za odpravljanje razlik, ki obstoje med posameznimi družbenimi ali nacionalnimi skupinami. Celoten kompleks, ki ga zajemajo procesi asimilacije, je kompleks kulture, pri čemer moramo razumeti pojem kulture v najširšem, socialno-antropološkem smislu. Torej gre pri asimilaciji za takšne procese, v katerih prevzema ena družbena ali nacionalna skupina od druge skupine, s katero prihaja v tesen stik, njen način ravnanja, mišljenja, vrednotenja, skratka njen način življenja — njen **modus vivendi**. V končni posledici vodi asimilacija do integriranja kulturno in etnično različnih skupin. V primeru koroških Slovencev v Avstriji je popolnoma razvidno, da bi bil končni rezultat asimilacije tak, da bi se pripadniki slovenske manjšine popolnoma zliili z večinskim narodom in bi popolnoma opustili in izgubili svoje kulturne značilnosti in prevzeli vse značilnosti večinskega naroda.

Avstrijski politični veljak ni niti poiskoval prikriti vseh daljnosežnih posledic svoje izjave. Ne, ravno obratno. Naravnost je dal vedeti, kakšno pot ubira uradna Avstrija v »reševanju manjšinskega vprašanja«. Za končno poslastico pa poskrbi dejstvo, da je omenjeni avstrijski politik postal celo avstrijski zunanji minister in strokovnjak za manjšinska vprašanja.

Torej asimilacija! Ni dovolj, da je to dejstvo v izrazitem nasprotju z vsemi načeli

Rušenje dvojezičnih napisov na avstrijskem Koroškem

li mednarodnega varstva narodnostnih manjšin. Gre do dlje, ko trdijo, da je nedotljiva pravica vsakega Avstrijca, da se prizna, oziroma da postane pripadnik večinskega, to je nemško govorečega naroda. Farsa, ki si je za svoj oder izbrala Avstrijo, prav tisto Avstrijo, ki je energično, ne da bi izbirala sredstva zahtevala vse narodnostne, ekonomske in politične pravice za svojo manjšino na Južnem Tirolskem v Italiji. Imamo torej teorijo dvojnih meril. Avstrijci v Italiji — da, Slovenci v Avstriji — ne.

Ves svet se trudi v prizadevanjih za lepšo prihodnost, boljši, pravičnejši svet. Ljudstva vseh barv kože in ras streme k sožitju in vzajemnemu spoštovanju. Ekonomski in prestižni interesi centrov moči v svetu pa s svojimi, včasih odkrito imperialističnimi ukrepi dušijo to vsestransko težnjo vseh tistih, ki svoj poglavitni interes vidijo le v skupni blaginji svobodne asociacije vsega človeštva. Žal je ta cilj preveč daleč, da bi bil lahko kaj več kot abstrakten, zlasti za vse tiste pripadnike ekonomskih in političnih elit, ki v takem razvoju

vidijo konec svoje blaginje, temelječe na zatiranju, izkoriščanju in ustrahovanju. Znotraj takega dogajanja v svetu tudi Avstrija mnogo laže igra svojo umazano igro, kajti načela »pacta sunt servanda« (pogodbe moramo spoštovati) ne krši le ona edina. Podpisati kos papirja, pa naj bo to kakršna koli pogodba že, je veliko lažje, kot pa popolnoma in dokončno rešiti neko vprašanje, ki je resda notranje politično vprašanje, vendar je njegova rešitev eden od pogojev neke državnosti.

Tu pa še Avstrija moti, če misli, da svet je in bo ostal tam, kjer je bil v usodnih letih po vojni. Neka politika je lahko še tako samovsečna, neka ideologija še tako neranljiva in nek družbeno-ekonomski sistem še tako nezlomljiv, je to le in samo na videz. Zgodovina je učila in še uči, da v tem našem enem in edinem svetu ni nič trajnega — vse je podvrženo zakonom zgodovinskega razvoja, ne nazadnje tudi človekova zavest o samem sebi in o svetu okoli sebe. Zgodovina je bila, je in bo ostala učiteljica življenja. In tudi Avstrija ima svojo zgodovino.

(KAM GREŠ, AVSTRIJA?)

Josip Vidmar, *Sodobnost* 1976/10

Po vsem videzu se tega dejstva dobršen del finančnih, vojaških in političnih močtcev v germanskem svetu ne zaveda. Žalostno je, da je zaslepljen od nacističnih in

Taka zastrupljena miselnost namreč veje iz večkrat ponovljenih izjav avstrijskega vladnega predsednika in »socialističnega« voditelja Kreiskega, češ da popolnoma razume čustva tistih domovini zvestih Korošcev, ki se boje, da se ne bi še tretjič ponovilo, kar se je bilo zgodilo ob koncu prve in druge svetovne vojne: da so namreč jugoslovanske čete prodrle čez Karavanke. Iz tega lahko sklepamo, da se germaniki nacionalizem, kljub dvema izgubljenima vojnoma, še ni unesel, marveč da ima oba poloma le za izgubljeni bitki v svojem »drangu«, se pravi, agresiji na vse strani sveta, predvsem pa proti vzhodu in jugu. O tem zgovorno pričajo skoraj po vseh krajih Avstrije postavljeni nagrobniki, spominske plošče s kolonami imen, odkritja spomenikov itd., ki nimajo namena, da bi pomagali k iztрезnitvi, marveč hočejo zbuhati nacionalistične tradicije in netiti novo rasistično sovraštvo, s tem pa po drugi strani nujno zbujaajo odpor ogroženih narodov in njihovih manjšin, kar ne more ostati brez usodnih posledic za agresorje same, česar pa jih šola zgodovine po vsem videzu doslej še ni naučila.

V drugo smer pa gre razsežnost odpora obeh manjšin proti »prostovoljni asimilaciji«, se pravi nacistični agresiji: le-ta se sama, s svojo trdoživostjo, v obrambi svojega obstoja internacionalizira, čeprav še ne tudi uradno, in se obenem z osvobodilnimi gibanji vseh še neosvobojenih narodov in njihovih še ne priznanih manjšin vključuje v svetovno gibanje nevurščenih, katerega elementarna moč se ob vseh različnih poteh in različnih stopnjah razvoja tako krepi, da iz leta v leto vse bolj potiska imperialistične in neonacistične sile v defenzivo. In s kakršnikoli napadi Kreiskijeve, Pahrove in Feldnerjeve sorte se mora danes otepati slovenska manjšina na Koroskem, v katerihkoli okoliščinah potekajo priprave na preštevane posebne vrste, kakršnikoli bodo rezultati, gotovo je to, da opravlja ta manjšina, njen zavedni del, nalogo, kakršno je že med prvo in drugo svetovno vojno in skozi ves svoj zgodovinski vek: postavlja se po robu in v bran rasističnemu načelu zatiranja in nasilja, za enakopravnost in pravico do življenja in razvoja vseh narodov in njihovih manjšin po vsem svetu.

Cvetko Zagorski

IZVAJANJE DRUŽBENEGA NAČRTA RAZVOJA JESENICE V LETU 1976

(Nadaljevanje s 1. strani)

potekajo, za realizacijo naslednjih integracijskih povezovanj:

- Gradbeništvo: SGP SAVA — SGP Projekt Kranj;
- Trgovina: ABC Rožca — TP Zarja;
- Kovinsko predelovalna industrija: Kovinoservis — železarna Jesenice;
- Promet: Jesenice Transport — Viator;
- Turizem: Hotel Alpina je konstituiran pri TOZD Hoteli Kompas Kranjska gora.

Pomembne uspehe pa smo realizirali na področju samoupravnega dogovarjanja v združenem delu v naši občini.

LJUDSKO POSOJILLO ZA CESTE

Ta akcija je v naši občini izredno dobro uspela, kar kažejo tudi naslednji rezultati:

skupina vpisnikov	število vpisnikov	vpisani znesek v din
A	12.141	20.763.391
B	821	844.190
C	31	6.073.476
Skupaj	12.993	27.687.057

Z vpisano vsoto smo za 45 odstotkov presegli predvideni znesek, ki ga je planirala republiška skupnost za ceste. Ta presežek, ki se bo dokončno ugotovil po dejanskih vplačilih, bo namenjen za obnovo cest na območju občine Jesenice in o predlogu naložbe teh sredstev bodo razpravljali in sklepali zbori skupščine občine.

SAMOUPRAVNI SPORAZUM O FINANCIRANJU KRAJEVNIH SKUPNOSTI

Letos je bil sklenjen tudi samoupravni sporazum o združevanju sredstev za pokrivanje skupnih potreb in interesov v krajevnih skupnostih. Od predvidenih 107 podpisnikov, ki bodo združevali sredstva (300 din na zaposlenega v tekočem letu), je sporazum doslej podpisalo 82 TOZD.

Od ostalega samoupravnega dogovarjanja velja omeniti še samoupravni sporazum o združevanju sredstev za izgradnjo mrliških vež na Blejski Dobravi in sporazum o združevanju sredstev za pokritje stroškov tekmovalne smučarske proge Bukovnik.

GIBANJE GOSPODARSTVA V DEVETIH MESECIH LETOŠNJEGA LETA IN OCENA MOŽNE REALIZACIJE DO KONCA LETA 1976

Gospodarska gibanja, predvsem pa novi finančni predpisi, so bili v našem glasilu že izčrpano obdelani, zato jih v tem prispevku ne bomo ponavljali.

Na podlagi podatkov iz devetmesečnega poslovnega uspeha TOZD lahko ocenimo, da je naše gospodarstvo doseglo boljše finančne rezultate kot ob polletju letos, čeprav še vedno v manjšem obsegu kot v lanskem istem obdobju, in pri večini kazalcev pod planskimi obveznostmi.

Gospodarska aktivnost iz prvega polletja se je nadaljevala tudi v tretjem tromesečju v smeri stabilizacije gospodarstva. Devetmesečni podatki nam kažejo, da se gospodarska aktivnost izboljšuje in da lahko pričakujemo v zadnjem tromesečju še bolj ugodne rezultate.

Celotni dohodek, ki je bil ob polletju manjši za devet odstotkov kot v enakem obdobju lani, se je v tretjem tromesečju izboljšal za štiri odstotke, vendar je še vedno za pet odstotkov manjši kot v enakem lanskem obdobju. Prav tako zaostaja za družbenim načrtom za 10,6 odstotka.

Korigirani celotni dohodek (upoštevana neplačana realizacija) se je z ozirom na polletne rezultate, izboljšal za 3,7 odstotka in zaostaja za lanskoletnim rezultatom le za 1,3 odstotka.

Porabljena sredstva so bila v devetih mesecih letos za 4,1 odstotka manjša kot v enakem lanskem obdobju. To nam kaže, da so naraščala hitreje kot celotni dohodek in s tem pomembno vplivala na zmanjšanje ekonomičnosti poslovanja.

Doseženi dohodek, ki je bil ob polletju manjši za 37 odstotkov, je bil v tretjem tromesečju manjši že za 12,3 odstotka, kot je bil dosežen v enakem lanskem obdobju. Če pa upoštevamo še neplačano realizacijo, se je pa povečal za 13,3 odstotka, z ozirom na enako lanskoletno obdobje.

Doseženi družbeni proizvod je bil manjši v letošnjih devetih mesecih za 5,4 odstotka (ob polletju za 21 odstotkov), razdeljeni družbeni proizvod pa se je zvišal za štiri odstotke, v odnosu na enako lanskoletno obdobje.

Osebnna potrošnja, ki ob polletju ni bila usklajena s predvidenimi rešitvami o ekonomskem razvoju za leto 1976, se je v tretjem tromesečju zmanjšala. Neto povprečni osebni dohodek so se v devetih mesecih letos povečali za 16,8 odstotka (ob polletju 18,5 %).

Ekonomičnost (celotni dohodek na 100 din porabljenih sredstev) se je poslabšala za en odstotek v devetih mesecih (ob polletju manjša za štiri odstotke).

Produktivnost, izračunana z dohodkom na zaposlenega, se je zmanjšala za 16 %, z ozirom na lansko obdobje devetih mesecev. Dohodek na zaposlenega je v devetih mesecih lani znašal 71.661 din, letos pa 61.218 din. Z ozirom na polletne rezultate, pa se je ta kazalec izboljšal za 23 odstotkov.

Izvoz se je v letošnjih devetih mesecih povečal za 50,3 odstotka, v odnosu na enako lanskoletno obdobje. To pa predvsem, poleg prizadevanj organizacij, da zmanjšajo zunanje-trgovinski primanjkljaj, tudi ob po-

gojih slabe prodaje doma in zastojev v domačem blagovnem prometu. Pri tem pa je potrebno pripomniti, da delovne organizacije dosegajo slabše finančne rezultate kot na domačem tržišču, poleg tega pa v celotni dohodek po novih predpisih ne morejo šteti neplačane izvoza, kateri pa zavzema precej velik delež v našem gospodarstvu.

Uvoz se je zmanjšal za 29,4 odstotka v letošnjih devetih mesecih, kar je vsekakor, ob pogojih, da lahko domači reprovromateriali v celoti nadomestijo uvožene, spodbudno.

Dejanska izguba je bila izkazana pri devetmesečnem poslovnem uspehu v šestih TOZD v naši občini (ob polletju 7) in je znašala 19 milijonov din (ob polletju 18 milijonov din).

CELOTNI DOHODEK

Celotni dohodek in njegovi elementi, oziroma razdelitev pa so se gibali v tretjem tromesečju 1976, v primerjavi z lanskoletnim istim obdobjem in planom 1976, takole:

	Plan 1976	Januar 1975	september 1976	indeks 4:2	indeks 4:3
1	2	3	4	5	6
Celotni dohodek	11.756.939	7.689.188	7.304.493	62,1	95,0
Porabljena sredstva	10.435.420	6.856.770	6.574.211	63,0	95,9
Amortizacija	406.773	265.904	308.257	75,8	115,9
Družbeni proizvod	1.730.488	1.730.488	1.098.322	60,0	94,6
Dohodek	1.323.715	832.418	730.282	55,2	87,7
Pogodbene obveznosti	111.922	61.954	91.327	81,6	147,4
Zakonske obveznosti	151.597	101.045	122.543	80,8	121,3
Bruto osebni dohodek					
in osebni prejemki	797.706	487.400	603.146	75,6	123,7
Ostane dohodka	265.665	193.396	55.174	15,1	28,5

Iz razpredelnice je razvidno, da odstopamo od obveznosti, ki smo si jih začetli v družbenem načrtu za letošnje leto, pri naslednjih kazalcih:

	zaostajanje v %
Celotni dohodek	12,9 %
družbeni proizvod	10,0 %
dohodek	20,0 %
ostane dohodka	60,0 %

Družbeni plan pa smo presegli pri pogodbenih obveznostih za 6,6 odstotka in pri zakonskih obveznostih za 5,8 odstotka. V mejah planiranih sredstev so se gibala le sredstva za amortizacijo in za bruto osebne dohodke.

Ugodnejše gibanje pa nam kažejo korigirani podatki, kjer je upoštevana neplačana realizacija. Vendar nas ti podatki ne smejo zavajati, čeprav so v novih finančnih predpisih še določene nejasnosti in nasprotja, predvsem pri izračunu celotnega dohodka (neplačani izvoz, privatni sektor), medtem ko so stroški tudi za neplačane proizvode, ki niso zajeti v celotnem dohodku, polno obremenjeni.

DRUŽBENI PROIZVOD

Družbeni proizvod nam služi kot temeljno izhodišče za vidika družbenoekonomskih odnosov pri delitvi osebne, splošne skupne in investicijske porabe. Če primerjamo letošnje devetmesečne rezultate pri ustvarjanju družbenega proizvoda, vidimo, da se je ta zmanjšal za 5,4 odstotka, v odnosu na enako lanskoletno obdobje, v primerjavi s planom pa za 10,0 odstotka.

Podobno kot na celotni dohodek in dohodek, je tudi na doseženi družbeni proizvod vplivalo ugotavljanje in obračunavanje celotnega dohodka po plačani realizaciji. Ne smemo pa prezreti, zaradi zaostrenih ukrepov na domačem tržišču, slabše prodaje in s tem v zvezi manjši fizični obseg proizvodnje, poleg tega pa tudi slabše rezultate v pogledu produktivnosti in storilnosti.

Najbolj zaskrbljujoče je to, da se struktura pri delitvi družbenega proizvoda slabša pri sredstvih, ki ostajajo delovnim organizacijam. V lanskoletnih prvih devetih mesecih so bila sredstva družbenega proizvoda razdeljena v razmerju 76 odstotkov: 24 odstotkov v korist delovnih organizacij. V letošnjem prvem polletju v razmerju 72 % : 28 %, v letošnjem tretjem tromesečju pa že 70 % : 30 % v korist delovnih organizacij. Iz te primerjave je razvidno, da drugi deležniki v delitvi zavzemajo vedno večji delež, s tem pa zmanjšujejo akumulativnost gospodarstva. Pri letošnjih devetmesečnih rezultatih so se pri drugih deležnikih pri delitvi družbenega proizvoda največ povečale pogodbene obveznosti (odplačevanje kreditov), prispevki samoupravnim interesnim skupnostim in drugi prispevki od osebnih prejemkov.

Primerjava doseženega družbenega proizvoda po dejavnostih pa kaže, da se je le-ta najbolj povečal v turizmu in gostinstvu, in sicer za 36 %, v gradbeništvu za 14,4 %, v sta-

novanjski in komunalni dejavnosti za 12 %, v prometu za 7,9 %, medtem ko se je zmanjšal samo v trgovini za 45 %, in v industriji za 9,6 %. Ker pa ti dve panogi v strukturi jeseniškega gospodarstva zavzemata 72 % družbenega proizvoda, je tudi družbeni proizvod kot celota padel, tako v primerjavi z lanskoletnim obdobjem kot v primerjavi s planom.

IZVOZ — UVOZ

Tako na področju izvoza kot uvoza lahko rezultate ocenjujemo kot zelo ugodne. Skupni izvoz naših izvoznih delovnih organizacij se je povečal v devetih mesecih letos za 50,3 %, z ozirom na lanskoletno isto obdobje. Največje povečanje so zazabeležili: ISKRA — TOZD Blejska Dobrava, in sicer 77 %, Tehnični biro 56 %, železarna Jesenice za 36 % itd. Železarna Jesenice in Gorenjska oblačila pa sta že presegli postavljeni celoletni plan.

Skupni uvoz se je v letošnjih devetih mesecih zmanjšal za 29,4 %, v odnosu na lanskoletno isto obdobje, v primerjavi s planom pa za 21,6 %.

IZGUBE

Gospodarstvo naše občine je v tretjem tromesečju letos sklenilo poslovanje z izgubo 142 milijonov din in to v petnajstih temeljnih organizacijah. Izguba se je zmanjšala, z ozirom na polletne letošnje rezultate, za 56 milijonov din.

Izkazana izguba je predvsem posledica spremenjenih pogojev poslovanja in spremenjenih gospodarskih instrumentov sploh in to predvsem pod neplačano realizacijo, ta namreč znaša kar 229 milijonov din, vendar to ne velja za vse temeljne organizacije in je izguba v šestih temeljnih organizacijah združenega dela dejanska in je znašala 19 milijonov dinarjev.

Vzroke za nastale izgube smo podrobneje po posameznih temeljnih organizacijah že obravnavali ob polletni analizi gospodarjenja, prav tako sta tudi zbor združenega dela in družbenopolitični zbor sprejela vrsto ukrepov in priporočil, ki pa v tem času še niso bili povsem realizirani.

Vzroki nastalih izgub so se nadaljevali še iz polletja v tretje tromesečje, so pa predvsem naslednji: zmanjšanje prodaje gotovih izdelkov, zmanjšanje naročil in zato tudi fizičnega obsega proizvodnje, visoko pokrivanje stroškov, manjša investicijska potrošnja, povečani stroški poslovanja, visoke zaloge in ne zadnje tudi manjša produktivnost in storilnost ter povečani osebni dohodki v teh delovnih organizacijah.

ZAPOSLOVANJE IN OSEBNI DOHODKI

V občini je bilo v devetih mesecih letos povprečno zaposlenih 14.356 delavcev, kar je za 0,7 % več kot v istem obdobju lani. Od tega se je v gospodarstvu zaposlovanje zmanjšalo za 0,2 %, v negospodarstvu pa se je povečalo za 7,7 %. Ker je zaposlovanje v negospodarstvu tako visoko poraslo, moramo ta problem pojasniti obširneje.

Povečanje števila zaposlenih v negospodarstvu je v večini delovnih organizacij utemeljeno. Zaradi razširite dejavnosti so povečali število zaposlenih: dom dr. Franca Berglja (novi dom za upokojece), TOZD Vzgojno varstvena organizacija, kjer so odprli nov oddelk za varstvo dojenčkov na Plavžu in v zdravstvenem domu in bolnici Jesenice pa zaradi izpolnitve strokovno zdravstvene službe. V šolstvu se je število zaposlenih povečalo zaradi uvedbe celodnevne pouka na dveh osnovnih šolah in zaposlitve na nezasedenih delovnih mestih. Znana je namreč ugotovitev, da je število prosvetnih delavcev, zlasti v osnovnem šolstvu, še vedno premajhno.

V zvezi z ustanavljanjem samoupravnih interesnih skupnosti se je povečalo tudi število zaposlenih v njihovih strokovnih službah. Ljubljanska banka je odprla novo poslovno enoto v Železarni in s tem povečala število zaposlenih, v odnosu na lansko leto. Prav tako je bilo treba zaradi večjega obsega dela povečati število zaposlenih pri občinskem sodniku za prekrške, ustanovljena pa je bila tudi institucija družbeni pravobranilec samoupravljanja. V upravnih organih SOB se je število zaposlenih zvišalo za 2,5 % in to predvsem zaradi zasedbe delovnih mest v oddelku za ljudsko obrambo.

OSEBNI DOHODKI

V obdobju januar–september 1976 je znašal povprečni čist osebni dohodek na zaposlenega v naši občini 3.981 din in je bil 17,2 % višji kot v enakem obdobju lani, z ozirom na povprečje v letu 1975 pa je bil višji za 13,2 %. V OZD in TOZD s področja gospodarstva so znašali osebni dohodki 3.900 din, kar je za 16,8 % več kot lani v istem obdobju.

V negospodarstvu pa je povprečni čist OD v letošnjih devetih mesecih znašal 4.630 din ali 19,5 % več kot lani. Povsem drugačne primerjalne rezultate pa dobimo, če preračunamo osebne dohodek na pogojno nekvalificirane delavce. V gospodarstvu so povprečni OD na pogojno NK delavca znašali letos 3.111 din, v negospodarstvu pa 2.800 din.

STANOVANJSKA IZGRADNJA

Družbeni načrt razvoja naše občine načrtuje v letu 1976 izgradnjo 266 stanovanj v družbenem sektorju. Po podatkih stanovanjske interesne skupnosti izgradnja stanovanj v družbenem sektorju poteka po planu in bo le-ta realizirana do konca leta v celoti.

Na področju družbene gradnje je dokončana gradnja stolpnice S-3 na Plavžu (84 stanovanj), medtem ko so ostali novi stanovanjski objekti v gradnji. Tudi plan razdeljenih solidarnostnih stanovanj je že realiziran (plan 53 solidarnostnih stanovanj — realizacija 56 solidarnostnih stanovanj).

Na področju zasebnega sektorja, kjer se po družbenem načrtu predvideva izgradnja 90 stanovanj, plan po grobi oceni ne bo v celoti uresničen.

INVESTICIJE

Od investicijskih vlaganj v osnovna sredstva gospodarstva je odvisen med drugim tudi nadaljnji razvoj občine, zato je temu področju potrebno nameniti vso pozornost.

Slabše gospodarske razmere, predvsem pa slabša akumulativna sposobnost našega gospodarstva v letošnjem letu, se odražajo tudi pri investicijskih vlaganjih v naši občini v letošnjem letu.

Od planiranih investicij, ki so si jih začrtale delovne organizacije v družbenem načrtu za letošnje leto, so realizirale v devetih mesecih le

48 %. Poleg tega pa od teh investicij odpade na novo hladno valjarno 60 %, na železarno Jesenice pa 81 %, od skupnih investicij v celotnem našem gospodarstvu.

Pri virih financiranja odpade 40,5 % na lastna sredstva, 50,9 % na bančne kredite in 8,6 % na druge vire. Po namenu pa so bile letošnje investicije razdeljene: na opremo 88,4 %, na gradbene objekte in zemljišča šest odstotkov in na ostalo 5,4 %.

ZAKLJUČEK

Kot je že v uvodu napisano, so devetmesečni letošnji gospodarski rezultati boljši kot ob polletju, vendar pa pri večini ekonomskih kazalcev zaostajamo za lanskoletnimi rezultati in planskimi obveznostmi. Ne glede na dosežene rezultate, je potrebno ugotoviti, da se delovne organizacije obnašajo bolj disciplinirano, čuti pa je tudi večjo prizadevnost v gospodarjenju. Zaostrene razmere na domačem in tujem trgu v prvi polovici leta so narekovale gospodarstvu, da je pričelo bolj racionalno poslovati, vse večja prizadevanja pa so tudi pri iskanju trga.

Slabša prodaja na domačem trgu je silila delovne organizacije, da so več izvažale. Izvozne cene pa so precej nižje od cen na domačem trgu, zato v nekaterih delovnih organizacijah ne pokrivajo niti proizvodnih stroškov. Glede prodaje je potrebno dodati, da je bila trgovina tudi v tretjem tromesečju še zelo oprezna pri nakupu blaga in je ta opreznost verjetno presegla problem pomanjkanja obratnih sredstev. Trgovina je namreč še vedno slabo založena z blagom, čeprav so pogoji za nakup blaga pri proizvajalcih ugodni.

Zaskrbljujoča je tudi delitev družbenega proizvoda, saj se delež za združeno delo zmanjšuje. Taka strukturna razmerja ne zagotavljajo možnosti krepitve materialne osnove dela ter reprodukcijske in akumulacijske sposobnosti gospodarstva, kot to predvideva družbeni načrt.

Pri razlogih za razmeroma visoke izgube v našem gospodarstvu ne smemo prezreti tudi slabega poslovanja nekaterih delovnih organizacij. Pri nekaterih delovnih organizacijah, ki poslujejo z izgubo, so slabi in pomanjkljivi proizvodni programi, slaba je kvaliteta izdelkov, nezadovoljiva pa so tudi prizadevanja za združevanje in povezovanje z drugimi poslovnimi partnerji, skratka, prevelika zaprtost, ki že škoduje marsikateri delovni organizaciji.

R. Košir

Tehtanje ingotov v valjarni Bela

UREJANJE STANOVANJSKIH NASELJ V POSOČJU

Kljub neugodnim vremenskim razmeram bo zamuda pri urejanju montažnih stanovanjskih naselij v Posočju minimalna. Gradnja je malo bolj zamudna tudi zato, ker se je prvotni načrt spremenil, tako da za montažne hiše delajo kleti in ne temeljev. Načrt se je, skladno s potrebami, povečal še za nekaj hiš. Tako je trenutno pod streho na prizadetem področju že 180 stanovanj, njihovo število pa se vsak dan poveča za 20 hiš.

Po predvidevanjih se bo prva večja skupina stanovanjcev lahko vselila že konec novembra, saj morajo v nekaterih naseljih urediti le še komunalne naprave: vodovode, kanalizacijo, električno omrežje in kleti. Gradbinci bi namreč radi izročili prebivalcem urejena in preskrbljena naselja, da ne bi pozneje ostala naselja le na pol urejena.

Tri tisoč delavcev, ki obnavlja Posočje, mora zagotoviti toplo prežimovališče za 6000 ljudi. Kljub temu, da v Posočju nihče ne živi v šotoru, pa je 2000 ljudi še zmeraj nastanjenih v 600 avtomobilskih prikolicah.

Istčasno gradijo tudi 33 večnamenskih družbenih objektov. Najprej jih bodo namenili za stanovanja, pozneje pa bodo v njih uredili družbene centre posameznih naselij. Obnavljajo pa tudi objekte, ki bodo po sanaciji primerni za bivanje.

Doslej so tako uredili že 710 stanovanjskih poslopj, sanirati pa morajo še 2000 takih objektov.

V Posočju pa skrbijo tudi za živino, za katero gradijo več skupnih hlevov.

Ves ta načrt seveda brez solidarne pomoči ne bi bil izvedljiv. Doslej se je s solidarnim zbiranjem sredstev in na osnovi zakona zbralo v Sloveniji približno 210 milijonov dinarjev. V tej številki pa niso zajeta sredstva, ki jih je Zvezni izvršni svet namenil za potrošniška posojila prizadetim občanom ob potresu v občini Tolmin, Nova Gorica, Idrija, Radovljica ter v Šmarju in Sentjurju. Ta sredstva bodo upravičeni občani dobili pod ugodnejšimi pogoji.

(Iz »Dela« dne 9. nov. 1976)

Kot tatca se je ozirala naokrog, a morala je prebrati. Anica, njena najboljša prijateljica, Vebie, Cico, Mirč, Feliks. Ni pa Jožeka. Se je rešil z lažjo, s tem, da ni klonil pred mukami! Spletel je prav nespretno laž. Kako je mogel Raichmann to spregledati? A Jožek ni priznal, ne kmečko dekle. Marica, Nevenka, Boža so le pomagale. Koncentracijsko taborišče ali smrt v naslednji skupini!

Lepaka, imen, ki so se grozljivo režala, ni mogla pozabiti. Teta je prelomila eno od trdnih narad. Prišla je v njeno sobico.

»Si zdaj srečna, ko so oni na lepaku, ustreljeni?«
»Teta, pošast,« je kriknila. »Kaj mi očitati? Vi ste zahtevali, naj odnesem pisalni stroj od hiše. Kaj boste očitali, zaplotnica. Lahko je očitati. Kdo pa je pomagala?«

»Si pomagala, a tudi vse izdala. Povem ti Suzana: nise si vmesala v politiko. Hudo mi je bilo, da so prišli Nemci. Se zmerom trpim zaradi tega. Nič nisem napravila zoper nje. A če bi se odločila, potem bi zdržala. Ne bi le začela, se napihala, potem pa klecnila pri prvi težavi. Pa kaj klecnila, druge si pahnila v smrt. Sram me je, da si moja nečakinja. Tega, to si zapomni, ti do smrti ne bom odpustila. Morilka! Lahko tečeš na gestapo in poveš: Moja teta mi očita, da sem morilka. Steci in povej. Morilka si, morilka, morilka!«

Strahotno je zavreščala. Prijelo je brezumlje. S pestmi se je pognala v teto, jo suvala v prsa in potiskala iz sobe. Potem se je zaklenila, vrgla na posteljo in vreseče hipala.

...

Danči, krit za visokim, opustelim mravljščem, je s puško nažigaval proti Nemcem, ki so vztrajno napredovali proti njihovim položajem. »Do povelja ni umikala,« je s hripavim glasom vpil komandir Vanko in sklonjen skakal od borcev do borcev. Streljal je privajeno, spretno. Z gromkimi poskomi vpil napadalcem, da jih bodo zadržali. Kot bi poskušal z vpitjem doseči premoč, ki so jo v orožju izgubljali.

Danči je s tesnobo prisluškoval streljanju, ki je naraščalo. Ni mogel razbrati, če so policisti stisnili dve četi, ki sta se prebijali v križni ogenj, jih zdaj pobijajo ali je to zagrizen boj partizanov, da bi se rešili iz obroča. Drhtel je v vročini napetosti. Tako hudega streljanja še ni doživel. Najbolj ga je skrbelo, kako se bo umaknila njihova četa, zadnja, ko imata že prvi dve, ki jima krijejo preboj, tako velike težave. Morda ostanejo na tem obronku kot žrtvovana četa! Izkravali bodo v brezupnem poizkusu, da se prebijajo za bataljonom.

»Držimo jih! Kakšna premoč, mi držimo položaj,« je s potisanim glasom zavpil Adi in mu živčno pomahal. Nenadno se je dvignil in iz zivalno ustrelil proti policistom.

Poznal je to izzivanje za pogum. Tako noro so se bojevali najbolj drzni komandirji. Niso iskali kritja.

»Taleš so med bojem stopali iz za debel in hoteli tako dokazati omahljivim borcem, kako slabo sovražne krogle zadevajo. Dva komandirja

sta vprico njega izzivanje plačala z življenjem. Razumel je Vanka. Edina, prav rahla možnost, da se prebijejo, je bil nori pogum. Ampak zakaj počne to Adi, ki je bil navaden borec? Sluti, da je to njegov zadnji boj in bi rad hrapro, kot je boj začel, boj tudi končal? Ali se zaveda brezupnosti položaja in bi rad spodbudil druge, kako nepomembna je smrt?

Danči je občutil tesnobo, strah, ni pa še izgubil razsodnosti. Po tem sta se z Adijem razlikovala. Prijatelja je zanašalo čustvo; raznel se je v trenutku medtem ko je Danči mislil tudi naprej. Prav zdaj je opazil policista, kako gibko se je pognal na greben vzpetine, potem nekoliko nižje. Brez kritja, kot da njega kroglja ne more zadeti, je legel na vrazji mitraljez »MG 34« in spustil dolga, zastrašujoča rafal proti njihovim položajem. Ta mitraljezec je najnevarnejši, je precej zasluhlil Danči. Če njega ne izločimo iz boja, potem bomo popadali v teh stopetdesetih metrih, ki jih po čistini loči do gozdiča.

Ni več mislil na boj, kako se bodo prebili. Zanj je bil zdaj edini sovražnik mitraljezec, ki je spuščal zastrašujoče krogle nad njihove glave. Kot bi slutil, kako grozljivo, ledeno je tako sikanje krogel.

Se zdaleč ni bil tako miren, kot si je dopovedoval, da mora biti. Tudi njega je stresalo. Telo, kot bi zasluhlilo smrt. Vanj se je vgnezdil strah in bil je brez moči. Dokler bo mislil na smrt, bo trepetal.

Zaslišal je glas. Nekje strašansko daleč. To bi lahko bil Vanko. Ampak on je bližje. »Pripravljeni ... juuuurriiis! Juuuurriiis!«

Nekaj borcev se je sklonjenih pognalo za Vankom. Videl je dva, ki sta omehnila, potem druge, ki so se vrgli na tla. Vanko je bil toliko prisen, da je stekel v kritje. Tudi Danči je grleno zavpil: »Juriš!«, a je še meril na mitraljeza. Zgrešil je in pomeril še v drugo. Sam ni mogel razumeti, kako je v razburjenju zadel. Mitraljezec je utihnil. »Vod ... juuuurriiis!« je kriknil Danči, pomahal z roko in stekel. Borci, ki so v hipu zaznali, da je streljanje tišje, so se pognali za njim.

Vanko je sklonjen gledal proti njim, mahal, vpil, potem pa stekel. Danči je tekel za Vankom in že upal, da so rešeni. Nenadno sta užgala po njih dva policista zbrojev-kama.

Čudno, kako se je Vaneč v tem domislil. V teku je vzel v roke bombo. Danči je videl, kako je Vaneč zagnal bombo proti mitraljezcema. Bilo je predeleč, da bi ju lahko pobil, a za hip sta prenehala streljati. Ko sta se policista ovedla, sta z Vanečom pretekla nekaj desetnih metrov poti. Danči ni imel občutka da policista streljata za njima. Upal je, da se vsi rešijo. Potem spet regljanje dvoje mitraljezcev. Zavil je za Vanečom, ki se je pognal v globel. To ni bila smer preboja, a na to ni pomislil. Le stran od mitraljezcev, krogel. Vsaka smer je dobra, kjer te ne zadene.

Pred novim rafalom se je Danči vrgel na tla. Krogle so sikale nad njim, on pa je čakal, da bo streljanje prenehalo. Du njega je pritekel borec Gams.

»Malo strana je vpil Danči. »Ne smeva biti skupaj.«

»Adija je zadelo. Pred mano,« je vpil Gams in skušal pokazati, kako je omahnil Adi.

Padel je zadnji soborec iz mirjav-ske čete, dobri Adi, zaljubljeni muzikant! Preživeli, ne omahnil v tej goščavi, je spreletelo Dančija kot strah in obupna želja, da se reši. Dvignil je glavo in skušal uganiti pravo smer. Kam je bežal Vanko ni vedel. Za njim je še pokalo, tudi pred njim. Edino na levi je bilo se tiho. Tam so bili strmi bregovi, stene, skale. Morda bi se tja lahko prebili ali pa je mir le past, da bi uleteli? Ni več pomisljal.

»Za mano,« je vpil Gamsu, mahal z roko in se pognal.

Tekel je in napet čakal, kdaj ga bo presenetil rafal, da se bo vrgel na tla. Zabrnil je glavo. Kako zbežan je Gams. So ga Adijeva in druge smrti tako presunile?

Pod nebo je šinila rdeča raketa. Danči je tekel in gledal, kam pada. Ni bila izstreljena tako daleč. Oglasilo se je streljanje, najhujše doslej. Kot je domneval, so ustrelili iz vseh orožij, da bi jim dokazali, kako so trdno obkoljeni, da se nihče ne bo prebil.

Prebil že ne, morda izmuznil, je pomislil Danči. Zdal se je v obroču le še preživeli, raztepeni borci njihove čete. Nobenega preboja ni mogoče več organizirati. Preživel bo tisti, ki se bo spretno pritajil ali izmuznil. Z roko je pomignil proti tlem in dal tako Gamsu znak, naj hodi previdno, sklonjen, da ju nihče ne opazi.

Slutil je dvoje rešitev. Da se prikrade tik do nemških položajev, vrže bomo in v tej zmedli planeta in se morda izmuzneta iz obkolitve ali najdeta tako dobro skritišče, kjer se bosta pritajila do noči.

Zemljišče je bilo zelo strmo, poraslo z redkim drevjem in precej gostim grmičjem. Če je prav ocenil streljanje, držijo policisti položaje nad dolino. Skritvanje je lahko misja past. Edino, če bi se povzpela nekam višje, kjer bi bilo videti, da tja človek, brez plezalne opreme, ni mogel!

Začel je iskati skritišče. Na Gamsovo začudenje je lezel v breg, prihajal do mest, ko ni mogel naprej, se vračal in spet iskal pot, možnost, da bi prilezel do skal, kjer je upal najti dovolj varno skritišče. Njegovo upanje so bile skale. Kolikor višje so bile, toliko vabljivejše so se mu zdele.

Za sabo sta zaslišala streljanje. Kratko, ne premočno, kar bi lahko bilo iz brzostrelke. Strah na Gamsovem obrazu je kazal, da sluti, kako policisti stikajo za partizani.

Zagledal je pripravo mesto. Kakih petdeset metrov nad njima je bila med skalami polica. Če bi prilezla do tja, se primaknila k steni, ju z doline ne bi mogla videti. Tudi z vrha ne.

Pognal se je z divjo ihto. Streljanje je prihajalo bližje. Grabil je za sipe trate, veje grmičja, iskal opore za čeljusti, podrsaval, omahoval in se z novo močjo vzpenjal. Še dobrih deset metrov, zelo spolzek del. Bo zmogel?

»Danči, ne morem. Ne dosežem z nogo,« je zaklical Gams in mu kazal, kako ne doseže opore, da bi prilezel za njim.

Obupan je Danči sestopil nekaj korakov nazaj. Ni vedel, kako bi Gamsu pomagal. Potem je prijel jermen puške, ponudil kupito Gamsu, se napel in počasi vlek. Premagala sta široko stopnico, potem sta sopihaje lezla proti polici.

Bila je ožja, kot je bilo videti od spodaj. Prižeti se bosta morala k steni, mirovati, če bo še tako hud.

Če se ne vda, ga čaka še kaj hujšega. Lahko ga zažgo. Ne, vdal se ne bo! Le zakaj nima brzostrelke? Preketo bi jih posmodil!

Poskusil je grehiti ob sebi in za seboj. Vse trdo. Bil je preslab. Ne, na desni je kup rahlejši. Zbral je vse moči in kopal z rokami, da so zakrvale, odnehal pa ni, in luknja je postajala globlja. Upanje, da se bo dokopal na drugo stran senenega kupa, je naraščalo. Bolelo ga je, da je stiskal zobe. Vse telo mu je oblival znoj, jama pa je vendarle postajala daljša. Zdal se je ustavil in spet prestregel ostre pozive na vdajo. Pomislil je, se nerodno obrnil in se splazil k vходу. Zagledal je le slepeče luči in škornje, drugega ni razločil.

Kar je mogel naglo, se je spet potegnil nazaj.

Moral jih je prelisčiti. Mislili bodo, da se jim misli vdati. Hitro a že ves slab, je spet ril v luknjo, kjer je pričakoval rešitev.

Potem je zadel ob nekaj trdega. Pregraja! In celo betonska!

Roke so mu padle kakor mrtve!

To je konec!

Zdal je moral misliti nanj. Toda kopanje mu je vzelo vso moč, splahnelo upanje pa mu je za nekaj trenutkov pretrgal še trezen premislek.

Klici so se ponovili.

Saj je vseeno! Zdal ni več pomoči. Konec je pač konec!

O tem, zakaj si nihče ne upa priti ponj v skritišče, ni hotel niti mogel razmišljati. Zanj, za starega partizana, je bilo to razumljivo. Z rokam si je obrisal potni obraz in v žep segel po bombo. Hranil jo je za najhujše. Odvil je njen zatič, ga pustil kar tam in se z njo v rokah spet primaknil k odprtini.

Takoj so ga opazili. Svetilke so ugasnile, od strani pa je gorela samo še ena, toliko, da je videl, kako ga spremljajo v polkrogu stoječe postave. Nekateri so orožje spet obesili na ramena. Kaj bodo vsi merili vanj, v ranjenca, ki se je celo vdal! Noben partizan. Medved prav tako, ni rad gledal obrazov teh vojakov od blizu. Vedno so se jim zdeli podobni njihovim uniformam. Toda zdaj niso bili vsi taki. Le nekateri so kazali željo po plenu, kot bi v tem že videli novo odlikovanje ali celo kak teden dopusta. Ogledovali so drug drugega in Medved je kar čutil, da zdaj ne bodo streljali vanj.

Poveljujoči pa je zdaj revsnil:

— Naprej, na noge! Schnell!

Tedaj se je Medved res hitro premaknil in ko je zamahnil z desnico, da bi se potisnil naprej, je, zdaj že zunaj, neopazno udaril z bomo ob pod, blizu tam, kjer so kakor ukopane stale konice škornjev. Potem se je sredi njih zvil, kakor bi ga vse zabolelo in desnico z bomo potiskal ob brado. Slišal je še njen rahli in grozeči šum ... Ko sta sta se dva sklonila, da bi ga postavila na noge, je skedenj stresla močna eksplozija!

Bolj oddaljeni policisti so zavpili in se opotekali k opazu, najbližji pa niso utegnili. Trem so se bombni drobci zarili v telesa le toliko, da so jih ranili, eden pa je mrtev obležal ob Medvedu. Največ

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

75

koščkov nevarnega železa je prestregel Medved sam. Glavo mu je razneslo tako, da ga ni bilo mogoče prepoznati ...

Ko so Nemci pridrveli v vas, Filipa ni bilo več doma. Drugod se je razkazoval, da so ga ljudje lahko videli.

Potem se je pritihtapil do Glogba. Roza ga je že pričakovala. Bila je radovedna tudi zaradi sinočnjega pokanja. Bil je še pri Rozi, ko je zvedel, kaj se je bilo zgodilo na njegovem skednju. Medved je bil mrtev, to je poglavitno, in ko bo treba, bo pokazal tudi na krivca! Zdal mora preprečiti da partizani tudi ta večer ne zaidejo med Nemce! Sele tedaj se je nenadoma zavedel, da je bilo vse skupaj opravljeno polovičarsko.

Mar sem slep, se je udaril po čelu in zaklel. Našli so ga vendar na svojem skednju! Kako neumno izzivam partizane. Zdal bodo prav gotovo zahtevali kakšno pojasnilo!

Na skritem kraju, tam kjer jim je označil, je Medvedove reševalce čakal ves na trnjih. Bili so malo zakasneli, prišli pa so le. Zadihanim je najprej povedal o tem, kako je Medvedu pomagal, potem pa še, da so prišli prepoznati.

— Naprej ne hodite, ker je v vasi vse živo Nemcev! jih je opozoril, ko so žalostni in potem razkačeni hoteli kar sami napasti zelenice in se takoj masčevati za smrt tovarišev.

Toda bilo jih je premalo. To so pobito takoj spoznali.

Filip pa se ni obotavljal. Komandirju, ki je skupino vodil, je povedal, da sta v zvezi s to nesrečo zelo sumljiva Ravnikovec in njegov sin.

— Morda je pri tem dobro edino to, da smo našli izdajalca, ki rovari že tako dolgo!

Partizani so delali naglo. Nemara je res kaj za tem. Filip jim je našel vrsto nadrobnosti.

Naslednjo noč sta zmanjkala Ravnikovec in njegov fant. Odnegli so ju partizani, Filip pa jim je pri tem pomagal.

Ravnikovec in njegov Janko, ki je tako željno pričakoval priložnost, da bo že enkrat videl partizane, da bi z njimi govoril in se dotaknil njihovega orožja, sta začudeno hodila med njimi. Nič kaj prijazni niso bili in ko so se v gozdu ustavili, so ju začeli naglo zasliševati. Na prejšnja vprašanja in začudenja, kam sredi noči in tako hitro ter brez vsega, sta dobila grozljive odgovore.

— Sta res našla ranjenca na skednju?

Brez zadržkov sta pritrdila.

— Hotela sva pomagati, je povedal oče.

(SE NADALJUJE)

OKTOBER V TUNIZIJI

To je pravi raj za prijatelje dobre kapljice, ki pa je domačini niti ne pokušijo. Vse zaloge odličnega črnega vina gredo v izvoz in za potrebe turizma. Kot v vseh plodnih predelih Sredozemlja, je tudi v Tuniziji veliko pomarančevcev in limonovcev, ki pa dajejo manj kakovostne plodove kot, denimo, v Izraelu, na Siciliji ali Sardiniji. V oazah je največ palm s plodovi dateljnov, ki jih beduini prinašajo na trg v mesta.

Da se je poljedelstvo tako hitro razvilo, je bržkone zasluga države in njenega voditelja Habiba Burgibe, ker so vso zemljo nekdanjih veleposesnikov in francoskih kolonialistov nacionalizirali. Med afriškimi, posebno pa arabskimi deželami, je Tunis med vodilnimi tudi v živinoreji in ribištvi.

Na pašnikih severa in v notranjosti imajo največ goved, na jugu pa je zaradi klime in slabe vegetacije možna le reja drobnice, — ovc in koz.

S poljedelstvom in z živinorejo se še vedno ukvarja nad 70 % prebivalcev, vendar pa, zahvaljujoč nagli industrializaciji, ta odstotek počasi kupni. Pravijo, da je v industriji zaposlena že dobra petina Tunizijcev.

Agrarna reforma je spodbudila felahe, da pridno obdelujejo zemljo, ki je je dovolj za vse. Poleg pšenice, ječmena in krompirja pridelajo izredno veliko sočivja. Dober vir dohodka je tudi žetev trave alfa, ki je iskana surovina za proizvodnjo papirja. Rudarstvo je v zadnjem času eden najpomembnejših virov

bogastva in izvoza, saj eno tretjino izvoza dajejo samo rudniki fosfatov, železa, svinca in cinka. Za rudarstvom je najmočnejša gospodarska panoga predelovalna industrija, predvsem živilska. V proizvodnji oljčnega olja je Tunizija na četrtem mestu na svetu. Poleg tega je razvita industrija ribjih konzerv, barvnih kovin, superfosfatov in cementa. Kot zanimivost naj omenim, da je Tunizija skoraj brez naftnih vrelcev. Nekaj vrtin so naredili na jugu, vendar je količina načrpane nafte skoraj brez pomena. Zaradi tega je nafta dražja od tiste v drugih arabskih deželah severne Afrike, a še vedno cenejša kot v Evropi.

Deželo delijo po treh podnebnih področjih. Na severu, z rtom Cap Bon, je klima najzmernejša, zato je to območje tudi najbolj naseljeno. Srednji del, področje Sahela, s središčem Sfax, ki je drugo mesto po velikosti, s 75.000 prebivalci, je posebno ugoden za oljčne nasade. Po statistiki je samo v tem območju nad 20 milijonov debel. Tod so že v antičnih časih pomenile oljke glavne bogastvo, zaradi njih so bile v 3. stoletju celo vojne med Rimljani in taktirnimi lastniki nasadov. Po oljkah se imenuje tudi znamenito predmestje Sfaxa — Seket Ez Zit, kar pomeni reka olja.

Vsa okolica Sfaxa je obdana s terasastimi oljčnimi nasadi, ki se menda že dolga stoletja niso spremenili. Drvimo po široki magistralni cesti skozi majhna naselja z obvezno bencinsko črpalko, mošejo in krčmo, vsa druga nizka, bela bivališča brez oken, z ravnimi strehami so za zidovi. Zamika nas, da bi se ustavili in pokukali za zidove, na majhna dvorišča, kjer so hkrati tudi stajale za ovce in drugo živino. V mestecu Gronbalia je semanjil dan. Ob cesti se pomikajo karavane domačinov s kame-lami, osli in mulami, obdloženimi z velikimi torovi drv, kož, preprog, keramičnih vrčev in kdove kakšno kramo, ki jo bodo prodajali na bazarju.

Vodnica misli, da so to Berberi, ki so prišli z juga. Med živo-barvno oblečenimi in bogato okrašenimi ženskami je veliko lepotic, ki boste cepetajo za možmi. Prav lahko bi se potegovale za naslov miss Tunizije, le malo bi se morale umiti, počesati in

morda bolj primerno obleči, da bi prišle do izraza njihove vitke postave. Naše sopotnice so sicer ugotavljale, da ne znajo te ženske niti hoditi, kar pa je bilo izrečeno v očitni zavisti. Levo od ceste proti zahodu bežijo mimo nas nepregledni nasadi oljk, nad katerimi se dvigujejo kopaste planine, desno je ravnica z osušenihi pašniki in redkimi, nizkimi gozdovi rta Cap Bona. Pred kopalskim mestom Mammam-Lif, z nekaj novimi hoteli, zagledamo v tej smeri neskončno gladino Sredozemskega morja, ki nas obdaja na vsej poti do Tunisa. Ogromne tovorne ladje in tankerji se počasi pomikajo proti luki La Goulette, onkraj polkrožnega Tuniskega zaliva. Še visoki hrib Boukornine (dva roga) nam zastira pogled na Tunis, čeprav smo že v industrijskem predmestju, s prašnimi tovarnami superfosfatov in cementa. Avtomobilski promet je vse bolj živahen in gost, hiše višje in gneča živobarvne množice večja. Preko nadvozov široke deteljice, mimo nas švigajo taksiji, kolone osebnih avtomobilov in rumenih avtobusov mestnega prometa. Vsa vozila, se nam je zdelo, so natlačena do zadnjega kotička s potniki, ki so morali prenašati neznošno vročino, posebno v tistih svojih oblačilih, da so se nam kar smilili.

NA RUŠEVINAH KASBE NASTAJA NOVI DEL MESTA

Po neskončnem cijazenju so se naši avtobusi prebili v središče mesta in nas, mimo trdnjaviških zidov Medine, srečno odložili na veliki planjavi, kjer je bilo parkirišče neštetihi vozil. O kakšnem posebnem redu seveda ni govora. Vsak je parkirjal svoj avto, kjer se mu je zdelo primerno. Parkirišče je bilo za silo poravnanih ruševinah stare kasbe, nekdanjega bivališča najrevnejših meščanov. Med kupi kamenja, opeke in po luknjastih dovozih je skoraj nemogoče pripeljati avtobus na parkirni prostor. Našim soferjem je tudi to uspelo. Kakšne vzmeti imajo in koliko časa le-te trajajo, je seveda drugo vprašanje.

Na vrhu prostranega, oblastega hriba, ki dominira nad mestom, se mogočno košati nova, nežno rumena palača tunizijske socialistične stranke Nestur.

AKTUALNOSTI IZ JESENIŠKE OBČINE

POTI UVELJAVLJANJA SAMOUPRAVLJANJA

Na seji občinske konference ZK Jesenice so pretekli teden ocenili prizadevanja za hitrejšo spreminjanje samoupravnih razmer, v skladu z zakonom o združenem delu, v jeseniški občini. Po ocenah je v javnih razpravah sodelovalo okoli 10.000 delovnih ljudi in občanov, tako v krajevnih skupnostih kot tudi v delovnih organizacijah in samoupravnih interesnih skupnostih. Ugotovljeno je bilo, da je dober del delovnih ljudi šele skozi tako primerjalno obravnavo resnično dojel in ocenil svoj samoupravni položaj in pokazal velik interes za spremembo družbeno-ekonomskih odnosov v združenem delu in v družbi kot celoti.

Taka ocena velja seveda za tiste delovne kolektive, ki so odgovorni in so, z angažiranjem družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, poslovnih in strokovnih struktur, skrbno izdelali in pripravili analize. Tako je bilo omogočeno delovnim ljudem, da v razpravah dajejo nove pobude in predloge za boljše in ustreznejšo samoupravno organiziranost, hitrejšo uveljavljanje dohodkovnih odnosov, samoupravnega odločanja delavcev, integracijskih procesov in samoupravnega planiranja.

Nekatere analize pa so bile enostranske in ne celovite. Niso zajele vseh temeljnih sestavin združenega dela, zlasti pa samoupravne organiziranosti, družbenoekonomskih odnosov in samoupravnega odločanja delavcev. Omejile so se predvsem na opis oblik samoupravne organiziranosti. Tak način obravnave seveda ni dal željenih rezultatov.

Ugotovljeno je bilo še slabše stanje na nekaterih področjih in zato niso bile presenetljive besede sekretarja medobčinskega sveta Zveze komunistov za Gorenjsko, tovarša Ludvika Kejžarja, ki je soglašal z ugotovitvijo, da novosti in prednosti, ki jih prinaša zakon o združenem delu, prepočasno prodirajo v našo zavest. Še vedno je prisotna stara miselnost, čeprav so rezultati na nekaterih področjih in v številnih organizacijah zelo dobri.

Po temeljiti razpravi so vsi navzoči soglašali, da se morajo člani ZK tudi v bodoče zavzemati za dosledno uresničevanje nove samoupravne organiziranosti na vseh področjih.

Na seji so izvolili tudi Mirka Rabiča, dosedanjega kadrovičnika v TOZD Valjarne - železarna Jesenice, za tehničnega sekretarja komiteja občinske konference ZKS Jesenice.

LETA 1980 75 % OTROK V CELODNEVNI ŠOLI

Temeljni plana za razvoj vzgojno izobraževalne dejavnosti v jeseniški občini določajo razvoj na področjih, ki so izrednega pomena za našo celotno družbo. Za vse otroke pred vstopom v osnovno šolo, ki niso zatejeni v vzgojno-varstvenih oddelkih, bodo organizirali 120-urno malo šolo, ki ima namen kar najbolj pripraviti otroke na šolo. Načrtujejo, da bo število učencev v osnovnih šolah poraslo od sedanjih 3.127 na 3.416, število oddelkov se bo povečalo od 117 na 132, število učiteljev pa od 150 na 196. Vzpostavljajo s tem še bo zmanjšalo število učencev v oddelkih s kombiniranim poukom, povečalo se bo število v varstvo vključenih otrok, povečalo pa se bo tudi število otrok v podaljšanem bivanju v šoli.

V jeseniški občini sedaj delujeta dve celodnevni osnovni šoli, vanje pa je vključenih nekaj več kot 11 odstotkov otrok, predvidevajo pa, da bo leta 1980 v celodnevni šoli že tri četrtine otrok, ki obiskujejo osnovno šolo v jeseniški občini.

Naj ob tem povemo še podatek, ki bo zanimal vse, ki plačujejo samoprisevek za izgradnjo šolskega centra na Plavžu. Doslej je zbranih že približno sedem milijonov, oziroma, po stanju 22. oktobra, natančno 6.960.000 din.

V PARKU TALCEV BODO ODKRILI SPOMENIK

Izvršni odbor krajevne organizacije SZDL Javornik - Koroška Bela je pred kratkim imenoval pripravljalni odbor za odkritje spomenika v parku talcev. Na prvih dveh sejah so izoblikovali program odkritja, ki bo v soboto, 27. novembra ob 10. uri dopoldan. Skulptura je delo akademskega slikarja Jaka Torkarja. S tem spomenikom pa bodo na Javorniku na dostojen način počastili

žrtve fašističnega nasilja. Iz podatkov je razvidno, da je med drugo svetovno vojno dragocena življenja za svobodo darovalo 147 krajanov. Z urejanjem parka talcev na opuščnem pokopališču so pričeli že pred leti, letos pa bodo s postavitvijo spomenika zaključili tretjo fazo izgradnje. Tako preostane odboru za izgradnjo parka talcev pri svetu krajevnih skupnosti v prihodnjem letu še ureditev grobišča ter osvetlitev parka talcev, kot je načrtovana v samem projektu, ki ga je izdelal arhitekt Gregor Velepčec.

Da so naloge pri izgradnji parka talcev izpolnjene, svoj delež prispevajo poleg krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij tudi organizacije združenega dela, zlasti še železarna Jesenice, saj bodo v livarni izdelali odlitek skulpture. Tretja faza izgradnje parka talcev je prav gotovo najbolj zahtevna in pomeni veliko pridobitev. Z odkritjem spomenika bodo na Javorniku in Koroški Beli počastili tudi praznik republike.

JESENIŠKI DELAVCI V POSOČJU

V soboto, 6. novembra, se je s posebnim avtobusom odpeljala v vasi Ladra in Smart skupina delavcev - med njimi zidarji, električarji, tesarji, en mizar ter dva pleskarja - iz jeseniških delovnih organizacij - Vatrostalne, Kovinarja, splošnega gradbenega podjetja Sava Jesenice in Projekta Kranj, industrijskega gradbenega podjetja Gradis, enota Jesenice, Železarnice, Elima, Elektro Žirovnica, Železarskega izobraževalnega centra in biroja za urbanizem in stanovanjsko poslovanje Jesenice.

Vodja te skupine, Jože Svetina, si je že pred časom ogledal kraje, kjer so delali, tako da je delo pri posameznikih, ki nujno potrebujejo pomoč, steklo, čeprav čisto brez problemov ni šlo. Nekatere trgovske in gostinske delovne organizacije iz jeseniške občine pa so poskrbele za prehrano delavcev, ki tako s prostovoljnim delom izkazujejo svojo solidarnost in pomoč ljudem, ki je v tem trenutku najbolj potrebujejo.

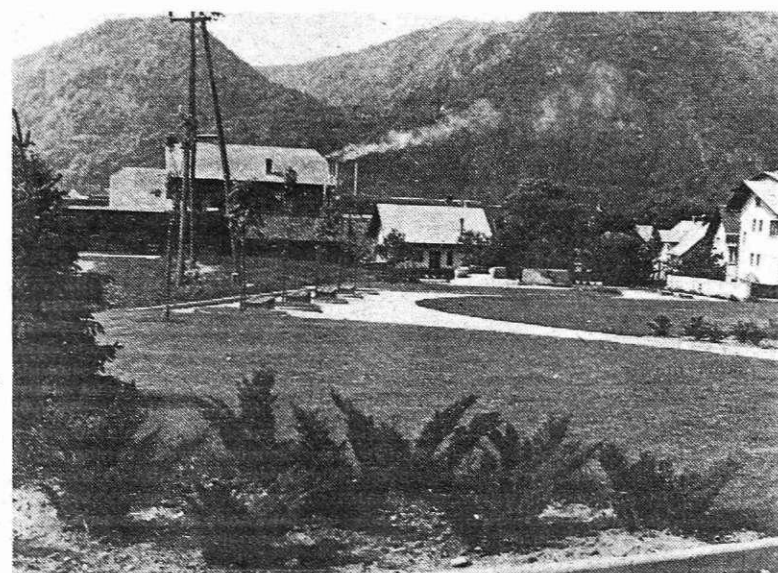
UPOKOJENCI ZA POSOČJE

Na članskem sestanku v soboto, 6. novembra, je bilo podano tudi poročilo o poteku solidarnostne akcije za pomoč Posočju. Do 6. novembra je bilo zbrano že nekaj manj kot 20.000 din. Vpisnikov tega zneska pa je bilo okrog 10 % od vseh (1.400 članov) upokojencev in to predvsem takih z razmeroma nizkimi pokojninami. Gledano samo na finančni uspeh, je ta nadvse razveseljav. Ne moremo pa biti zadovoljni s tako skromnim številom vpisnikov pomoči. Pri tem seveda ne gre samo za znesek, čeprav je vsak najmanjši znesek dobrodošel. Še številnostjo vpisnikov dajemo prizadetim tudi moralno pomoč in občutek, da niso prepuščeni sami sebi.

Zato ponovno obveščamo vse upokojence, da vplačila sprejemamo vsak torek in petek med 16. in 18. uro v pisarni društva na Jesenicah, Pod gozdom 13 (za gimnazijem).

Vplačate lahko tudi preko pošte na naslov društva ali pa na žiro račun: 51530-679-56304 Društvo upokojencev Jesenice. Pri tem morate kot namen nakazila navesti: Pomoč Posočju. Akcija bo zaključena konec meseca novembra in pričakujemo, da bo dotlej vsak upokojenec po svojih močeh izpolnil solidarnostno dolžnost.

IO Društva upokojencev Jesenice

Del parku talcev na Koroški Beli, kjer bodo ob dnevu republike odkrili kip talcem

ODGOVOR NA ČLANEK: »SEJA SPLOŠNE DELEGACIJE SIS KS JAVORNIK-KOROŠKA BELA«

V Železaru je, dne 29. oktobra 1976, tov. Stane Torkar poročal o delu splošne delegacije SIS krajevne skupnosti Javornik-Koroška Bela. V poročilu sta med drugim tudi naslednji ocena in ugotovitve.

Citiramo: »Vse to potrjuje, da je splošna delegacija krajevne skupnosti Javornik-Koroška Bela dovolj aktivna, razen v raziskovalni skupnosti in skupnosti za zaposlovanje. Ti dve po vsej verjetnosti nista našli prave poti pri delu in še nista zaživel, kar predvsem velja za skupnost za zaposlovanje, ki doslej še ni imela niti ene seje skupščine.«

V zvezi s tem dajemo naslednje pojasnilo:

Skupščina enote Jesenice je bila konstituirana 17. januarja 1975 in jo sestavljajo delegati splošnih delegacij, ki jih volijo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in drugih delovnih skupnostih.

Skupščina enote Jesenice ima 21 delegatskih mest. Od ustanovitve do danes je imela osem sej z 39 točkami dnevnega reda. Poprečna udeležba na sejah skupščin pa je bila okrog 70 %.

Po zakonu o zaposlovanju in varovanju za primer brezposelnosti in samoupravnem sporazumu o ustanovitvi samoupravne skupnosti za zaposlovanje Kranj ter statutu skupnosti, splošne delegacije krajevnih skupnosti ne delegirajo delegatov za sejanje skupščin enot skupnosti za zaposlovanje.

Nepreverjene informacije, ki se pojavljajo v sredstvih javnega obveščanja, lahko za širši krog uporabnikov pomenijo prej dezinformacijo kot pa objektivno obvestilo.

Zato predlagamo piscu članka, da pred objavo preveri podatke ali eventualne ugotovitve neposredno pri tistih, na katere se ocene nanašajo.

Predsednik skupščine enote Camil Kaloper

PROSTOVOLJNO DELO PRI OBNOVI DALJNOVODA V JAVORNIŠKEM ROVTU

Krajevna skupnost in krajevna konferenca SZDL Javornik-Koroška Bela sta se v zadnjih dneh oktobra s posebnim pismom obrnili na prebivalce Javorniškega Rovta in jih pozvali k sodelovanju pri pripravi delih za napeljavo daljnovoda od Javornika do Javorniškega Rovta. Nov daljnovod in transformator pomenita za Javorniški Rovt veliko pridobitev. Tega se zavedajo vsi prebivalci Javorniškega Rovta, tako lastniki stanovanjskih hiš kakor tudi lastniki letnih hišic. Imenovali so poseben odbor, ki vodi pripravljala dela in je doslej naloge tudi uspešno opravil.

Predsednik odbora Franc Konobel-Slovenko nam je povedal, da je tretjina del že opravljena pri čiščenju trase in izkopih jam za drogeve. V celoti bo treba izkopati okrog 50 jam za električne drogeve, od tega je 5 ali 6 jam za dvojne A drogeve. Pri prostovoljnem delu sodelujejo tudi pripadniki JLA iz Javorniškega Rovta, veliko razumevanje pa je pokazalo tudi DES - TOZD Žirovnica. Skratka, začetek in nadaljevanje te akcije sta spodbudna, saj so se vabilu k prostovoljnemu delu odzvali skoraj vsi prebivalci Javorniškega Rovta.

NOVICE

IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

Danes, 11. novembra, bo ob 16. uri v avli osnovne šole v Radovljici skupno zasedanje zbora združenega dela OS in skupščin vseh občinskih SIS. Na dnevnem redu so dogovor in potrditev predlogov samoupravnih sporazumov o temeljnih srednjeročnih programov razvoja družbenih dejavnosti v okviru SIS za obdobje 1976 - 1980 ter dogovor o prispevnih stopnjah in rasti porabe za vse SIS v 1977. letu.

Izvršni odbor predsedstva OK SZDL je na seji 2. novembra soglašal s pobudo predsedstva OK ZSMS Radovljica za sklic protestnega zborovanja proti preštevovanju naših manjšin v Avstriji. Dogovorili so se, da bodo vse družbenopolitične organizacije pozvale delovne ljudi in občane radovljiške občine, da se udeležijo tega zborovanja, ki bo v soboto, 13. novembra, ob 10. uri na Linhartovem trgu v Radovljici. S to množično manifestacijo bodo izrazili solidarnost s koroškimi Slovenci in gradiščanskimi Hrvati ter protestirali proti nacistični gonji v Avstriji.

Svet za kmetijstvo pri predsedstvu OK SZDL Radovljica je v torek, 9. novembra, razpravljal o srednjeročnih načrtih razvoja kmetijstva v občini in republikli ter o nadaljnji krepitvi samoupravne organiziranosti in odnosov na tem področju v okviru kmetijsko zemljiške skupnosti v občini.

V četrtek, 11. novembra, bo na aktivu predsednikov osnovnih organizacij in konferenc sindikata tekla razprava o organizaciji javnih razprav, ki so že v teku, o osnutku sindikalne liste za 1977. leto. Razprave bodo sklenili 20. novembra. Dogovorili se bodo tudi o pripravi za sklice letnih skupščin osnovnih organizacij v decembru 1976 in januarju prihodnjega leta.

Po podatkih, ki jih je zbral štab za vodenje akcije za vpis posojila za ceste v radovljiški občini, je do 30. oktobra 10.764 vpisnikov vpisalo 19.912.588 din, kar je 4.387.588 din ali 30,37 % nad načrtovanim zneskom. Podatki o višini posojila in številu vpisnikov pa še vedno niso popolni, ker še ni sklepnih poročil iz KS Ribno in več delovnih organizacij iz skupine C.

Na predsedstvu občinskega sindikalnega sveta so do 1. novembra zbrali podatke o višini zbrane pomoči za potresno območje v Posočju. Od skupnega zneska 3.337.299,25 din je bilo v gotovini nakazano 2.556.229,45 din, materialna pomoč je bila ocenjena v vrednosti 781.069,80 din, zasebni avtoprevozniki pa so opravili prevoze v vrednosti 150.000 din. Podatki o pomoči, ki so jo zbrali aktivisti Rdečega križa, še niso zbrani.

Delovni kolektiv tovarne Plamen iz Kroke je do 15. oktobra prispeval za pomoč prizadetemu prebivalstvu Posočja 130.271,75 din, poleg tega pa se je 40 članov OO ZSMS Plamen udeležilo v nedeljo, 10. oktobra, prostovoljne delovne akcije na potresnem območju.

O zdravstvenem varstvu borcev NOB v radovljiški občini je na 25. seji konec oktobra razpravljali izvršni odbor predsedstva OK SZDL. O aktivnosti zdravstvene službe pri sistematičnih pregledih borcev, ki je veliko prispevala k boljši zdravstveni skrbi za borce, so izrekli pohvalno oceno. Na seji so se zavzeli za nadaljevanje akcije rednih pregledov in sprotnega zdravljenja borcev ter za večje razumevanje patronažne službe do borcev, ki so bolni, in za posebno obravnavo nujnih primerov zdravljenja najbolj ogroženih borcev.

Na 3. seji koordinacijskega odbora za odpravo posledic potresa pri predsedstvu OK SZDL so ugotovili, da je zadnji potres povzročil na območju Bohinja škodo na 324 družbenih in zasebnih objektih. Med drugim so sklenili, da se iz sklada skupnih rezerv nameni za sanacijo hotelov v Bohinju 3.000.000.- din, za hotel Jezero pa naj se izdela načrt najboljše sanacijske rešitve.

Na 7. seji koordinacijskega odbora pri OK SZDL za odnose z zamejskimi Slovenci, zdenci in drugimi jugoslovanskimi narodi, 12. novembra, so spregovorili o nadaljnjih oblikah podpore in sodelovanja s koroškimi Slovenci, v katere bodo vključili vse družbenopolitične in društvene organizacije. Dogovorili so se tudi za sklice političnih aktivov, na katerih bodo predstavniki koroških Slovencev govorili o položaju Slovencev in Hrvatov v Avstriji po preštevovanju.

V KS Radovljica je do 29. oktobra 233 vpisnikov vpisalo 333.900 din posojila za ceste, kar znaša v povprečju 1430 din na posameznika. 52 zasebnih obrtnikov je vpisalo 133.700 dinarjev ali v povprečju 2.571 din, 7 uslužbencev je vpisalo 16.500 din, kar je v povprečju 2.357 din, ter 174 upokojencev 183.700 din ali 1.056 din na posameznika.

Na Bledu je bilo v soboto, 6. novembra, vsakoletno srečanje turističnih delavcev Gorenjske. Poleg delovnih razgovorov o problematiki turizma in gostinstva, s posebnim ozrom na poslovne skupnosti in vlogo turističnih društev na Gorenjskem, so pripravili bogat kulturni program in organizirali skupinski ogled blejskega gradu, otoka in velikega Gofa.

Za Kompasov hotel na Bledu, ki so ga 1967. leta zgradili kot garni hotel, namenjen zgolj za prenočišča z jatrki, je Ljubljanska banka odobrila 10.912.000 din posojila namensko za dograditev novih prostorov (kuhinje, restavracije in še enega nadstropja). S tem bodo dosegli merila, ki bodo uvrščala hotel v B kategorijo.

Konec oktobra so v Kropi razdelili ključje 33 družinam za stanovanja v novem bloku v Polju poleg tovarne Plamen. Novi stanovanjski blok je zgrajen iz skupnih sredstev Plamena Kropa v višini 10 milijonov din. Iskre Lipnica in stanovanjske skupnosti Radovljica, gradilo pa ga je SGP Gorenje Radovljica. V novem objektu je tudi prostor za krajevno pošto.

V hotelu Grajski dvor v Radovljici je bilo v petek, 29. oktobra, drugo letošnje posvetovanje dopisnikov Glasla iz radovljiške občine. Na posvet bi morali priti tudi jeseniški dopisniki, ki pa jih ni bilo. Pogovorili so se o razširjenosti Glasla, glasila vseh gorenjskih občinskih konferenc SZDL, problematiki dopisniške mreže in o nadaljnjem sodelovanju z uredništvom Glasla. Govora je bilo tudi o pripravah za 30-letnico Glasla, ki bo prihodnje leto, ter o nalogah glasila pri uveljavljanju novo ustanovljenih INDOK centrov v občinah.

Glavna razvojna usmeritev in investicijska nalozba trgovskega podjetja Murka Lesce v prihodnjem obdobju je izgradnja 13.000 kv. metrov površine nakupnega centra v Lescah, izgradnja blagovnice v Radovljici ter razširitev sedanjih prodajnih zmogljivosti na Bledu, v Lescah in Radovljici. O teh nalogah teče razprava pri novi samoupravni organiziranosti Murke, o kateri je razpravljal na zadnji seji tudi komite OK ZK Radovljica.

Teritorialna enota radovljiške občine je na oktobrskih vajah, ki so izredno dobro uspele, izdala tudi svoje glasilo Svobodna Jelovica. V njem posamezni pripadniki opisujejo vtise iz življenja in dela enote, priobčujejo literarne prozne in pesniške prispevke, objavljajo pa tudi intervjuje s poveljniki in vidnimi prvoborci. Dve strani sta bili posvečeni tudi vojaškemu humorju in karikaturam.

Že osmo leto Knjižnica A. T. Linhart Radovljica za svoje člane redno organizira skupinske obiske opernih predstav v Ljubljani. V vsaki gledališki sezoni obišče okoli 300 članov knjižnice najmanj pet opernih predstav. Stroške avtobusnega prevoza in vstopnino krijejo obiskovalci opere sami.

V 1976. letu je po družbenem dogovoru namenjeno za redno dejavnost kulturne skupnosti Radovljica 3.200.000 din ali 0,39 % od bruto OD zaposlenih ter za prevzete anuitete (festivalna dvorana Bled in stavba Triglav Radovljica) 170.000 din ali 0,02 % od bruto OD, kar znaša skupaj 3.370.000 din. Prvotni predlog za osnutek finančnega načrta 1977. leta za kulturno dejavnost vseh izvajalcev znaša že 4.798.480 din ter 177.931 din novih obveznosti. Zahteve izvajalcev so, kot kaže številka, precej nad možnostmi, o čemer bo odločala na predlog izvršnega odbora skupščina kulturne skupnosti.

Izvršni odbor kulturne skupnosti Radovljica je avgusta razposlal občinskim družbenopolitičnim organizacijam, v začetku novembra pa vsem splošnim delegacijam za SIS v javno razpravo osnutek statuta in poslovnika kulturne skupnosti, poslovnika izvršnega odbora in pravilnika odbora samoupravne delavske kontrole. V decembru bo, na osnovi pripomb in dopolnil delegacije, vse našete dokumente sprejela skupščina kulturne skupnosti.

Sekretariat aktiva komunistov delavcev v telesnokulturnih organizacijah je na seji 4. novembra obravnaval predloge in spremembe sklepov aktiva komunistov, ki so jih sprejeli 23. septembra, in pripravil program dela za prihodnje leto.

TRIVIALNA LITERATURA MED SOCIALNOSTJO IN VREDNOTENJEM

IV. KRIMINALNI ROMAN

Ni naš namen, da bi natanko določili žanr sam. O kriminalki je bilo že toliko napisanega, da bralci, ki se hoče nekoliko bolje spoznati s teorijo, ne bo težko poiskati ustreznih virov, čeprav jih v slovenskem jeziku ni veliko. Le Matjaža Kmecl delo Od pridige do kriminalke, pa še to se ukvarja zgolj z začetki kriminalke pri nas. Pač pa je, v jugoslovanskem merilu, potrebno opozoriti na študijo Stanka Lasića, Poetika kriminalističnega romana, ki je izšla v zbirki Liber, Izdanja Instituta za znanost o književnosti (Zagreb 1973).

Tudi teoretiki postavljajo začetke nekako v drugo polovico 18. stoletja, navajajo imena, ki slovenski javnosti nič ne pomenijo. Zanimivo pa je, da se čas nastanka kriminalke ujema z večino datacij začetkov trivialne literature (po socioloških opredelitvah). Tudi poimenovanje podzvrsti same se razlikuje od dežele do dežele: le roman policier (policijski roman) v Franciji, detective story (da ne bo treba gledati v slovar; detect pomeni odkrivati) v anglosaskih deželah, Kriminalroman v nemško govorečih. Naj bo naziv tak ali tak, vsem je skupna strogo določena struktura, pravila kompozicije, ki jih pisec ne sme prekršiti. Skratka, spet smo pri konvenciji, pri osnovnem modelu. Po vsem tem bi že na prvi pogled lahko kriminalni roman uvrstili v trivialno literaturo, ampak... Če poprečen bralec lahko za velikanstvo razliko med kakšnim romanom in zveščicami ali med deli Agathe Christie, E. A. Poeja, Hansjörga Martina, Boileauja in Narcejaca. Tukaj razlika v kakovosti papirja, vezave, opreme ne igra večje vloge. Na splošno velja kriminalka za literaturo nižje vrste. Čeprav že bralec za lastno rabo izoblikuje neke vrste vrednostno lestvico, po kateri si izbira čtivo. Kljub strogo določenim kompozicijskim postopkom je kriminalka za avtorja območje svobode. Kako je močnejše, da v okviru strogih zakonitosti kriminalnega romana nastajajo tako vrhunski romani (Spomnimo se, da je Dostojevski v več delih uporabil fabulativne in kompozicijske prvine kriminalke, zlasti v Zločinu in kazni.) kot najnižja, že pornografska plaža, nekakšen literarni parazit najslabše vrste; na to vprašanje zaenkrat še ne moremo odgovoriti. Odgovor je ne moremo dan, v rahlih slutnjah, v izboru čtiva, v odnosu do drugih, velikih literarnih del, izraziti pa ga še ni moč, vsaj v strogem znanstvenem jeziku ne.

Nekajkrat smo že omenili stroga pravila. Več teoretikov, tudi piscev kriminalk se je ukvarjalo z njimi. Večini je služilo za izhodišče Van Dineovih Dvajset zapovedi iz leta 1928, kjer je natanko določeno, kaj avtor sme in čemu se mora izogniti. Še zlasti se je Van Dine potoval za to, da bi ohranil žanr čist. Kasnejši razvoj je marsikaj njegovega zavrgel, v večini pa je čas potrdil njegov model. Le da žanr ni več tako čist, kot bi ga Van Dine želel. V kriminalko prodirajo melodramski, osladni fabulativni elementi iz ljubezenskega romana. Ljubezenski odnosi, ki niso več samo del zapleta, se rinejo v ospredje, ponekod so celo pornografski. Tudi stara kriminalka je poznala emotivne vezi, ki pa so bile le del fabule in ne že nosilec celotnega dogajanja. Največkrat pa je bila ženska le seksualni objekt, ena izmed potreb, ki jih je idealni, stasiti, zagoreli detektiv mimogrede zadovoljil, ko je vohal za zločinom. Na drugi strani pa tudi ljubezenski roman črpa iz kriminalnega. Vedno več junakinj je, ki se, na poti za iskanjem ljubezenske sreče, spotikajo ob trupla ali odkrivajo strašne, črne, negativne tipe, ki umore šele naklepajo.

Prave slike o prevedenih in originalnih kriminalkah na Slovenskem še ni. Verjetno bi bilo treba pregledati ves periodični tisk od srede devetnajstega stoletja dalje, vse ilegalne izdaje, ki so jih krošnjari prenašali iz kraja v kraj ali prodajali na sejmihih (teh je, žal, zelo malo ohranjenih), vse regularne izdaje, zveščice, izdaje založb, mladinske izdaje, dela, ki so izhajala med obema vojnama, tista iz novejših dni, ki so nam še dostopna, bodisi v knjižnicah ali jih ljudje hranijo doma. Vsega tega pa en sam raziskovalec ne more opraviti, pa tudi časa bi mu zmanjkalo, eno samo življenje bi bilo premalo. Lahko bi se vprašali po smislu takega početja. Odgovor bi bil prav tako na meji med smislom in nesmisлом: ljubiteljsvo, znanstvena vedoželjnost, ne nazadnje socialne in kulturne potrebe, ki jih je treba raziskati.

Naj naštejemo samo nekaj najvažnejših tujih predstavnikov, katerih

dela so prevedena v slovenščino, pa se bo videlo, koliko dela bi bilo potrebno, ko bi hoteli samo registrirati prevode: Edgar Allan Poe (Zlati hrošč), Wilkie Collins (Ženska v bellem), Charles Dickens, F. M. Dostojevski, Victor Hugo (Nesrečniki),... Georges Simenon, James Hadley Chase, Boileau-Narcejac, Agatha Christie, J. P. Ferriere, Anthony Gilbert, J. D. Carr. O originalnih slovenskih tekstih mi, žal, ni dosti znane. Kot že rečeno, je o začetkih kriminalke pisal pri nas Matjaž Kmecl v delu Od pridige do kriminalke (poglavje: Prve slovenske kriminalke. Homologizacija književne vrste s slovenskimi družbenimi razmerami. Naslov navajam zato, ker je iz njega razvidno, da operira s socialnimi dejstvi in s kriteriji literarne sociologije.) V njem govori o poskusih Jakoba Aleševca, ki so pod skupnim naslovom Iz sodniškega življenja izhajali v Novicah več let (1874 do 1879). Slučajno pa mi je prišla v roke tudi kriminalka starejšega datuma, delo Ljube Prennerjeve Neznani storilec, ki ga je izdala Vodnikova družba v Ljubljani leta 1939. Zato jo bom poskusila približno analizirati, v skladu s pravili, kot jih je postavil Stanko Lasić.

Ker, razen starejših bralcev, fabule verjetno ne poznate, jo bom na kratko obnovila: Podoželjsko gnezdo Lipnice razburja umor mlade nečakinja gostilničarke »Pri lepem razgledu«, ki jo kličejo za Ljubečinko Ančko. Domačini ugibajo, kdo bi bil morilec, nekateri med njimi se gredo celo detektive, ki pa bolj otežkočajo delo policiji kot ne. Nekateri meščani so z umorjeno usodno povezani, tako je bil, na primer, pisar France Barnavt, ki na koncu tudi odkrije storilec, zaljubljen v Ančko. Prav to ga požeje v iskanje za morilecem. Zaplet pa povzroči lekarniški magister Tine Marhat, ker štiti vzgojiteljico Marijo Oprešnikovo; zato tudi ne izda Milana Terpinarja, ki je pravi vzrok za Ančino smrt. Na koncu se seveda vse poveže razkrivanje. Pravi morilec je študent medicine Ante Merkač, ki je napravil Ančki tudi splav, na Terpinarjevo prošnjo. Kljub temu da krivica uspe skriti dokaze (Ukradeta celo cigaretno dozo, ki jo je žandar Maks našel pod Ančini truplom.), ju France Barnavt razkrije. Konec je dokaj pesimističen: pravi morilec konča žalostno smrt, še preden ga posvetna pravica lahko obsodi, Terpinar dobi več let ječe. Tudi oba zaljubljenca sta nesrečna. Tine Marhat se mora vsaj začasno Mariji odreči, France Barnavt pa Anke ne more pozabiti, čeprav se mu ponuja privlačna Zofka. V Lipnici pa življenje teče dalje po normalni poti.

Avtorčin odnos do pripovedi je ironičen, poskuša karikirati zatohlo, malomeščansko vzdušje podoželjskega gnezda. (Zato tudi podnaslov: malomeščanska kriminalna povest.) Junaki so risani čvrsto, vsak je psihološko utemeljen, opisi so stvarni, nikjer ni osladnosti, ki se tako mimogrede zapiše pri opisih malomeščančine. Torej spada delo med boljše v svoji vrsti. Zanimivo, da ga avtorica imenuje povest. Se ji je morda zdelo, da ne ustreza splošni romaneskni strukturi?

Po Lasiću delo spada v prvo kompozicijsko obliko ali v obliko preiskave: Zločin je storjen, raziskovalci so postavljali pred uganke, ki jo je treba razvozlati. Bralec ne ve, kdo je storilec, čeprav avtorica v tekstu večkrat namigne nanj. Priprava zločina, pregon in kazensko tesno povezani. Kulminacijska točka je na koncu, ko preiskovalni sodnik in pisar France Barnavt v razgovoru, ki poteka bolj zaradi bralca kot zaradi njiju (ker oba že vesta, kako je do zločina prišlo), pojasnita, kako je bil zločin izpeljan. Tudi iz kazni, ki doleti zločinca, je razvidno avtoričino stališče. Morilec konča tragično, ne da bi ga roka pravice uspela zgrabiti, konča na tako strahoten način, kot je prejel njegova žrtev. Njegova smrt je grozljiva, ne zbujajo usmiljenja pri bralcu. Svet, v katerem pride do zločina, je svet malomeščanskega dobičkarstva, malomeščanske škodoželjnosti, kjer so humanistične vrednote vprašljive. Zato tudi pesimistični konec. Navidezno je po razkritju zločina vse v redu, življenje teče dalje. Le tisti, ki so težko prizadeti, si ližejo rane in prihodnost jim, vsaj za sedaj, ne kaže nič svetlega, lepega.

Zato to delo ni zgolj izpolnjevanje sheme: zločin — pregon — kazen, je tudi pripoved o človekovi eksistenci, ki je krhka, ranljiva. Njegova razsežnost prehaja malomeščančino neke predvojne Lipnice, ki je lahko kjerkoli in kadarkoli. Prehaja tako, da smo na koncu, kljub temu da se že otresemo identifikacije z junaki (Ta identifikacija ni zgolj enosmerna, z junaki se ne moremo poistovetiti v toliki meri, ker so to ljudje z napakami in s slabostmi, niso pa

idealni. Istovetimo se z generičnim človekom.) in si rečemo, da je bila to zgolj fikcija, pretreseni. In to je tisto, kar daje tekstu vrednost. Zato je delo še danes vredno branja. Motijo sicer zastareli izrazi in nekateri stilizmi, ki so za okus današnjega bralca že preveč vsakdanji, tudi arhaični. Vsekakor pa je delo po kakovosti visoko nad literarno produkcijo, ki nam je danes dostopna. Je ne samo zelo slovensko, tudi univerzalno, splošno človeško.

ZAKLJUČEK

Zapisi o trivialni literaturi na Slovenskem se zdalec niso obsegli niti najbolj znanih podvrsti. Zato bi jih bilo bolje imenovati uvod v razmišljanje o trivialni literarni produkciji. Niti teoretsko niso na visoki ravni, saj so se problematike le površno dotaknili. Če pa se bo kakšen bralec le vprašal, zakaj bere pogrošne zveščice ali kilometrske nadaljevanke tipa Angelika, in ali to čtivo res v celoti zadovoljuje njegove potrebe po branju, je moj namen dosežen. Kajti, ni dovolj, da to produkcijo le obosodimo z etičnega, vzgojnega ali družbenega stališča, treba jo je preseči in poiskati vrednosti v drugačni literaturi. Zato naj vodi pot od šunda k umetniški literaturi, pa naj bo še toliko stranpoti ali bližnjic.

M. V.

LIKOVNA RAZSTAVA V ZASIPU

Nocoj ob 18. uri bodo v kulturnem domu v Zasipu s kulturnim programom, ki ga bosta izvajala ženski oktet z Jesenic in moški pevski zbor Zasip, odprli kolektivno razstavo likovnih del, ki so jih izdelali udeleženci tridnevne slikarske kolonije, ki so jo v preteklem mesecu organizirale družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Zasip. Udeleženci kolonije so bili člani likovnih skupin LIKOR iz Radovljice in DOLIK z Jesenic, ki bodo z razstavo svojih likovnih del obogatili kulturno življenje v krajevni skupnosti Zasip.

Taka aktivnost in usmerjenost družbenopolitičnih organizacij krajevnih skupnosti Zasip, ki jo je spodbudil letošnji teden Komunistov v občini, ki se je odvijal pod geslom ČLOVEK DELO KULTURA, zasluži vso pozornost in pohvalo. S tem se prav gotovo uvrščajo med redke krajevnih skupnosti, ki se zavedajo svojih ustavnih nalog, da delovnim ljudem in krajanom morajo zagotavljati možnosti za razvoj in napredek kulturnega in umetniškega življenja in ustvarjanja.

VSEM ČLANOM JEŽKOVEGA KLUBA

Dragi prijatelji!

Obljubili smo vam in sedaj bomo obljubo tudi izpolnili. Gremo na izlet! Naj vam povemo kar lepo po vrsti:

Na izlet bomo šli v soboto, 20. novembra. Zbrali se bomo pred Jugobanko Jesenice, Maršala Tita 20, odhod pa bo ob 8. uri.

Z avtobusi se bomo peljali v Ljubljano, kjer si bomo ogledali zoološki vrt, obiskali bomo lutkovno gledališče in še kaj.

Vrnili se bomo med 17. in 18. uro, tudi pred JUGOBANKO.

In kako se lahko prijavite? Čitljivo izpolnjeno prijavnico, ki jo dobite v Jugobanki, oddajte najkasneje do torka, 16. novembra. Ne

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

Prizor iz prve letošnje premiere jeseniških amaterjev O, ne, ščuke pa ne

SEMINAR ZA ORGANIZATORJE KULTURNEGA ŽIVLJENJA V TOZD

Preteklo soboto, 6. novembra, je delavska univerza Jesenice organizirala že drugi seminar v tem letu za animatorje, oziroma organizatorje kulturnega življenja v temeljnih organizacijah združenega dela jeseniške občine. Seminarja se je udeležilo 33 sindikalnih delavcev, ki delujejo ali bodo delovali na področju kulture v svojih osnovnih organizacijah sindikata. Tako je vključeno s prvim seminarjem, doslej absolviralo ta poldnevni seminar 59 oseb.

Na seminarju so v sedmih učnih urah obdelali naslednje teme: vsebina in oblike kulturnega delovanja v TOZD; Družbena, materialna in kadrovska osnova kulturnega življenja delavcev v TOZD in Naloge organizatorja kulturnega življenja v TOZD, ki so jih udeležencem posredovali Joža Varl, Janez Kavčič in Peter Sitar.

Vsekakor to družbenoizobraževalno akcijo jeseniške delavske univerze lahko uvrstimo v okvir prizadevanj, ki jih je spodbudil letošnji mesec Komunistov v jeseniški občini, ki se je odvijal pod delovnim programom ČLOVEK, DELO, KULTURA. Na seminarju so namreč med drugim ugotovili, da v občini še ni bil uresničen sklep februarске razširjene seje republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ki je razpravljala o vlogi kulture v socialistični samoupravi družbi, da morajo sindikalni organi na občinski ravni

skupno z osnovnimi organizacijami do jeseni analizirati razmere in potrebe delovnih ljudi v TOZD in občinah ter o njih razpravljati na sejah delavskih svetov. Na osnovi teh analiz pa sprejeti programe za izboljšanje pogojev kulturnega življenja delavcev.

Ta ugotovitev na svoj način označuje tudi odnos sindikalnih organizacij v občini do kulture in na drugi strani do uresničevanja sprejetih sklepov. Udeleženci seminarja naj bi bili zato pobudniki, da v sredinah kjer delujejo do takih analiz pridejo in na osnovi njih sprejmejo tudi programe nadaljnjega delovanja na področju kulture. Hkrati pa to potrjuje pravilno programsko usmerjenost jeseniške delavske univerze, da preko ustreznih seminarjev za delavce v sindikalnih organizacijah, spodbuja hitrejšo uresničevanje nalog sindikata na področju kulture.

JESENIŠKI GLEDALIŠKI AMATERJI V NOVI SEZONI

Kljub temu da popravilo stavbe, v kateri deluje amatersko gledališče Tone Čufar Jesenice, še ni končano, so amaterji zaključili z vajami za prvo jesensko premiero. Tokrat je na vrsti socialna bulvarka — pravzaprav komedija — trenutno najbolj aktualnega slovenskega pisca gledaliških tekstov Toneta Partljiča O, NE, ŠČUKE PA NE.

Pred dvema letoma smo si lahko ogledali prvi del te igre z naslovom ŠČUKE PA NI, prav tako v izvedbi jeseniških amaterjev. Ta je pri občinstvu doživela lep sprejem. Ljubitelji dramske umetnosti pa so si delo lahko ogledali tudi na televiziji, v izvedbi mariborskih gledališnikov.

Delo O, ne, ščuke pa ne je sicer res nadaljevanje prvega dela, vendar je popolnoma samostojen tekst, oziroma celota, tako da bodo tudi tisti, ki prvega dela niso videli, lahko uživali ob predstavi, saj je tema druga. Rdeča nit nove predstave je borba za resnico, za skupno resnico, ne glede na resnico posameznika.

Po odhodu direktorja šeste podružnice radia center na novo, boljše delovno mesto, zasede njegovo mesto mlad, ambiciozen fant, ki skuša v podružnici narediti red. Poleg tega pa z naprednimi idejami želi dati radiu nov smisel in zato uvede dežurni telefon resnice. Na žalost pa njegov načrt propade in prideva lokalno radijsko postajo v spor z vsemi forumi. Medsebojni odnosi zaposlenih v lokalni radijski postaji niso nič novega, saj se to dogaja povsod, v vsaki delovni organizaciji in v vsakem kolektivu. Dogajanja so pisana zelo duhovito in prijetno, tako da bomo na odru spet enkrat lahko gledali sami sebe.

V predstavi sodeluje večina istih igralcev kot v prvem delu. V posameznih vlogah se bodo predstavili: Nace Smolej kot direktor Kremžar, Tatjana Košir, tajnica redakcije in njegova žena, Bojan Dornik kot novinar, najprej pravi in potem zdravljeni alkoholik, Klandrova, njegova žena, Vera Stare, Ivan Berlot novinar, Helena, novinarka, bo Lidija Bitežnikova, Slava Maroševićeva kot napovedovalka, novi direktor podružnice na poskušnji bo Borut Verovšek, pesnik in zunanji sodelavec radia bo Igor Škrlj in telefonist Fonza, Mile Crnovič.

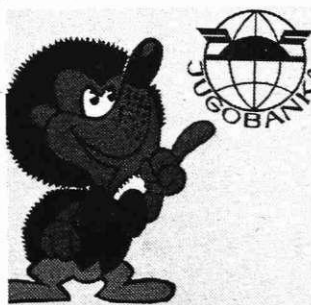
Sceno je osnoval in pripravljal Jože Bedič, pri tehničnem delu pa so sodelovali: Pavli Torkar, Mičo Oman, Stanko Razinger, Jože Terseglav, Anica Šranc, Drago Ariani in Mojca Košir. Režija pa je bila v rokah Vere Smukavec.

Priprani smo, da bo obiskovalcem predstava všeč in da jim ne bo žal dveh uric, ki jih bodo žrtvovali za ogled predstave. S tem pa bodo dali tudi priznanje gledališkim amaterjem za njihovo prizadevanje.

Premiera komedije O, ne, ščuke pa ne bo v četrtek, 11. novembra, ob 19.30, prva in druga ponovitev pa v soboto in nedeljo, 13. in 14. novembra, prav tako ob 19.30. Če se želite razvedriti in nasmejati, ne oklevajte. Na svidenje v gledališču.

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

JUGOBANKA ekspozitura Jesenice

pozabite na privoljenje staršev. Kdor bo oddal prijavnico brez podpisa staršev, ne bo mogel na izlet. Če vas bo karkoli v zvezi z izletom še zanimalo, potem vprašajte v Jugobanki.

TUDI UPOKOJENCI ŠE AKTIVNI

Najbrž je prav, da tudi širša javnost kot tudi samoupravni organi v OZD in delegati v SIS dobijo vpogled o organizaciji in delovanju društev upokojencev na jeseniškem območju.

Za uvod naj navedem le nekaj splošnih – osnovnih podatkov. Do konca leta 1975 je delovalo na območju jeseniške občine šest podružnic republiškega društva upokojencev Slovenije. V decembru lanskega leta je, skladno z zakonskimi spremembami, imelo vseh šest podružnic ustanovne občne zbornice, na katerih je bilo ustanovljenih šest samostojnih društev upokojencev, in sicer: Žirovnica, Javornik-Koroška Bela, Jesenice, Mojstrana, Kranjska gora in Rateče.

Vsa novo ustanovljena društva so člani Zveze društev upokojencev Slovenije kot tudi kolektivni člani sindikata. Društva poslujejo po sprejetem statutu, ki je bil sprejet in potrjen tudi za Zvezo društev upokojencev Slovenije. Izvoljeni so bili novi izvršilni in nadzorni odbori ter člani posameznih komisij za normalno delovanje društev. Za reševanje nalog širšega pomena je bil izvoljen tudi skupni koordinacijski odbor (namesto občinske zveze društev), ki obravnava, sklepa in odloča v primerih, kadar so potrebna skupna stališča in odločitve, pomembne za vse upokojence.

Izvoljena je bila tudi nova stanovajska komisija upokojencev, ki je sestavni del občinske stanovajske komisije, s pravicami sodelovanja o stanovajskih zadevah upokojencev.

Člani izvršilnih odborov in komisij so zastopani kot izvoljeni delegati v krajevnih in ostalih samoupravnih interesnih skupnostih na območju občine, gorenjske regije ter republike. Vseh šest društev ima skupnega delegata v občinskem sindikalnem svetu Jesenice. Za boljši vpogled samo nekaj novjših podatkov:

Vseh upokojencev, udeležencev pokojnin je, po stanju 1. novembra, v občini 4.231. Od tega je invalidskih upokojencev 949 ali 22,42 %, starostnih upokojencev 2.004 ali

47,38 % in družinskih upokojencev 1.278 ali 30,20 %.

Izplačane pokojnine v mesecu novembru letos so znašale 10.741.282 din. Vsoto izplačanih pokojnin je potrebno omeniti zato, ker služi kot osnova izračuna sredstev za reševanje stanovanjske problematike upokojencev, za občinski solidarnostni stanovanjski sklad, samoprispevek za gradnjo šol in republiški sklad za odpravo posledic elementarnih nesreč.

V društva je včlanjenih 3.192 upokojencev, od teh je 2.404 bivših železarjev, ali 75,3 % in 788 ostalih, ali 24,7 %.

Po posameznih društvi članstvo izgleda takole:

Društvo	Skupno članov	od teh bivš. želez.	% bivših železarjev
Žirovnica	406	302	74
Javornik	769	736	95
Jesenice	1.460	1.124	77
Mojstrana	250	165	66
Kr. gora	228	53	23
Rateče	79	24	30
Skupno	3.192	2.404	75

Potrebna sredstva za dejavnost društev se stekajo iz več virov:

– Za gradnjo društvenih domov, večjih popravil in opreme prispeva levji delež kolektiv Železarnice z vsakoletno posebno dotalcijo za te namene. Svoj delež daje tudi republiški odbor DU Slovenije v obliki dotalcij ali pa zelo ugodnih brezobrestnih dolgoročnih posojil.

Društvene prostore (domove) imajo zadovoljivo rešene Žirovnica in Javornik ter delno Jesenice, medtem ko so prostori za dejavnost društev v Gornjesavski dolini še vedno nezadovoljivo rešeni in se

društva borijo z nemajhnimi težavami.

– Za stroške čiste društvene administracije dobivajo društva participacijo od vplačanih članarin in vplačil za vzajemno sopomoč. Na žalost pa ta sredstva niso zadostna in ne pokrivajo stroškov vsak dan večjih potreb in zadržitev.

– Funkcionalne stroške je do leta 1975 pokrivala Železarna, po predhodnem programu in pregledu s strani finančne inšpekcije Železarnice. Železarna je pokrovitelj vseh društev upokojencev v občini. Ker pa člani DU niso samo upokojenci – bivši železarji, je DS Železarna v letu 1975 pooblastil ustrezno komisijo, da po predhodnih programih in predračunih, določi ustrezen fikсни znesek dotalcije na člana, bivšega železarja. Zaradi tako spremenjene situacije je občinski odbor DU preko občinskega sindikalnega sveta začel solidarnostno akcijo v OZD in osnovnih organizacijah sindikata za zagotovitev manjkajočih sredstev za leto 1975. Za leto 1976 je Železarna dotalcijo društva po kriteriju števila članov, bivših železarjev (60 din za člana), upoštevajoč predhodno predloženi program za leto 1976.

Tako so se društva v letu 1976 prvič pojavila s programi, predračuni in obrazložitvami preko krajevnih skupnosti za širšo družbeno pomoč.

Poleg skrbi za sredstva in normalno delovanje društev so prav gotovo dolžnosti izvršilnih odborov in koordinacijskega odbora, da skrbijo za pokojninsko-invalidsko in zdravstveno varstvo vseh upokojencev ter da sodelujejo pri vseh odločitvah, ki imajo kakršenkoli vpliv na življenjske pogoje, standard in socialno varnost upokojencev.

DEŽURNA TRGOVINA

V soboto, 13. novembra, bo na Jesenicah od 15. do 19. ure odprta SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA ROŽICA NA PLAVŽU, Titova 79.

NAJDENA URA

Na športnem igrišču je bila že poleti najdena ura. Dobi se v pisarni hokejskega kluba Jesenice.

Dopisujte v Železarja

ZAHVALA

Izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata hladna valjarna se za denarno pomoč za nakup ozimnice iskreno zahvaljujem.

Franc Berce

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem izvršnemu odboru sindikata Železarnice in osnovni organizaciji sindikata transport za denarno pomoč v času mojega bolovanja.

Jožica Pirija

ZAHVALA

Celotnemu kolektivu družbene prehrane se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki so mi jo nudili ob smrti mojega očeta.

Jože Kalanj

NAMESTO VENCA IN CVETJA SO DAROVALI

V sklad za izgradnjo pokopališča na Blejski Dobravi so namesto cvetja in venca na grob pok. Rafaela Šoberla st. darovali: Anton Arh – 50 din, Milan Bregar – 50 din, Čedo Cvetkovič – 50 din, Jože Hudrič – 50 din, Dani Klemenc – 50 din, Franci Košir – 50 din, Jože Perkolič – 50 din, Mirko Petač – 50 din, Janko Pirc – 50 din, Marija Percelj – 50 din, Mirko Ramuš – 50 din, Branko Trojar – 50 din in Žarko Šanca – 50 din.

Namesto cvetja na grob pokojne Helene Rant pa je darovala Marija Lukan 50 din.

Gradbeni odbor se vsem vplačnikom prispevka tovariško zahvaljuje.

Kaj bomo gledali v kinu

KINO RADIO

13. novembra ameriški barvni risani film VESELE ZGODBE, ob 15. uri. Film poklanja najmlajšim varčevalcem, članom Ježkovega kluba, Jugobanka Ljubljana. Vstop je prost, z izkaznico Ježkovega kluba.

13. in 14. novembra ang. barvni pustolovski film JAZ, PETKO, ob 17. in 19. uri. Režija Jack Gold, v glavni vlogi Peter O'Toole.

15. in 16. novembra španski barvni film – komedija PET BLAZIN ZA ENO NOČ, ob 17. in 19. uri. Režija Perdo Lazaga, v glavni vlogi Sarita Montiel.

17. novembra ameriški barvni film – grozljivka OKUSI DRAKULOVO KRI, ob 17. in 19. uri. Režija Peter Sasy, v glavni vlogi Christopher Lee.

18. novembra ZAPRTO.

19. novembra franc. barvni film – drama STIRI DNI V PEKLU, ob 17. in 19. uri. Režija Etienne Perier, v glavni vlogi Lea Massari.

20. novembra ameriški barvni risani film POPAJ IN NJEGOVA DRUŠČINA, ob 15. uri.

20. in 21. novembra ameriški barvni film – drama VOJNA ZARADI LOLI MADONE, ob 17. in 19. uri. Režija Richard Sarafian, v glavni vlogi Rod Staiger.

20. in 21. novembra ameriški barvni akcijski film SPOPAD V JETNISNICI, ob 18. in 20. uri.

KINO KRANJSKA GORA

13. novembra ameriški barvni film – melodrama Z DRUGE STRANI PLANINE, ob 20. uri.

14. novembra ameriški barvni pustolovski film RDEČI GUSAR, ob 20. uri.

17. novembra španski barvni film – komedija PET BLAZIN ZA ENO NOČ, ob 20. uri.

20. novembra angl. barvni pustolovski film JAZ, PETKO, ob 20. uri.

KINO DOVJE-MOJSTRANA

13. novembra egiptovski barvni film – komedija BEDUINKA V RIMU, ob 19. uri in 30 minut.

14. novembra ameriški barvni film – melodrama Z DRUGE STRANI PLANINE, ob 19. uri in 30 minut.

20. novembra španski barvni film – komedija PET BLAZIN ZA ENO NOČ, ob 19. uri in 30 minut.

Kinematografsko podjetje obvešča vse ljubitelje filma, da prihaja na spored največji ameriški CS barvni film PEKLENSKI STOLP, nagrajen s tremi oskarji. Super spektakel leta, ki ga ne smete zamuditi. Zaradi dolžine filma cene zvišane.

Gledališče

CETRTEK, 11. novembra, ob 19.30 premiera komedije Toneta Partljiča O, NE, ŠČUKE PA NE. Režija Vera Smukavec, scena Jože Bedič.

SOBOTA, 13. novembra, ob 19.30. Tone Partljič: O, NE, ŠČUKE PA NE – komedija.

NEDELJA, 14. novembra, ob 19.30. Tone Partljič: O, NE, ŠČUKE PA NE – komedija.

PROGRAM DRSANJA IN DRŠALNIH PRIREDITEV

REKREACIJSKO DRSANJE:

– za železarno Jesenice: petek, 12. novembra od 20. do 22. ure;

– za javnost: petek, 12. novembra od 10.30 do 12.30.

sobota, 13. novembra od 14. do 16. ure,

nedelja, 14. novembra od 14. do 16. ure, od 17. do 19. ure in od 20. do 22. ure,

četrtrek, 18. novembra, od 10.30 do 12.30.

HOKEJ NA LEDU:

sobota, 13. novembra, ob 18.30 tekma za državno reprezentanco, HK Jesenice in HK Medveščak,

ponedeljek, 15. novembra, ob 16. uri tekma za državno prvenstvo, HK Jesenice: HK Kranjska gora.

KEGLJANJE NA LEDU:

nedelja, 14. novembra, ob 7. uri mednarodni turnir v kegljanju na ledu.

GORENJSKA LIGA:

petek, 12. novembra, od 22.15 do 23.45 Kokrica,

sobota, 13. novembra, od 21. do 22.30 Jesenice I,

ponedeljek, 15. novembra, od 22. do 23.30 Blejska Dobrava,

torek, 16. novembra, od 22. do 23.30 Tržič,

sreda, 17. novembra, od 21. do 22.30 prosto,

četrtrek, 18. novembra, od 22. do 23.30 Ljubno.

Iz pisarne ŠD Jesenice

ZAHVALA

Komisiji za socialna vprašanja pri osnovni organizaciji sindikata TOZD VET, kakor tudi osnovni organizaciji sindikata gradbenega vzdrževanja, se zahvaljujem za dodeljeno denarno pomoč za nakup ozimnice.

Peter Kejžar

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata v žebljarni se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč pri nabavi ozimnice.

Rozalija Ostrun

ZAHVALA

Komisiji za socialna vprašanja pri osnovni organizaciji sindikata TOZD Hladna predelava in osnovni organizaciji sindikata žebljarnice se zahvaljujem za dodeljeno denarno pomoč za nakup ozimnice.

Mihaela Robič

ZAHVALA

Izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata plavž se zahvaljujem za denarno pomoč za nakup ozimnice.

Rajko Mežek

ZAHVALA

Hudo nas je prizadela nenadna smrt našega dragega, nepozabnega moža, očeta in starega očeta

JOŽETA KALANJA,

upokojenca, bivšega člana kolektiva Železarnice, ki je umrl po kratki boleznici, 29. 10. 1976, v 64. letu starosti.

K zadnjemu počitku smo ga spremlili izpred hiše žalosti na pokopališče v Kapele, dne 31. 10. 1976.

ŽALUJOČI: žena Jožica, sin Jože, snaha Marjana in vnukinja Natalija.

ZAHVALA

Ob izgubi drage žene, mame, stare mame in babice

ANTONIJE PIRC

se iskreno zahvaljujem dr. Vidaliu in dr. Markežu ter osebju internega oddelka jeseniške bolnice za zdravljenje, skrb in nego. Zahvaljujem se darovalcem vencev in cvetja, pevcem z Jesenic za žalostinke ter kolektivoma SDK in Ljubljanske banke za darovano cvetje. Prav tako se zahvaljujem vsem, ki so nam izrekli sožalje, sočustvovali z nami in jo spremlili na njeni zadnji poti.

ŽALUJOČI: mož Vinko, sin Vinko z družino, hčerka Ivanka z družino ter ostalo sorodstvo

NA GOSTOVANJU V ITALIJI MOTIL DEŽ

Jeseniški hokejisti so na kratki turnirji v Italiji odigrali dve prijateljski tekmi, obe pa sta bili predčasno prekinjeni zaradi slabega, deževnega vremena. Namreč, treba je vedeti, da niti v Allegah niti v Gardeni nimajo pokritega igrišča. Naši so prej igrali v Allegah in po končani drugi tretjini vodili s 5:3, tekma pa je bila zaradi dežja prekinjena in hkrati končana.

Gole za Jesenice so dosegli: Jan, Klemenč, Hafner, T. Košir in Hiti. Zatem so jeseniški hokejisti gostovali v Gardeni, kjer so se pomerili z lanskeletnim državnim prvakom Italije, Gardeno. Tudi ta tekma je bila v tretjini prekinjena zaradi slabega vremena, domači pa so vodili s 7:2.

Gol za Jesenice sta dosegla Smolej in Hafner.

USPEH MLADINCEV V ITALIJI

Mladinska reprezentanca Jugoslavije, v kateri je največ igralcev z Jesenic, je prejšnji teden gostovala v Italiji, kjer je odigrala dve prijateljski tekmi z reprezentanco Italije. Obakrat so bili naši uspešnejši. V Brunicu so premagali Italijo z 9:3, gole za naše pa so dosegli: Šuvak in Sekelj po dva ter D. Horvat, Ščap, Skof, Kuret in Sotlar po enega.

Tudi na drugem srečanju v Ortiseju so bili Jugoslavlani boljši in zmagali s 7:3. Gole za jugoslovansko reprezentanco so dosegli: Razpet in D. Horvat po dva, ter Ščap, Lah in Kovač po enega.

Posebej ni treba poudarjati, da so prav jeseniški mladinci (iz obeh

klubov Kr. gore in Jesenic) odigrali najpomembnejšo vlogo in pokazali zelo dobro igranje in pripravljenost. Nastopilo je sedem mladincev z Jesenic.

V soboto bodo tudi Jeseničani nadaljevali borbe v letošnjem državnem prvenstvu. Ob 18.30 se bo začela v dvorani v Podmežaklju prvenstvena tekma z Medveščakom. V ponedeljek, 15. novembra, ob 16. uri pa se bosta pomerili še ekipi Jesenic in Kranjske gore. To srečanje je zaostalo srečanje iz drugega kroga.

JUDO

NESREČNA PORAZA

Judoisti, organizirani v sekciji pri TVD Partizan Jesenice, so v soboto, 6. novembra, v domači telovadnici gostili v tretjem kolu kvalifikacij za slovensko ligo ekipi Alpine iz Žirov in Bežigrada.

V prvem dvoboju sta stopili na blazino ekipi Alpine in Jesenic. Zmagala je ekipa Alpine po tehničnih točkah s 30:27, medtem ko je bilo po borbenih neodločeno, 3:3. Posamezni dvoboji: Demšar : Lokar 7:0, Plečnik : Žakelj 0:10, Bečirovič : Tušek 0:0, Kobe : Padovac 0:10, Čebulj : Jereb 0:10, Dvoršak : Nikolet 10:0 in Anderle : Mlakar 10:0.

V drugem dvoboju je ekipa Bežigrada premagala Alpino s 3:1 (25:10).

V zadnjem dvoboju večera sta se pomerili ekipi Jesenic in Bežigrada. Zmagali so gostje s 4:3 (35:25). Posamezni izidi: Demšar : Živalovič 10:0, Plečnik : Erklavčič 0:10, Bečirovič : Rezar 10:0, Čebulj : Rogelj 5:0, Kobe : Merhar 0:10, Dvoršak : Ličina 0:5, Anderle : Polovšek 0:10.

Jeseniški judoisti so v prvem dvoboju z ekipo Alpine, kljub veliki borbenosti, zapravili priložnost, da bi zmagali. Tudi proti Bežigradu so imeli priložnost osvojiti dve točki, vendar je v odločilnem zadnjem dvoboju med Anderlom in Polovškom zmagal Bežigradčan in tako priboril zmago svoji ekipi.

Rokomet

TUDI DRUGI POLČAS DOMAČINOM

Pretekli četrtek, 4. novembra, so jeseniški rokometasi na igrišču za osnovno solo odigrali še drugi polčas povratne tekme medobčinske lige, ki je bila zaradi slabe vidljivosti in dežja prekinjena v soboto, 30. oktobra. Rezultat po prvem polčasu srečanja med Jesenicami in Križani je bil 13:11, v korist domačih igralcev.

Jeseničani so tudi tokrat začeli dobro. Obdržali so prednost in jo v sredini polčasa še povečali na štiri zadetke (21:17). V drugem delu drugega polčasa so imeli več od igre Križani. Predvsem v zadnjih petih minutah, ko je bil dvakrat zapored izključen Rebolj, so imeli gostje priložnost, da odločijo tekmo v svojo korist. To se na srečo ni zgodilo, ker so Jeseničani igrali zelo borbeno, kar jim je tudi prineslo zmago v zadnjem kolu medobčinske rokometne lige, z rezultatom 23:22.

Domačini so zaslužno zmagali zaradi odlične igre v obrambi in dobre igre v napadu. Predvsem v drugem polčasu so igrali v napadu zelo premišljeno, kar jim je tudi prineslo zmago.

Za Jesenice so igrali: Boldžar, Prešern 6, Pogačnik 3, Rebolj, Radinovič 6, Močnik 7, Varl, Korenč, Adžić 1, Subic, Šporar in Breje.

Sedemmetrovke: Jesenice 3 (3), Križe 3 (2); izključitve: Jesenice 7 minut, Križe 4 minute.

Sodila sta Rakovec in Bašar iz Kranja.

Jeseniški rokometasi so v jesenskem delu igrali zelo spremenljivo. Predvsem prvi del prvenstva je bil zelo slab, medtem ko so v drugem delu zaigrali veliko bolje in si uvrstitev na prvenstveni lestvici nekoliko popravili. Lestvica po končanem jesenskem delu:

Preddvor	9	9	1	0	268:188	17
Sava	9	6	0	3	232:219	12
Duplje	8	5	1	2	208:182	11
Zabnica	9	5	0	4	226:209	10
Križe	9	5	0	4	184:168	10
Alples	9	4	0	5	225:227	8
Jesenice	9	4	0	5	213:237	8
Kr. gora	9	3	0	6	199:200	6
Storžič	9	3	0	6	185:219	6
Radovljica	8	0	0	8	150:221	0

Jeseničani bodo imeli sedaj štiri najst dni počitka, potem pa se bodo pričeli pripravljati na zimsko ligo in na spomladanski del prvenstva. Prave bodo po vsej verjetnosti imeli v novi telovadnici pri ŽIC, kar je osnovni pogoj za dobro pripravljenost na tekme. Seveda je to zaenkrat še želja in prošnja, ker razpored uporabnikov in uporabe telovadnice še ni narejen. Vsekakor pa bo le na ta način dosežena večja kvaliteta pa tudi množičnost.

Domačini so zaslužno zmagali zaradi odlične igre v obrambi in dobre igre v napadu. Predvsem v drugem polčasu so igrali v napadu zelo premišljeno, kar jim je tudi prineslo zmago.

Za Jesenice so igrali: Boldžar, Prešern 6, Pogačnik 3, Rebolj, Radinovič 6, Močnik 7, Varl, Korenč, Adžić 1, Subic, Šporar in Breje.

Sedemmetrovke: Jesenice 3 (3), Križe 3 (2); izključitve: Jesenice 7 minut, Križe 4 minute.

Sodila sta Rakovec in Bašar iz Kranja.

Jeseniški rokometasi so v jesenskem delu igrali zelo spremenljivo. Predvsem prvi del prvenstva je bil zelo slab, medtem ko so v drugem delu zaigrali veliko bolje in si uvrstitev na prvenstveni lestvici nekoliko popravili. Lestvica po končanem jesenskem delu:

Prejšnji mesec, 30. oktobra, se je pričela nova odbojbarska sezona. Sistem tekmovanja se je v primerjavi s prejšnjimi leti precej spremenil. Naj omenim le tekmovanja v republiškem merilu, v katerem tekmujejo tudi ekipe OK Jesenice, tako v moški kot tudi v ženski konkurenci. Moška in ženska ekipa nastopata v enotni republiški ligi, ki v obeh konkurencah šteje po osem ekip (prej deset ekip). Tekmovanje se prične 20. novembra in bo trajalo do sredine januarja. Prve tri ekipe na lestvici se bodo, po končanih obeh delih tekmovanja, na turnirju pomerile za republiškega prvaka, medtem ko se bosta zadnji dve ekipi borili s prvaki regionalnih lig za obstoj v enotni republiški ligi.

Spremembe v tekmovanju so tudi v mladinski konkurenci. Odpadel je turnirski sistem, ki so ga zamenjale regionalne lige. Obe jeseniški ekipi nastopata v ljubljanski regionalni ligi, ki se pri mladincih deli v tri skupine (mladinci OK Jesenice nastopajo v B skupini), pri mladinkah pa v dve skupini (mladinke nastopajo v B skupini). Prvaki vseh regionalnih lig pa se bodo na posebnem turnirju borili za prvaka Slovenije v mladinski konkurenci. To je le nekaj sprememb v tekmovalnem sistemu za odbojko, ki v mnogih krajih Slovenije postaja prioriteta panoga.

Namizni tenis

GUMAR (KRANJ) : JESENICE 3:5

Namiznoteniški igralci Jesenic so v tretjem kolu gorenjske namiznoteniške lige gostovali pri ekipi Gumarja v Kranju, ki je v prejšnjem kolu gladko premagala ekipo Murove. Zato je bilo pričakovati, da bo dvoboj dokaj izenačen, še posebno, ko ne bi igralci Jesenic nastopili v najboljši postavi, kar se je tudi uresničilo. V ekipi Jesenic je tokrat zaradi bolezni manjkal eden boljših igralcev Vidmar, kar se je v igri ekipe kot celote precej poznalo. Tokrat je precej pod svojimi zmognostmi zaigral Buh, ki je izgubil s poprečnim igralcem Gumarja Korenjakom, edini, ki je v tem dvoboju zaigral tako, kot zna, je bil Slavko Legat, ki je premagal vse nasprotnike. Dvoboj, ki je bil vsekoli napet in dokaj kvaliteten, se je na koncu končal z zmago Jesenic, z rezultatom 5:3. Po dve točki sta za ekipo Jesenic dosegla Legat, ki letos igra v precej dobri formi in ki do sedaj še ni doživel poraza, in Rudi Buh, eno točko je pa priboril Jernej Korbar, ki se mu pozna, da v letošnji sezoni trenira precej manj kot lani. S to zmago je ekipa Jesenic na lestvici gorenjske lige na prvem mestu, kajti njihov najhujši konkurent za prvo mesto Sava iz Kranja, je v tem kolu izgubila proti ekipi iz Mošenj.

KONDOR (ŠK. LOKA) : MUROVA 5:3

Igralci z Murove so tudi v tem kolu razočarali navijače, kajti proti ekipi Kondorja iz Škofje Loke so izgubili z rezultatom 5:3. Rezultat bi bil lahko precej ugodnejši, ko ne bi Filipovič v partiji proti najboljšemu igralcu domačinov Rantu, po vodstvu 20:17 v tretjem setu, izgubil z 22:20. Kajti ta partija je bila odločilna in je bistveno vplivala na nadaljnji razplet dvoboja. Poleg Filipoviča, ki je tudi v tem dvoboju pokazal precej nezanesljivo igranje, sta nastopila še Lavtižar, ki je dosegel eno zmago, dve točki pa je priboril Ravnikar, čigar forma pa se v zadnjem času bistveno popravlja.

V naslednjem, četrtem kolu te lige pa bo prišlo do mestnega obračuna med ekipama Jesenic in Murove. Dvoboj, za katerega igralci obeh ekip obljublajo, da bo sila borben, obenem pa tudi kvaliteten, se bo pričel danes, 11. oktobra, ob 18.30 v »mini hali« na Murovi.

r. f.

Nogomet

BOHINJ : JESENICE 2:2 (0:1)

V nedeljo, 7. novembra, so Jeseničani gostovali v Bohinju, kjer so odigrali prvenstveno tekmo z istoimenskim moštvom. Tekma se je končala z neodločenim rezultatom 2:2 (0:1).

Jeseničani so takoj v začetku tekme prišli v vodstvo z zadetkom Pavliča. To minimalno prednost so tudi uspeli obdržati do konca prvega polčasa. V drugem polčasu so domačini zaigrali bolj napadalno, kar se jim je bogato obrestovalo, saj so v desetih minutah dosegli dva gola in prišli v vodstvo z 2:1. Vodstvo domačega moštva Jeseničanov ni zmedlo, temveč jim je dalo polet, da so zaigrali še bolje. Nekaj minut pred koncem tekme je Smid dosegel izenačujoči zadetek. Neodločeni rezul-

tat je po prikazani igri najbolj realen odnos moči na igrišču.

BOHINJ : JESENICE 2:5 (0:4)

Jeseniški mladinci so v nedeljo, prav tako gostovali v Bohinju, kjer so odigrali prvenstveno tekmo s tamkajšnjimi mladinci in zmagali z rezultatom 5:2 (4:0).

Jeseničani so se boljše znašli na težkem in blatnem ter z vodo prekritim igrišču ter zaslužno zmagali. Gole za moštvo Jesenic so dosegli: Majcenovič 2, Jeklič 2 in Zec.

V nedeljo, 14. novembra, igra člansko moštvo ob 10.30 na domačem igrišču prvenstveno tekmo z moštvom Save iz Kranja.

Mladinci bodo prav tako igrali na domačem igrišču ob 9. uri prvenstveno tekmo z moštvom Primsko-vega.

ZAČETEK NOVE ODBOJKARSKE SEZONE

Da pa bi bili ljubitelji odbojke na Jesenicah bolj seznanjeni s spremembami pravil odbojbarske igre, ki so začele veljati po olimpijskih igrah v Montrealu, nekaj besed o tem. Sprememba pravil igre se naša predvsem na novo postavitev »anten« ob bočnih trakovih, ki označujejo devetmetrsko širino igrišča. Izmed vseh sprememb je verjetno najvažnejše to, da se vsaka ekipa lahko največ trikrat zaporedoma dotakne žoge, preden jo usmeri na nasprotnikovo stran, s tem, da se dotiki pri blokiranju ne upoštevajo. Blokiranje je akcija na mreži, ko igralci poskusijo zaustaviti žogo, ki je usmerjena z nasprotno smeri. Blokiranje izvedejo lahko vsi igralci v sprednji vrsti, realizirano pa je, ko se žoga dotakne enega ali več igralcev, ki blokirajo.

Ekipa ki je izvedla blokiranje, ima pravico, da se še trikrat dotakne žoge, preden jo usmeri na nasprotno stran. To pomeni, da lahko odigrajo »četrto žogo«, če se je žoga dotaknila bloka.

Kot sem že v začetku omenil, se je odbojbarska sezona že pričela s tekmami v mladinski ligi. Jeseniške mladinke so nastopile dvakrat na tujem, in sicer proti ekipi Partizana Gorje in ekipi Merkurja iz Nove Gorice.

JESENICE : PARTIZAN GORJE 3:0 (15:3, 16:14, 15:5)

Nastopile so: Tušar, Rabzelj, Baloh, Tomažič, Lukek, Purger, Golob, Kelbl in Primc. Mlade igralke

iz Gorij se niso mogle resno upirati bolje uigrani ekipi Jesenic. Le v drugem setu, ko je trener Jesenic vključil namesto izkušenih še mlade igralke, so se bolj enakovredno merile z našimi.

JESENICE : MERKUR 3:0 (15:8, 15:2, 15:13)

Nastopile so: Rabzelj, Tomažič, Purger, Golob, Kelbl, Baloh, Primc, Lukek, Pazlar. Najbolj zanimiv je bil zadnji set, ko je ekipa Merkurja povedla z 8:0, nakar so se naše igralke »prebudile« in z dobrimi servisi Lukekove rezultat najprej izenačile in nato z bolj zbrano in požrtvovalno igrjo zmagale.

Obe tekmi sta pokazali, da bo z mladimi igralkami potrebno še precej vaditi, da bodo dosegle čimboljšo osnovo posameznih elementov igre.

V naslednjem kolu mladinke igrajo 21. novembra ob 10. uri dopoldne z ekipo Kamne gorice, članice pa v prvem kolu, 20. novembra, gostujejo v Velenju pri ekipi Misljnj.

Članice se bodo 14. novembra udeležile prijateljskega turnirja v Ljubljani, kjer bomo lahko ugotovili, kako so pripravljene za novo sezono.

Igralke Balohova, Tušarjeva, Rabzeljeva pa se bodo udeležile dvehdnevni skupnih priprav kandidatke za reprezentanco Slovenije, ki bo 29. novembra sodelovala na tradicionalnem turnirju za dan republike. Ta bo letos v SR Hrvatski.

ACO

Košarka

RADENSKA — POMURJE : JESENICE 67:74

Gornja Radgona, 6. novembra, prvenstvena tekma prvega kola v Slovenski košarkarski ligi, gledalcev 50, sodila sta Stvarnik (Velenje) in Rutar (Maribor).

V prvem nastopu v republiški ligi so Jeseničani osvojili pomembni točki, katere so prinesli z gostovanja v Gornji Radgoni.

Tekma bi morala biti v Murski Soboti, kjer pa kasnije z izgradnjo nove športne dvorane. Selekcija Pomurja je sestavljena iz igralcev Murske Sobote, Radenske in Ljutomer.

Oba nasprotnika sta začela s konso obrambo. Domačini so v prvem delu igre imeli odlično odstotek metov iz igre in je bila tekma enakovredna. V 16. minuti so domačini povedli z rezultatom 35:30. Jeseničani so nato prešli na obrambo, mož na mož in si do konca polčasa tudi priborili prednost dveh točk.

Tudi v nadaljevanju so Jeseničani nadaljevali s posamično obrambo. Ker so igrali zelo borbeno in kolektivno, tako da so pomagali drug drugemu pri kritju nasprotnika, je učinkovitost domačega napada splahnela in vodstvo Jesenice se je povečalo na štirinajst točk. Ker je moral proti koncu tekme z igrišča Lozar, zaradi petih osebnih napak, in za nekaj časa Božič, ki je imel štiri napake, so domačini rezultat nekoliko omilili, vendar so Jeseničani v finišu z umirjeno in zanesljivo igro dosegli prvo zmago.

Šah

DERBI DOBILI LEŠČANI

V prvi slovenski ligi so jeseniški šahisti v četrtem kolu gostovali v Lescah, kjer so igrali z istoimenskim moštvom. Jeseničani so nastopili močno oslajeni, brez dveh odličnih igralcev, Pavlina in Pongračeve, ki sta bila zadržana in nista mogla nastopiti. Leščani, ki v ligi vodijo, so premagali Jesenice z rezultatom 6,5:3,5. Poraz Jeseničanov je previsok, saj bi po prikazani igri zaslužili vsaj neodločen rezultat.

Na prvi deski je Zorko s črnimi figurami remiziral s Cuderanom, ki je letos prestopil iz ŠD Idrija v ŠD Lesce in pomeni veliko okrepitev za klub. Prijeto je presenetil Krničar, ki je na drugi deski po lepi igri in posevem zaslužno premagal Petka. Krajnik na tretji deski s črnimi figurami ni našel pravega načrta, kako bi se otresel pritiska, in je izgubil z Matjašičem, ki je trenutno v izredni formi in je najbrž najmočnejši igralec Leščanov. Čuha, ki doslej v ligi še ni izgubil nobene partije, je imel na četrty deski v igri z Malijem izredno smolo, saj je po petih urah igranja v popolnoma izenačeni poziciji, ki je vodila v teoretični remi, napravil napako, kar je nasprotnik izkoristil in zmagal. Na peti deski je po daljšem času zopet zaigral Korosec, ki pa ni mogel zaustaviti razigranega Robleka. Majtan, ki je na šesti deski zamenjal odsotnega Pavlina, je po netočni igri v otvoritvi in

središnici, zaslužno izgubil z bolj-šim Harinskim, in s tem dokazal, da še ni zrel za prvoligaško konkurenco. Zaradi odsotnosti Pongračeve je prvič letos zaigrala Tratnjekova. Proti izkušeni Petkovi je v otvoritvi naredila napako, vendar je svoj položaj popravila, dosegla celo boljši položaj, vendar je bilo to premalo za zmago in je remizirala. Marušičeva pa je po porazu v prejšnjem kolu zaigrala v otvoritvi zopet dokaj negotovo, čeprav je za nasprotnico imela Borštarjevo, ki je letos dosegla svoj največji uspeh, drugo mesto na državnem prvenstvu za pionirke. V nadaljevanju je Marušičeva zaigrala mnogo bolje, popravljala svoj položaj iz poteze v potezo, nadigrala Borštarjevo in na koncu zabeležila celo točko. Na prvi mladinski deski je Železnik igral z Deželakom. Po izenačeni igri je bil remi najpravičnejši rezultat. Najbolj nesrečna osebnost dvoboja pa je bil mladinec Rodman. V partiji z Mencingerjem z Jesenic, ki pa igra za Lesce, je nasprotnika popolnoma nadigral, ga postavljaj pred težke probleme, vso partijo napadal, spravil nasprotnika v časovno stisko, vendar je v preveliki želji za zmago tudi sam zašel vanjo; tam pa je Mencinger najmočnejši in Rodmanu je padla zastavica. Kljub porazu pa je Rodman pokazal zelo dobro igranje. Tako si Jeseničani po četrtem kolu v prvi slovenski ligi skupaj z Brankom delijo 6. do 7. mesto.